

Een levensteeken op een doodenveld

J. Herman de Ridder

bron

J. Herman de Ridder, *Een levensteeken op een doodenveld*. Van Nooten, Schoonhoven 1857

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/herm030leve01_01/colofon.htm

© 2008 dbnl

binnenkant voorplat

En aengesien alle oprechte Christenen van wegen de liefde, die se schuldigh zyn tot hares naesten saligheyt, en van wegen den yver, om Godes cerc onder de menschen te verbreyden, gehouden zyn alle middelen aen te wenden, die daartoe dienen: Ende Godt ons in deze landen een wegh geopent heeft tot verscheyden verre afgelegene landen in de Indiën en elders, die van de kennisse des waren Godts geheel ontbloot zyn: Versoeckt de voorsegde Synodus oock ootmoedelyck, dat u Hoogh Mog. met een Christelycken yver dese heilige saecken gelieven ter harte te nemen, ende met allen ernst daer op toe te leggen, ende tot dien eynde soodanige middelen te ordineren en besorgen, die allerprofytelykst ende bequaemst zyn tot voortplantinge des H. Evangeliums in die Landen.

(Gravamen eener Synode, die om hare leer-gravamina overbekend is.)

I.

Wraak, eeuwige wraak, over die rebellen! Ziedaar de gedachte, welke op den 15^{den} Augustus 1775 den kolonel FOURGEOUD bezig hield. Weet gij, wie hij is? Zwitser van geboorte, had hij zich door moed en volharding bij den vreeslijken opstand in *Berbice* beroemd gemaakt. In hooge en onverdeelde mate bezat hij het vertrouwen van onzen prins WILLEM V. Het is niet te verwonderen, dat, toen in 1772 versterking der krijgsmagt door den gouverneur van *Suriname* gevraagd en aan het dringend verzoek voldaan werd, FOURGEOUD de man was, aan wien men het opperbevel toevertrouwde. Onze West-Indische kolonie, sinds lang door oproerige benden verontrust, zag in den laatsten tijd hare plantages ernstig bedreigd en heftig aangevallen. Plundering en brandstichting maakten den toestand zoo bedenkelijk en gevaarlijk, dat het moederland uit de keur zijner strijdbare mannen aan de Surinaamsche militaire magt zooveel toevoegde, dat zij uit 2300 geoeffende soldaten bestond. Het verhaal der bosch-

togten levert hartverscheurende en hartverheffende proeven, hoe onze troepen door lijdenden, niet minder dan door strijdenden heldenmoed hebben uitgemunt. Als de wouden van *Suriname* spreken konden, zij zouden gewagen van bloed en tranen, van gewezen en gekerm, van afschuwelijke wraakoefeningen en in herinnering brengen, welke offers de achttiende eeuw van het Nederlandsche volk tot behoud zijner kolonie eischte. Ik waag het niet te schetsen, wat er in veler gemoed omging, toen omstreeks Kerstijd van 1772 een eskader met uitgelezen manschappen de vaderlandsche kust verliet, om naar *West-Indie* te stevenen: de ijsselijke voorstelling, welke men zich bij de uittogt van het toekomstig lot dier wakkere zonen vormde, werd door de werkelijkheid nog overtroffen. Vijf jaren later toch, op den 28sten Mei, liet des namiddags op de reede van *Texel* een schip het anker vallen, dat honderd uitgemergelde, door de zon verbrande en uitgeteerde personen, waarvan slechts een twintigtal gezond mogt heeten, aan den wal bragt - het was het overschot van twaalf honderd strijdbare mannen. Zij verdienden het wel, dat de regering van *Amsterdam*, 'de verlossers van hare geliefde volkplanting' bij hunne aankomst feestelijk onthaalde en wel natuurlijk is het, dat deze verzwakte troepen, in de maand Junij te water naar 's *Hertogenbosch* in bezetting gebragt, alomme werden begroet en onthaald voor hun bewezen moed, beleid en trouw. - Een hunner vinden wij niet bij de teruggekeerden: de bevelhebber

was nog in de kolonie achtergebleven. Hem, die ‘wraak, eeuwige wraak over de rebellen’ had gezworen, willen wij zien, gelijk hij zich vertoonde in al zijne kracht. Beurtelings bewonderd en veracht, tot den hemel verheven en tot de hel verlaagd, deelde hij in het lot van alle buitengewone mensen, die zich veelal door zoo vele vijanden aan de linkerzijde verguisd zien, als zij vrienden aan hunne regterzijde tellen. Onvermoeid, geduldig en dapper was deze zoon der Alpen een krijgsoverste als voor boschtogten geschapen. Dat heeft hij jaren achtereen getoond. Vertrokken in den waan, dat hij slechts behoefde te komen en te zien om te overwinnen, zag hij zijne verwachtingen in rook verdwijnen. Gedwarsboomd in zijne plannen en tegengewerkt door den toenmaligen gouverneur NEPVEU, met wien hij in geen enkel opzigt harmonieerde en in zijne voortvarendheid dikwijls door onvoorziene tegenstand gefnuikt, werd de kolonel, die een Caesar der boschpatrouilles begeerde te zijn, tot een Fabius-rol veroordeeld. Geen wonder, dat de doldriftige aanvoerder, onder het talmen ongeduldig geworden, bepaaldelijk op den 14^{den} Augustus van het 75ste jaar der vorige eeuw rilde van toorn, terwijl zijn bloed kookte. Volg hem in uwe verbeelding! Hij staat aan het hoofd eener keurbende, die door herhaalden aanvoer uit *Europa*, met krachtige mannen versterkt is. Voorts staat hem ten dienste een vrijcorps van driehonderd der beste en sterkste plantagenegers, voor goud van de eigenaars gekocht en die tegen goud opwogen. Leeuwenmoed wordt dezen

negeren door sommigen, hondentrouw door allen toegekend. ‘Ik ben overtuigd,’ verklaart een officier, welke de togt heeft mēegemaakt ‘dat een eenige van deze Zwarten hier meer uitrigt, dan een half dozijn Blanken; want deze bosschen zijn als hun element, terwijl zij het verderf van den Europeaan zijn.’ Voeg aan deze krijgsmagt tal van slaven toe, als lastdieren gedoemd tot het dragen en voortslepen van krijgsvoorraad, mondbehoeften en allerlei benoodigdheden. Hun kommandant hunkert naar een roemrijk einde van den roemloozen krijg en dorst naar lauweren. Vijfmaal was een veldtogt door en in de wouden mislukt, deze zesde zou hem schadeloos stellen voor wat hij zoo pijnlijk had verduurd. En ach, het was een ellendig leven voor den wakkeren krijger; nu door plasregens doorweekt en dan door de zon verzengd, had hij in een luchtstreek tusschen de keerkringen, onder voortdurende ziekte-aanvallen en harde dienst, in onbegrensde wouden meer te lijden dan te strijden. Hoe was FOURGEOUD geplaagd, gesard en nu bovenal, juist terwijl de mare van voordeelen door den kolonel STOELEMAN in een andere streek op de boschnegers behaald, tot hem doordrong, werd hij, de dappere Zwitser, getrotseerd en openlijk getergd door - negers. De hutten, die zijne patrouilles hadden laten staan, waren door den loerenden en telkens wegsluitenden vijand in brand gestoken, een ganschen nacht hadden diezelfde zwarten door hunne schoten in het bivouac onrust veroorzaakt, ja waagden het zelfs uit hunne schuilhoeken de blanken uit

te jouwen. Wel bedekt door de digte struiken, lieten zij een wild krijgsgeschrei hooren, dat krijschend en scherp den Europeanen in de ooren klonk, welke naar de morgenschemering haakten, om den euvelmoed betaald te zetten.

Het was een vreesselijke nacht! De regen plaste neder, alsof hij met bakken uit den hemel viel. Op den drassigen bodem lagen doorweekte menschen, of schommelden in hangmatten, welke aan lat en paal, boom en struik waren vastgemaakt. Een heerleger van insekten, waaronder wolken van muskieten en muggen, door geen rook uit vrees voor de vijanden te verdrijven, gonsden en aasden gedurende den nacht op mannen, wier huid over dag gewond werd door brandende beten van insekten, die den naam van vuurmieren niet verloochenden. Geen wonder, dat zulke menschen reeds vóór zonneopgang marschvaardig stonden. Een zonderlinge en geheel eigenaardige slagorde vormt zulk een leger, waarbij gij divisie noch peloton, drie noch twee gelederen ontdekt, doch u een linie hebt voor te stellen welke men Indieschen rij pleeg te noemen. Achter elkander liepen deze in drie kolommen verdeelde manschappen, welke, marcheerende over een biri-biri moeras, telkens gevaar liepen, door de dunne aardkorst, die onder elken voetstap golfde en boog, heen te zakken en in het slijk begraven te worden.

Wadend en tobkend, zwoegend en hijgend waren de krijgers langs drassige paden tot de overzijde voortgeworsteld en stieten op een vlakte, die een

ijsselijk schouwspel opleverde. Doodshoofden, beenderen, ribben nog met vleesch bedekt, deerlijk verminkte lijken deden de mannen hunkeren, om wraak te oefenen voor hunne vermoorde kameraden. Een smalle weg werd door het kappen van struik en hout gebaad naar een nabijgelegen dorp - een rebellennest van omtrent honderd huizen. Digter en digter naderde de afgematte bende, die geen vermoeijenis voelde. Van uit het hooge geboomte mikte hier en daar een vijandige neger met al te goed gevolg en soms verraste een levendig snaphaanvuur uit kunstige hinderlagen de blanke en zwarte troep.

Eindelijk was het dorp bereikt. En ziet - daar slaat de vlam van alle zijden uit de houten huizen - de overmoedige vijand wierp brandende stroobossen in de rondte. Deze kloeke daad bragt den aanvaller, die aan den eenen kant door een onpeilbaar moeras tegengehouden, aan de andere zijde door een levendig musketvuur bestookt en door opstijgende vlammen in zijn voortgang gestuit werd, in een hagchelijken toestand. Het was een ontzettend tafereel: vloekende en brullende negers; kermende en hijgende gekwetsten en stervenden; schelle toonen van trompet en hoorn; ter nederstorten van brandende en krakende balken; vlugten van vrouwen en kinderen! Toen eindelijk de vijand zich een veilige terugtogt had bezorgd, vonden onze gekwetste en afgematte krijgers hoopen gloeiende asch en enkele verschroeide staken, waaraan verminkte overblijfsels van afgemaakte dapperen hingen, profetee-

rend het lot, dat hem wachtte, die levend in de handen viel van zulke vijanden! Een dezer door de onzen gevangen genomen deed den aanvoerder stampvoeten van nijdigheid, toen hij ondervraagd, verzekerde: aan het hoofd der ontkomen bende stonden BARON, JOLI-COEUR en BONNI.

II.

Noem hem geen advocaat van kwade zaken, die het regt van BARON bepleit. Al ware het, dat ge al de staaltjens zijner gruwelijke en koelbloedige wreedheid op uwe vingers kondt optellen, dan zou ik u toch tot een verschoonend oordeel over dezen schrik der kolonie meenen te kunnen stemmen. Hij is neger van top tot teen en verloochent dat karakter nimmer. Een neger vergeet geen aangedane belediging; wraakzucht staat met groote letters in zijn levensboek geschreven. BARON was bedrogen!

In de maand Februarij 1777 gaf zekere heer ANDRIES REYNSDORP te *Paramaribo* een prachtig diner. Een der gasten, DAHLBERG, een Zweed, doch officier in Hollandsche dienst, presenteert den kapitein STEDMAN een snuifjen uit een gouden, met diamanten ingelegde snuifdoos. Op de deksel van het kostbaar ornament, dat op een waarde van over de zesduizend gulden werd geschat, waren twee zilveren schellingen ingelegd met het omschrift: *Soli Deo Gloria* (Gode alleen de eere)! Die twee schellingen waren DAHLBERGS eenigste schat, toen hij als een arme drommel *Zweden* verliet.

STEDMAN, die de doos bewonderde, de geschiedenis der zilveren muntstukken met dat randschrift bepeinsde en van den weelderigen bezitter vernam, dat hij zijne schatten niet door werken had verkregen, zeide kras en cordaat: uwe openhartige bekentenis, mijnheer, herinnert mij uw gedrag jegens uwen slaaf BARON, wien gij te *Amsterdam* zijne vrijheid beloofd hadt.

't Was een scherpe doch welverdiende herinnering. DAHLBERG namelijk had, bij zijn eerste komst in *Suriname*, een knaap in dienst genomen, die welhaast zijn gunsteling werd. Er zat aanleg in dien jongen neger. Zijn meester liet hem in lezen en schrijven onderwijs geven en leide hem in een ambacht op. De Zweed, die BARON op een verlofreis naar het moederland medenam, beloofde hem in *Nederland's* hoofdstad, dat hij, in de Nederlandsche kolonie aangekomen, als vrij man zou mogen leven. Het oog van den knappen negerjongeling glom en schitterde van vreugd. Vrij zijn, een persoon wezen, geen handelsartikel: Welk een uitzigt, welk een genot. Hij zou man worden, eigen heer en eigen meester, op vrije voeten staan en aan die voeten schoenen hebben! Gij weet, dat de slaven geen schoenen mogen dragen, opdat het tot aan den voetzool toe zou blijken, dat de slaaf zelfs tot in zijn gaan en staan geen persoon, geen vrij man is.

BARON, die veel geleerd en gezien en in een vrije, Europesche atmosfeer geademd had - nadert de volkplanting, als het land der belofte. Alles

lacht hem als nieuw en schoon toe - hij zou werken voor zich zelven; een vrouw de zijne mogen noemen en, zoo God het wil, vader worden, vader van eigen kinderen. Welk een uitzigt! Hoe zal hij de hand kussen van den goeden blanken man en hem, den Christen zegenen, heel zijn leven!

De Christen ontmoet een Jood. Deze ziet den neger, biedt een prijs, biedt hooger nog - de geldduivel voer in het harte van DAHLBERG. De begeerlijkheid ontwaakt - zilveren muntstukken worden den Zweed voorgeteld en BARON gaat in de handen over van een vreemde - de Christen had pligt en eer vergeten - de koop was gesloten en BARON was en bleef slaaf - een Jood werd zijn meester.

III.

Weinige dagen later werd er een man, zwaar geboeid en gekneveld, weggebracht. Een neger was tot geleider gedoemd. De kosten van een politie-agent wilde de Israëliet, welke den gevangene volgde, uithalen. Op diens gelaat stond te lezen wat de koppige slaaf te vreezen had. De stoet is de ophaalbrug gepasseerd, waarvoor wij een oogenblik blijven stilstaan! Welk een uitzigt naar welken kant gij uwen blik werpt. De breede statige rivier *Suriname* aanschouwt gij hier in al hare pracht. Gij zoudt wenschen, haar terstond over te steken, om u te verkwikken onder de breede takken der sierlijke palmen, hooge tamarinden, trotsche eiken, wier toppen gij achter de mangrove-boomen en mocca's mocca's ontdekt.

Doch liever nog vleidet gij u in een dier tentboten neder, welke een zestal slaven, wier zwarte huid als ebbenhout glinstert, zoo pijlsnel over het water roeijen, waarop de diep bevrachte matrozenpont langzaam voordrijft en de kleine corjalen, door een neger met zijn pagaai bestuurd, letterlijk zweven.

Opgetogen door het schouwspel van een aantal schepen, wier vlaggen verschillende volken vertegen-

woordigen, laat gij den blik weiden, rusteloos weiden over rivier en reede en gij zoudt wenschen *Suriname's* eenige, op een schulprits gebouwde stad, die in 1683 'uit 27 huizen, meest kroegen' bestond en thans 16000 inwoners telt, door te wandelen.

Wij laten echter *Parimaribo* onbezocht en verwijlen in zijn voorstad, of buitenwijk *Combé*. Het vroeger kleine gouvernementshuis, in 1707 onder het bestuur van DE GOIJER voltooid en later gedurig, voornamelijk in 1834 door den gouverneur VAN HEECKEREN vergroot en verfraaid, levert, al acht gij in de naamgeving van paleis eenige usurpatie, op het midden van het plein en aan elke zijde door een tamarindenlaan ingesloten, een fraai effect. Aan den overkant van hetzelfde plein verrijst het paleis van justitie, waarvoor nog de naar de vier hemelstreken gerigte en door den vermaarden LA CONDAMINE, op zijne reis om de wereld, daar neêrgelegde steen uwe aandacht trekt. Doch wij verlaten de esplanade en gaan naar het fort. De regelmatige, en door zijne bevestigingswerken en grachten sterke vijfhoek heet *Zeelandia* en bewaart door zijnen naam de herinnering der Zeeuwen, die een roemrijke togt volbragten onder den kloeken admiraal KRYNSSEN, wiens zegepraal over de Engelschen de algemeene staten den 22sten October 1667 door het overrijken van een gouden keten met medaille dankbaar vereerden. De geliefkoosde driekleur waait van het bolwerk, hetwelk de rivier bestrijkt. Uw hart, dat warm klopt voor *Hollands* eer en roem, wordt warmer. Uw hoog

gestemde nationale trots wordt gevoed, nu uw oog valt op *Suriname's* wapen: een zeilend driemastschip, door twee Indianen gehouden, met een devies van drie woorden, in de moedertaal luidende: GEREGTIGHEID, GODSVRUCHT, TROUW. Kom, met *Neêrlands* vlag en 'het zinnebeeld van de bron van *Neêrlands* opkomst en van de zenuw van *Neêrlands* welvaart' voor oogen, *Zeelandia* binnen getreden, daar wacht u....

IV.

‘Poeloe joe pantje’ - doe het stuk linnen van de lendenen af - is de toon, die u in de ooren klinkt, het bevel barsch en ruw den armen BARON toegeduwde. Blijf niet bij zijn meester staan! Den blik van den trotschen en koelbloedigen ooggetuige van de afstraffing - geijkte term bij het toedienen der slagen - kunt gij niet verduren. Hij telt de slagen, die hij krachtens de wet mogt eischen voor den brutalen onwilligen hond, wederom geijkte term! De neger verzet zich niet - hoe zou hij ook kunnen? Zijn middenlijf is aan een paal vastgegespt; zijn voeten zijn in een ijzeren boei gekneld; zijn handen worden opgeheschen. De tamarinderoê snerpt en wondt en slaat de huid raauw: het bloed druipt op den grond. Gij kunt het niet langer aanzien! Gij zoekt naar een plekjen, om verwijderd van dit schandtooneel, verademing te vinden: zie hier in een hoek een plaats, waar de menschelijkheid hare geschonden regten herneemt. - Het slachtoffer der bloedige met negerhardvochtigheid doorgestane pijniging wordt naar de ondiepe put gesleept, waarbij gij u geplaatst hebt en die bestemd is tot het afwasschen der bebloede leden. BARON heeft straks

geen kreet doen hooren en zwijgt ook onder de duldelooze pijnen, nu het lillend vleesch en de verscheurde dij worden gereinigd, om dan de wonden met azijn, pekkel, of andere bijtende middelen, de diepste gaten met spaansche peper in te wrijven ter voorkoming van koud vuur. - Ziedaar de menschelijkheid jegens den slaaf met zijn bloedige striemen.

BARON, zinnend op middelen, om zich over zijne miskende regten te wreken, mogt er eindelijk in slagen, de ketenen der slavernij, waarin hij trouweloos geklonken was, te verbreken - op een goeden dag ontvlugtte hij van zijns meesters plantage naar de bosschen en zwoer plegtig, niet te zullen sterven, voor dat hij zijne handen in het bloed van zijne tirannen zou gewasschen hebben. Jaren lang was de gehoonde slaaf de vrees der kolonie. Zijn naam en die zijner handlangers vervulden West-Indische directeurs en eigenaars met angst voor hunne bezittingen, vooral omdat hij doorgaans in eenen adem werd genoemd met dien van JOLI-COEUR. Wat er van dezen weggelopen rebel te verwachten was, kunt gij ligtelijk opmaken, als ik u een feit mededeel, dat met name dien slaaf tot de vlugt noopte. Hij was op de plantage, die eertijds *Rodebank* heette. Haar directeur, de Israëliet SCHULZ, was berucht door de mishandelingen zijner slaven, de ruwe uitspattingen met zijne slavinnen. Op een zekeren avond - mijne pen weigert bijkans het ter nederschrijven - had hij een slavine gedwongen, hem in zijn vuige driften te wille te zijn. Dat werd door een slaaf opgemerkt,

die met voorkennis en onder goedkeuring des meesters met deze vrouw leefde. Wel natuurlijk, dat hij de slavin, die zijne ziele liefhad, tegenover den directeur te hulp kwam. Wat doet SCHULZ? Hij klaagt den beleedigden echtgenoot aan. De blanke beschuldigt hem van brutaliteit en feitelijk verzet en wordt geloofd. - Slaven hebben in zulke gevallen geen regt. Een geeseling met zweepslagen werd als straf uitgesproken en deze volvoerd in het gedwongen bijzijn van een knaap - die knaap was JOLI-COEUR, de onteerde slavin zijne moeder en haar verdediger, die zoo folterend moest boeten, was zijn vader!

BARON, de bedrogene en mishandelde, JOLI-COEUR, de gehoonde en getergde, stelden zich in betrekking met zekeren BONNI, een zoon der wildernis. Haat en wrok jegens de blanken zat dezen negerslaaf tot in merg en gebeente. Zijn moeder had hem veel van zijn vader verteld. Haar heer en haar meester, een Europeaan, een Christen, had haar aangezien om haar te begeeren, en.... gij gist reeds de gevolgen. De onder eeden bezworen liefde, door de argelooze, verleide slavin al te lichtzinnig geloofd, verkoelde niet slechts tot laauwheid, maar verviel tot diepen afkeer. De toekomstige moeder van zijn kind werd door den ontaarde blanke zoo mishandeld en geslagen, dat ze in omstandigheden, welken men gezegend plag te noemen, naar de bosschen week en het leven schonk aan een jongen, die, man geworden, brandde van begeerte, om het lijden zijner moeder te wreken. Deze Mulat, in het woud gebo-

ren en opgevoed, stelde zich aan het hoofd der weggeloopene slaven, onder welken hij een krijgstucht wist te bewaren, welke hen tot geduchte vijanden der kolonie maakte. Gevreesd om zijn despotisme, geeerbiedigd om zijn mannelijke kloekmoedigheid en bemind om zijne onomkoopbare regtvaardigheid werd er zelden een opperhoofd gevonden van zoo krachtigen invloed op zijne manschappen. Aan een langen en geduchten proeftijd onderwierp hij den deserteur der plantages; was deze doorgestaan, dan werd de slaaf gewapend en onder BONNI'S troepen opgenomen, die alzoo een uitgelezen keurbende vormden.

V.

Premie en handgeld behoeften tot het verkrijgen van weerbare mannen niet uitgelooft te worden. Het leger der wegloopers groeide telkens en natuurlijk aan: nieuwe toevoer kwam van zelf. Het kon niet anders; want vrijheid is een onbetwistbaar grondregt der menschelijke natuur, dat zich door het regt, of, zoo ge wilt, door het onregt van den sterke niet laat wegcijferen. Schoon de regten van den mensch in de achttiende eeuw bediscutieerd werden en onze vaders in den goeden ouden tijd, als het de slavernij gold, over hunne regten honderd uit redeneerden, hielden zij zich, als hunne pligten ten opzichte van Westinje ter sprake kwamen, Oostinje's doof. De zwarte huid benevelde het oog van den blanke zoo zeer, dat men aan den neger een teeken zag, waardoor hij als bastaard in het gezin der Kinderen Gods werd gebrandmerkt.

Toch moet de slaaf vroeger of later in verzet komen tegen den onnatuurlijken toestand, waarin hij gebragt is. De geschiedenis der West-Indische kolonie geeft sprekende feiten, die elke redenering overbodig maken. Kostbare en langdurige oorlogen zijn er in de vorige eeuw met weggeloopte slaven gevoerd;

zij kwamen onze natie op tonnen gouds, bloed en tranen te staan en eindigden met - een nederlaag! Welhaast zullen twee volksstammen - de Aukaners aan de Marowynne en de Saramaccaners aan de *boven-Suriname* het halve eeuwgetijde hunner onafhankelijkheid vieren, die door de Nederlandsche regering bij een behoorlijk verdrag erkend is¹⁾.

Bevredigde boschnegers, dat was de naam, welken men aan de onafhankelijke stammen gaf. Hij was veel juister dan die van MARRONS, gelijk men in de Spaansche taal de wilde zwijnen noemt. Toen namelijk de Fransche Admiraal JACQUES CASSARD, die met 38 schepen en 3000 landingstroepen de *Suriname* opzeilde, een vreesselijke brandschatting bedong, ontweken honderde slaven de plantages. Zij waren er toe aangespoord door hunne meesters, aan wier eisch, om na den vrede terug te keeren, de Afrikanen, eens de vrije lucht der bosschen inademend, kwalijk voldeden. Zoo hadden de blanken zelven de kiem gelegd tot de latere gebeurtenissen. Het baatte niet, dat er een premie van *f* 25 voor het terugbrengen van elken vlugteling werd uitgeloofd. De doodstraf zelfs, bij plakaat van gouverneur COUTIER op de weglooperij gesteld, hield den zwarte, wien het op de plantage te bang werd gemaakt, niet terug. Het kwaad nam toe. In navolging der Engelschen op het eiland *Jamaika*, sloten de Hollanders met een talrijke

1) Dit verdrag, hetwelk zeer curieus is, kunt gij vinden bij HARTSINCK, Beschrijving van GUIANA II, bladz. 780 enz.

bende den eersten vrede op den 20sten September 1760. Het was een eerste, openlijk erkende nederlaag der onzen, die een grooten misslag begingen, toen zij, bij den aanleg en ontginning van koffijplantages, op de gedweeheid der negers bouwden en niet bedachten, dat de Afrikaan nog een eigen wil had, die wel te onderdrukken, doch niet te dooden is. Hij verzette zich tegen de verplaatsing naar de lagere deelen des lands, hunkerde naar de bosschen der vrijheid. Een tweede opstand, erger dan de eerste, waarbij een ARABY en SAMSAM wonderen van moed betoonden, werd door de boschpatrouilles niet bedwongen. Andermaal werd een vrede gesloten, andermaal een nederlaag voor de onzen en de bevredigde boschnegers, uit vele duizenden bestaande, leverden een doorslaande proeve der onmagt van ons koloniaal bestuur. Bij de vredesartikelen hadden zich de Hollanders tot het behoorlijk leveren van geschenken aan de vrijverklaarde stammen verbonden. Een aanvoerder der overwinnaars sprak, bij het overhandigen der lijst van de bedongen artikels, tot de commissarissen van *Suriname's* gouverneur woorden, die klonken als een klok. Hij bragt de afgevaardigden onder het oog, hoe diep het te beklagen was, dat een beschaafde natie, gelijk de Hollanders voorgaven te zijn, door de onmenselijke mishandeling hunner slaven zoo veel aanleiding tot hun eigen verderf gaf. Wij bezweren u, dus ging de neger voort, aan uwen gouverneur en zijn raad te zeggen, dat zij, indien zij geen nieuwe benden van rebellen willen stichten,

zorg dragen, dat de planters zelve waken over hun eigendom, en het niet gelijk doorgaans aan dronken opzigters toevertrouwen, die door het onregtvaardig en onbarmhartig behandelen der slaven, door het schenden hunner vrouwen en dochters, door het verwaarloozen der zieken, den ondergang der kolonie bewerken en deze brave en arbeidzame menschen moedwillig naar de bosschen drijven, lieden, zonder wier handen uwe volkplanting vernietigd wordt en bij wie gij eindelijk, even als nu, op een zoo vernederende wijze moet komen, om hunne vriendschap te zoeken.

Vraag niet naar den indruk dezer taal, want het was de taal van een neger en dus in de lucht gesproken. De goede Hollanders hadden vrede gesloten en schonken aan LOUIS NEPVEU, zijn bewerker, een jaarwedde van *f* 500, een gratificatie van *f* 1200 en een stuk zilver tot aandenken, waarop misschien *Suriname's* wapen gegraveerd werd, opdat het prijken zou met de woorden: *geregtigheid, godsvrucht, trouw*.

Onze landgenooten, brooddronken van vreugde over de rust, nu de Aukaners en Samaraccaners binnen eigen grenzen woonden, zouden met zweep en roede wel die andere wezens in toom houden, gekocht en betaald met muntstukken, wier randschrift: 'wij handhaven de vrijheid' hen deed blikken noch blozen. Toch moest een driemaatschap, als dat van BARON, JOLI-COEUR en BONNI wel sympathie vinden bij getergde en gehoonde lotgenooten. En wie zich ver-

wondert, dat de vrijheidzucht na de feitelijke vrijverklaring van twee stammen bij anderen te krachtiger ontwaakte, make zich bekend met het lot der slaven onder de Nederlandsche wet.¹⁾

1) Het welbekende werk van D^r. W.B. VAN HOËVELL is daartoe een uitnemende leiddraad. Bij vele honderde exemplaren verkocht, openlijk geroemd door J.I. DOEDES, W. FRANCKEN, AZ., GROEN VAN PRINSTERER, H.C. VOORHOEVE, welke namen! vond het tegenspraak in slechts eenen, maar eenen, die beweerde, dat de Slavernij in de *West-Indiën* geene slavernij is, ‘omdat zij dit niet is.’ Die het vatten kan, vatte het!

VI.

Onbegrijpelijk is het bijkans, hoe ons volk, waarvan het beste en voortreffelijkste deel de leuze beaamde van den edelen FLORIS, den vriend van den vader des vaderlands, die tot zinspreuk had: *het leven dierbaarder dan de vrijheid*, zoo weinig oog en hart bezat voor de boschnegers. De wegloopers zijn rebellen: ziedaar de openbare meening, waartegen niemand protest aantekende. Toch levert de vrijheidskamp der negers aandoenlijke proeven, hoe deze tot wanhoop gebrachte mannen nog een grootheid der ziel bezaten, waaraan zelfs een FOURGEOUD, hun onvermoeide en gehoonde aanvaller, een regt liet wedervaren, waarover anderen spijtig waren en vergramd.

Het is bij menige boschpatrouille onloochenbaar gebleken, dat geen slavenmarkt, bullepees of tamarinderoë den adeldom der ziel totaal vernietigen kunnen.

Zoo geschiedde het eenmaal, dat BARON met goed gevolg een aanval op de plantage *Karelsburg* aan de *Boven-Cottica* deed. Daar verwijlde DAHLBERG; op hem had het de misleide gewezen slaaf gemunt. Met zijne bende geland, vernam hij, hoe zijn laaghartige meester zich door de vlugt had weten te

redden. Bitter teleurgesteld, doorzocht BARON alle schuilhoeken, doch vindt van DAHLBERG niets, dan zijn achtergelaten vrouw en eenige harer vriendinnen, welke bevend en sidderend geen genade verwachtten van den wraakzuchtigen bedrogene. Dan ziet, met een vriendelijk gebaar verzekert BARON, dat haar geen leed zal geschieden. Hij bezwoer haar, kalm en rustig op zijn woord te vertrouwen. Kort daarop verlaat hij *Karelsburg* en toen DAHLBERG, de Europeaan, de Christen, het waagde naar zijne plantage terug te gaan, vond hij alle de zijnen terug: de weglooper had woord gehouden jegens de familie van den woordverbreker.

Onverbiddelijk wreed bij het in handen krijgen van Afrikanen, die als vrijwilligers tegen hen streden en door hen met verraders werden gelijk gesteld, waren zij grootmoedig jegens Europesche krijgsknechten. Het is gebeurd, dat de boschnegers achter boomstammen verscholen en door moerassen beveiligd, den soldaten hun beklag toeriepen, omdat ze voor weinige stuivers daags hun leven moesten wagen, als speurhonden uitgezonden op menschen, die voor hunne vrijheid en hun leven streden. Eens had een troep boschnegers een kleine plantage aangedaan. Daar vond men vier krijgsknechten, die tot een verwijderde boschpatrouille behoorden. Dezen, de overmagt ziende naderen, verscholen zich angstig achter een hut. Zij werden ontdekt en moesten te voorschijn treden. De aanvoerder der wegloopers verweet hun scherpelijk hunne

bloôhartigheid. Met opgeheven sabel vroeg hij barsch: ‘Wat doet gij in dien hoek?’ De toegesprokenen durfden niet antwoorden en baden slechts om lijfsbehoud. Het werd hun verzekerd, terwijl zij het bevel: ‘volgt mij,’ sidderend en bevend gehoorzaamden. Met het angstzweet op de kaken zaten zij daarop neder onder gewapende negers, met wie zij moesten eten. Toen de spijsze genuttigd was, rigtte de aanvoerder het woord tot hen: ‘dapperen, gaat nu heen en verhaalt aan uwe kameraden, hoe goed het u gegaan is bij den kapitein der boschnegers en zegt, dat gij BARON gezien hebt!’

Toen bij een gevecht drie wegloopers door de onzen waren gevangen genomen en zij ter waarschuwing voorbeeldig zouden worden gestraft, erlangde een hunner verlof, om een paar minuten te spreken. Zijn woord aan de regters is der vergetelheid ontrukkt, waardoor ik het u kan meêdeelen:

‘Ik ben in *Afrika* geboren, waar ik, strijdend voor mijnen koning, gevangen genomen en door mijn eigen landlieden op de kust van *Guinea* voor slaaf verkocht ben. Een van uwe landslieden, die thans onder mijne regters zit, kocht mij en in de dienst van dezen werd ik door een opzichter zoo wreed mishandeld, dat ik wegliep en naar de rebellen in het bosch vlugtte. Hier werd ik weder veroordeeld, de slaaf van hunnen aanvoerder BONNI te zijn, die mij nog harder behandelde, dan de Europeanen gedaan hadden. Ik ontliiep andermaal met het vaste plan, om de menschen voor altijd te ver-

mijden en, zonder iemand te benadeelen, mijn dagen eenzaam in het bosch door te brengen. Twee jaren heb ik die afgezonderde levenswijze gevoerd onder de grootste moeilijkheden en in gedurigen angst; ik zocht mijne dagen te verlengen, enkel in de hoop van mijne geliefde vrouw en kinderen, die welligt om mij honger lijden, in mijn vaderland weder te zien. Twee ellendige jaren, zeg ik, waren er vervlogen, toen ik door de vrijwilligers ontdekt, gevangen en voor deze regtbank gebracht werd, aan welke ik nu de geschiedenis van mijn ongelukkig leven verhaald heb, terwijl ik nog slechts de genade afsmeek, van toekomenden zaterdag, of zoo ras mogelijk, geregt te worden.'

'Schurk,' dus wordt die aandoenlijke taal door zijn voormaligen heer, nu een zijner regters, beantwoord, 'daar vragen wij niet naar; de pijnbank zal u ras tot de bekentenis uwer schelmerijen, die zoo zwart zijn als gij zelf, brengen.'

'Heer,' dus hervat de neger, zijne handen opheffend, 'de tijgers hebben voor deze handen gesidderd, en gij denkt mij met uwe folterende werktuigen te verschrikken? Neen, ik veracht de ergste pijnigingen, die gij verzinnen kunt, even zoo zeer, als den beklagenswaardigen ellendeling, die ze meent te moeten aanwenden.'

De weglooper strekt zich op de pijnbank uit. Zonder eenige klagt te smoren, behield hij onder de gruwelijkste martelingen een lagchend gelaat, tot dat hij stierf aan de galg.

Het was een der schoonste mannen, die ik ooit gezien heb, verhaalt een Schotsch officier in Hollandsche dienst, oog- en oorgetuige van dit aandoenlijk tooneel, waarbij een man viel, een der 2356 slaven, welke in het jaar onzes Heeren 1775 als handelsartikelen in *Suriname* waren ingevoerd. Zijn eenige misdaad bestond hierin, dat hij een wederregtelijke slavernij had zoeken te ontloopen, die hem van zijn vrijheid, zijn gade, zijn kroost had beroofd.

Van zoodanigen geest, als zich in deze enkele voorvallen openbaart, waren meer boschnegers. Niet volleerd in de strategie, waren ze krachtig door het gebruiken en versterken der middelen, hun door de natuur aangewezen. Een bezoek in hunne kampen loont de moeite. Wij nemen een der Marrons als gids en vragen hem naar de beteekenis der namen van de verschansingen, die hij zien laat. Achter *Caso Condre*, naar de *Maïs-*, *Reisij Condre*, naar de rijstvelden, die er om leggen, dus geheten, ligt *Quammy Condre*, de omtrek van *Quammij*, het hoofd eener afzonderlijke bende. De groote palmboom, welken gij in een kreek ziet drijven, was meer dan eens het redmiddel van een gansch leger, waarop de wilden, schrijlings gezeten, met dat touw werden getrokken uit schil en schors, bies en tak zoo kunstig en stevig gevlochten, schoon zij de voorkeur geven aan de soort van vliegende brug, zoo smal, dat er slechts één persoon tegelijk overgaat, zoo dun, dat zij gemakkelijk op te breken en ligt vervoerbaar is. Op zekeren dag was FOURGEOD met

zijn leger over zulke drijvende boomen tot het kamp genaderd. Doch het rijstveld leverde voor hem niets op, dan afval en kaf. Daarvoor - zegt u de Marron - hadden wij gezorgd. Terwijl wij een ganschen nacht een luid krijgsgeschreeuw deden aanheffen en snaphanen afschieten, waren anderen bezig met warimbo's of korven te vervaardigen en onze vrouwen pakten de beste rijst en cassava op, die ons zouden voeden op de vlugt, welke wij herwaarts namen, ons hier nestelend en verschansend. Die schuilhoek heette aan deze zijde: *Cosaaij*, dat is te zeggen: *Kom als gij durft*; aan den anderen kant: *Melij my*, beteekenend: *Ontrust mij, als gij kunt*. Gindsch digt geboomte werd *Bousy craij*, dat is, *de bosschen schreien* en die met aardhoop en stronken bedekte kronkelpaden bestempelen wij door de uitdagende woorden: *Tessy sy, Ruik er aan, als gij lust hebt*. Hier zijn wij vast en veilig. Breng den Marron onder het oog, dat hij ten laatste voor de overmagt zal bukken: liever sterven, dan overgeven, verkrijgt gij tot antwoord. De moed van wederlegging ontzinkt u, als de boschneger u vertelt, hoe gevangen genomen wegloopers eenmaal werden gestraft. Het bleef onvergetelijk, hoe een neger werd veroordeeld, om met een ijzeren haak door zijn ribben geslagen, aan een galg te worden opgehangen, tot dat er de dood op volgde; daarna moest zijn hoofd op een staak worden gesteld, terwijl de romp tot aas voor de vogels en insekten moest blijven hangen; hoe op denzelfden dag twee andere negers aan een paal gebonden zijn,

om met klein vuur en onder het nijpen van gloeiende tangen verbrand te worden; hoe zeven negerinnen, op een kruis gehecht, levend geradbraakt en hare hoofden op palen ten toon gesteld werden. Schudt gij, op het hooren der gruwelen, ongeloovig het hoofd, dan zijn er, die u hunne namen noemen zullen; doet ge dan verder onderzoek, dan kunt gij het vonnis van den Hove van politie en criminele justitie, gegrond op vroegere plakATEN, te *Paramaribo* lezen, voltrokken aan drie slaven en acht slavinnen, omdat zij hunnen meesters ontlopen waren. - Onpartijdigheid gebiedt u te zwijgen. Uw menschelijk gevoel is diep geschokt en in uw harte regtvaardigt gij den boschneger. Ja, ge zoudt haast wenschen, dat hij betere linie van defensie bezat, dan *Pennenberg* oplevert, dus genoemd naar de gladde, twee en een half voet dunne en scherpe pennen, waarmeê de wegloopers hun dorp als met voetangels bezet hadden. En weten de blanken, zegt de Marron, ook deze hinderpalen door te worstelen, wij dringen de bosschen in: daar zijn wij vrij en onbereikbaar, doch overwonnen worden wij niet.

Zoo liet het zich werkelijk meer en meer aanzien. Een buitensluiten van den hardnekkigen boschneger en een afsluiten der aan allerlei aanvallen blootliggende plantages scheen het eenige redmiddel. Door FOURGEOUD gedurig bestreden, werd het denkbeeld, door NEPVEU opgevat, hardnekkig doorgedreven. Een arbeid van meer dan drie jaren, waarbij tonnen gouds werden opgeofferd, schonk het bestaan aan een militairen weg. Hij liep van de *Joden-Savanna* aan de

Boven-Suriname tot de zee. Geheel door troepen bezet, die op de hoofd- en mindere posten verdeeld waren, was hij daarenboven om het kwartier uur gaans met een piket voorzien. Zoo werd het bebouwde gedeelte der kolonie door een militairen kordon omgeven, dat als een ringmuur de volkplanting moest beveiligen. De man, die eeuwige wraak had gezworen, bestreed te vergeefs dit stelsel van binnenlandsche verdediging en zette ondertusschen zijn dikwijls mislukte boschtogten rusteloos voort. De nieuwe versterking, die in den aanvang van 1775 FOURGEOUD'S gedund leger herhaaldelijk voltalliger moest maken, werd door ontbering en vermoeijenis zoo deerlijk gesloopt, dat menig vaartuij eer met schimmen dan met krijgslieden bevracht scheen en een drijvend knekelhuis mogt heeten. Wel mogt de geschiedenis der veldtogten van dat jaar met een rouwrand worden gedrukt! Eindelijk werd met de geheele beschikbare magt in December 1776, nogmaals door toevoer uit het moederland vermeerderd, een nieuwe togt ondernomen, een nieuw getuige van het volhardend beleid der onzen en den wanhopigen moed der rebellen.

Op den 10^{den} Februarij 1777 werd er te *Paramaribo* een groot feest gehouden. De genoodigden bestonden hoofdzakelijk uit officieren der land- en zeemagt. Er heerschte ongedwongen opgeruimdheid onder de gasten. Aan het hoofd der tafel zat, als gastheer, de overste FOURGEOUD. Hij gewaagde van zijn vijfjarig verblijf. Hij kon spreken van een en twintig dorpen, die hij vernield, van twee honderd

bebouwde velden, die hij verwoest had. De rebellen had hij over de *Marowyne* verjaagd; anderen waren naar *Cayenne* gevlugt. Nu was de vrede voor goed gesloten. Welhaast zouden de transportschepen gereed liggen, om hem en zijn wapenbroeders naar *Holland* te vervoeren. - Met een luid hoera en een drievoudig vivat werden de glazen geledigd op den bloei van *Neerland's* volksplanting. - Gastmaal volgde op gastmaal tot afscheid der krijgsknechten, totdat de reeks van middag- en avondmaaltijden door een prachtig feest bij den gouverneur op den 25sten Februarij werd gesloten. FOURGEOD werd als redder der volksplanting, zijn corps als dapper en braaf genoemd. Aan de standvastigheid van den gouverneur NEPVEU werd ook geen karige lof toegezwaard. Aan de twee kompagniën vrije negers, die de zeven verschillende boschtogten hadden medegemaakt, werden vaandels uitgereikt.

Zoo eindigden de boschpatrouilles der 18^e eeuw, welke zestien jaren lang met geringe tusschenpoozen geduurd hadden. De kolonie, van rebellen gezuiverd, was door een kordon beveiligd, in haar geldnood, het eerst door een leening van den Amsterdamschen burgemeester DEUTZ, vervolgens door het rijke moederland, tot een bedrag van zestig millioenen guldens gered. Aan drie van *Suriname's* rivieren werd in onmetelijke en ontoegankelijke wouden de bevochten vrijheid onbelemmerd door drie bevredigde stammen boschnegers genoten.

VII.

Wij willen die boschnegers leeren kennen. De Aukaners hebben de oudste brieven, zij dagteekenen van 1761, het jaar, waarin de eerste vrede gesloten is. Het traktaat van wederzijdsche regten en verpligtingen werd eigenaardig bezegeld. De blanke afgevaardigden, waaronder de dappere hoofd-officier MEIJER was, die met tal van geschenken kwamen, moesten zoetsappig aanhooren, wat de neger-kapitein hun aldus toeduwde: 'ik ben nooit van zins geweest, om vrede met de blanken te maken, en ben 't ook nog niet van zins. Doch nu de zaken aldus staan, dat de blanken zelven tot ons komen, zal ik er mij welligt toe laten vinden.' De ondergeschikte rol, waartoe de onzen gedoemd werden, is geheel afgespeeld, totdat eindelijk het verdrag door de christenen op een negerheidensche wijze beëdigd werd. De afgezanten moesten zich een snede in hunnen arm laten welgevallen; het bloed druppelde met dat, hetwelk op dezelfde wijze bij zestien negerkapiteins verkregen werd, in een uitgeholde kalebas; met een weinig water en zand gemengd, moest het door allen gedronken worden, waarop de priester der negers den vloek uitsprak over een iegelijk, die

van een der beide zijden ooit dit verdrag overtreden zou.

Wij bevaren, om de Aukaners op te zoeken, de *Marowyne*, een van de grootste en minst bekende, rivieren, welke de grensscheiding tusschen *Nederlandsch* en *Fransch Guiana* vormt. Het is een moeilijk en gevaarlijk vaarwater. Groote zandbanken, die zich met klippen verre in den vloed uitstrekken, belemmeren het verkeer op een rivier, die aan haar monding wel een uur breed is en statig zonder merkbare bogten voortstroomend, soms een grootsch vèrgezig oplevert. Het water is kristalhelder, zoodat gij tot op aanmerkelijke diepte de kristalaardige ronde steenen ziet liggen, welke geslepen zijnde, een helder water hebben en als Marowyne-diamanten bekend zijn. Zijt gij den stroom in een bogt, die ten minste tien uren lang is, zuidwestelijk opgevaren, dan worden de oevers hooger en wel gaarne zult gij eens aan wal stappen, om de kleine dorpen te bekijken, waarvan de onder statig geboomte half verscholen hutten u toelagchen. Gij bevindt u op het gebied der Indianen, wier kennismaking wel de moeite waard is.

Zij zijn de oorspronkelijke bewoners van *Zuid-Amerika*, die verdeeld in een zeer groot aantal stammen, waarvan de Guarano's, de Caraïben en de Arowakka's in kleine groepen aan verschillende rivieroeveren, met name hier aan de *Marowyne*, bij elkander wonen. Hunne dorpijens zijn volstrekt onregelmatig; links en regts, hier en daar vindt gij de hut-

ten, naar luim en welbehagen en allen naar 't zelfde model opgetrokken. Eenige dikke palen van hard en glad hout zijn in den grond gegraven. Een voet of tien, twaalf hoog dragen zij daarop gelegde dwarsbalken. De bladen van de groote Heliconie worden met touwen aan elkaâr geregen en met sparren en stangen goed bevestigd, dienen zij tot dak; de muren, uit verschillende palmbladen bestaande, laten een opening, die schoorsteen is en uitgang voor de personen. Des nachts wordt er een deur voorgehangen, die uit een dik van palmbladen gevlochten mat bestaat. Zoo'n hut staat een jaar of drie en wordt ligt door een nieuwe vervangen. Niet onaardig zijn de slaapplaatsen, welke alleen bij meer vlijtige Indianen in een afzonderlijk vertrek worden gevonden: in den regel hurkt en huist alles bij elkander. De hangmatten worden namelijk uit katoen gevlochten, hetwelk bij de hut geplant is, of van de plantages tegen andere waren ingeruild wordt. Als er genoegzaam katoen voorhanden is, dan slaat men een weefstoel in elkaâr. Aan twee regtstandige posten zijn twee anderen op zoo grooten afstand gehecht, als de halve lengte der hangmat uitmaakt. Om deze posten worden nu de draden gewonden en met een hardhouten plankjen vast in een geklopt, zoo wordt langzamerhand de dikke en warme hangmat vervaardigd, terwijl de meer trage Indiaan zich met een uit Mauritia bladen gevlochten mat, die spoedig versleten is, behelpt. Door de vrouwen worden deze slaapplaatsen vervaardigd; de mannen leveren merkwaar-

dige kunststukken, als gij op hunne Corjalen let, waarmeê zij niet slechts kreek en stroom doorklieven, maar zelfs de zee durven bouwen. Verbeeld u den Indiaan met zijn bijl, zijn eenigst werktuig. Hij zoekt den schoonsten en zoo digt mogelijk aan den waterkant staanden Wanaboom. Daar slaat hij tot tijdelijke woonplaats zijn hut op. Een gezonde stam wordt omgehouden en tot een voor de boot passende lengte afgekapt. De stam wordt voorzigtig uitgehold en de dunner wordende zijden der Corjaal drijft men door dwarshouten, welke men daar schuins inzet, uit elkander. Opdat hierdoor geen te groote scheuren ontstaan, wordt in en onder het vaartuig een matig vuur onderhouden. De kanten, welke onder alles veel geleden hebben, worden met een soort van was, of mani en met harsachtige vezelen bestreken en banken en dwarsstangen met touwen vastgemaakt. Dunne planken, uit den weken trompetboom vervaardigd, dienen voor zwaarden. Tot de zeilen heeft men de Mauritia bladsteelen laten droogen, die met vlasachtige binddraden zaâmgehecht zijn. Zware blokken worden voor ankers gebruikt en het touwwerk is uit de bast van een struik gemaakt, die aan den zandigen oever groeit.

Is de schuit toegerust, dan wordt zij met pagalen beladen, dat zijn korven door de Indianen zoo kunstig uit Warimbo gevlochten, dat ze den regen zelfs niet doorlaten. Voorts nemen zij een soort van waterkruiken mede, die ze ook vervaardigen,

en nog andere voortbrengselen hunner industrie. Zoo varen de mannen weg en laten hunne vrouwen achter, die voor den akkerbouw tobben en zorgen, welke uwe oplettendheid desgelijks niet onwaardig is. Kleine struiken worden gerooid en op hoopen gelegd; zijn ze door en door droog, dan steekt men ze aan de windzijde in brand, totdat men goede ruimte heeft voor het planten van Cassave en Maniok. Deze knolwortel, in het begin van den kleinen regentijd, omstreeks December gepoot, is na ettelijke maanden gerijpt onder de Ananas, Mais en Yams, die zonder de minste orde daar tusschen gezaaid zijn: de vrouwen wieden het welig onkruid, opdat de groei niet belemmerd worde van allerlei vruchten, welke ook zij moeten inoogsten en op hare ruggen in korven, die met een liaan aan het voorhoofd zijn gebonden, naar huis dragen. De Indiaan zelf hanteert pijl en boog met verwonderlijke vlugheid en juistheid. Hij sluipt door de bosschen stil en ongemerkt; scherp van gezigt, gehoor en reuk, spoort hij het wild op, komt bijkans nooit zonder buit te huis. Wilt ge den Indiaan nader leeren kennen, zie hem dan in zijne woning. De krachtige, gezonde man ligt vadsig ter neder. Hij heeft zijn middagmaal gebruikt. Tel de schotels met visch, wild, cassavebrood en sterk prikkelende saus, zoo veel schotels als gij ziet, zoovele vrouwen bezit hij, die, beurt om beurt, den man een schotel voorzetten, welke na het eten wordt weggehaald, opdat het overschot door iedere vrouw met hare kinderen wordt

genuttigd. Voeg bij deze veelwijverij, die alle denkbeeld van huwelijkstrouw zoo wel bij de vrouw als bij den man verbant, het volslagen gebrek van ouderen kinderliefde en het huisselijk leven van den Indiaan kent gij in al zijne rampzaligheid. Ja, als ge jongens van 13 of 14 jaren met pijl, boog en oud mes, ziet vagabondeeren, dan kunt ge er op rekenen, dat het kinderen zijn, die hunne ouders ontlieden, welke zich over dit gemis geen harnas aantrekken. De wispelturigheid en ongedurigheid worden met de moedermelk ingezogen. Wilt ge weten, hoe het den Indiaan met zijne Corjaal is gegaan? Hij heeft zijne koopwaren verruild tegen eenige mooie kleedingstukken, kruid en lood, vooral tegen overbodige snuisterijen en meest tegen schadelijken dram en heilloozen brandewijn. Te *Paramaribo* kon hij die te kust en te keur krijgen, daar gierde hij dronken langs de straten, waaraan zich niemand ergert. De Indiaan is vrij en is een dronkaard - wie zou zich over hem bekreunen?

Met eenige reisgezellen teruggekeerd, wil hij feest houden. Daar de mannen doorgaans traag en loom zijn, hebben zij uren noodig voor hun zonderling feesttoilet. Het ligchaam wordt met het sap eener vrucht beschilderd, die een zeer donkere kleur heeft, welke niet weggewreven kan worden, doch allengskens uitslijt. Met een veder worden daarenboven allerlei figuren over het ligchaam getrokken. De hoofdharen besmeert men met een welriekende olie, of met een geurige zalf, die soms wel een vingerdik het voor-

hoofd dekt en kleurt. Denk u verder de voeten en beenen rood geverwd, het aangezigt met strepen en kringen door een zeker Arakasiri-vocht gekleurd, den hals met een collier van verschillende tanden en beentjens omhangen, en gij hebt een Indiaan voor u, in potsierlijken feesttooi. De Indiaansche vrouw is nog zonderlinger uitgedoscht. Haar gelaat is met roode verwvlakken onkenbaar, haar ligchaam door Tabouriba zwart gemaakt. De kuiten, tot een mismaakte dikte uitgewassen, door de gewoonte, om het meisjes, in de eerste levensweken, om de beenen door banden te persen, die tot den dood toe gedragen worden, zijn vuurrood beschilderd. Van onderen tot boven met glaskoralen en allerlei voorwerpen behangen, maakt haar voorkomen een afgrijsselijken indruk, die versterkt wordt door de wanstaltige oor- en neusversiersels, met name door de lippen, welke met naalden zijn doorboord, waarvan een aan den onderlip met de scherpe punt naar buiten steekt, als wapen tegen elke ongeoorloofde vrijheid.

De armzalige hut verbeeldt een feestzaal, als gij kunt opmaken uit die lange banken, waarop Indiaansche schoonen nederzitten met uitgeholde kalebassen, die gevuld zijn door bedwelmenden drank, welken zij, vervolgens in een kring staande, en zelve overvloedig gebruiken en den mannen aanbevelen. Een krijschende muziek en een jammerlijk eentoonig gezang gaan den dans vooraf, die wilder en wilder wordt, totdat de feestelingen, door prikkelende spijs

en verhittenden drank buiten westen, nedervallen, hun roes uitslapen, om na uren liggens, al weder den wellustigen dans voort te zetten, en ten laatste doodaf naar de hutten weder keeren, ten einde in de hangmat uit te slapen en voort te dommelen. Naar ligchaam en ziel verarmd, gaan ze weêr aan het werk, de vrouwen in huis en op den akker, de mannen op de jacht en de visscherij.

In plaats van hunne godsdienst, spreek ik liever van hunne duivelsdienst. Van de vereering en aanbidding van een Hooger wezen ontdekt men bijkans geen spoor - maar den duivel vindt de Indiaan alomme. Als er bij voorbeeld iemand ziek is, wordt een pageijer of piaiman gehaald, die als doctor en priester geldt, opdat hij den demon uit den kranke verdrijve. Hij verstaat zijn kunst. Een ronde kalebas, met steentjens opgevuld, schudt hij, 's nachts alleen bij het ziekbed gezeten, heen en weder, om de daarin besloten duivels te noodzaken, hunnen makker, door wien de lijder bezeten is, uit het ligchaam van den patient te lokken. De arts is een ware buikspreker; hij bootst de geluiden van aap, tijger en papegaai sprekend na, om te doen hooren, welke vermomde booze geesten in zijn kalebas zitten: herstelt de lijder, dan wordt de priester geprezen en met geschenken overladen; was de ziekte tot den dood, dan bleek het, dat hij te veel misdreven had en de JAWAHU - zoo heet de satan - was te vertoornd, om des priesters wensch te verhooren! Of ze dan van niets hoogers begrip hebben? De begrafenissen doen het u

gelooven. Het lijk wordt in een met latten en planken belegde kuil gelegd, zoodat het een zittende gestalte verkrijgt. Wat de overledene bezat, wordt bij hem geborgen. Huisraad, katoenen lappen, spiegel, mes, pijl en boog geeft men den doode niet slechts mede, om in een ander leven te werken, maar vrienden en vriendinnen voegen er snuisterijen bij, opdat hij in de andere wereld daarvoor eten en drinken kan inruilen. Het graf wordt uiterst voorzigtig met een plank, bladeren en takken bedekt, om den gestorvene niet te bezeeren. Het schemerlicht der hope op een voortdurend bestaan wordt echter in zijn mogelijk weldadig uitwerksel verduisterd door het lijkfeest, dat onder dansen en springen, drinken en joelen, den ernst van het oogenblik ten eenenmale versmoort!

Ziedaar de niet onhandige, vrolijke, luije, bijgeloovige Indianen, wier aantal, naar men berekent, uit een overschot van een duizend over de volkplanting zwerfende zielen bestaat. Verlangt gij te onderzoeken, wat de latere bezitters en tegenwoordige eigenaars van *Suriname* voor de oorspronkelijke bewoners gedaan hebben, dan is het, alsof op een dooden veld EZECHIËLS weeklagt wordt gehoord, ons volk ten vloek, getuigende: *Onze beenderen zijn verdord en onze verwachting is verloren, wij zijn afgesneden!*

VIII.

Wij stappen weder in de Corjaal en nemen Indianen tot roeijers; zij zijn handig in het pagaaijen en zij weten van de Hollanders, dat dezen gaarne hunne lichaamsdienst gebruiken. Gemakkelijk krijgt gij hen mede en bevalt hun uwe landingsplaats, zij verwisselen die ligt voor het oord, waar zij leefden en bekreunen zich niet over vrouw en kinderen, welke zich evenmin over het verlaten van man en vader verontrusten. Beklaag u niet te zeer, dat het onderhoud met hen bezwaren heeft, die door hunne taal worden veroorzaakt. Het zonderling abracadabra, dat zich bij de verschillende stammen nog eigenaardig wijzigt, ontleent meer en meer woord en woordvoeging aan het neger-engelsch. Doch wees verzekerd, dat zij, al kondt gij hen verstaan, echter weinig laten uitlekken omtrent hun bijzondere levenswijze en gebruiken: zelfs door dram krijgt gij hunne tongen niet gemakkelijk los.

Goed voor ons, dat wij zulke knappe roeijers hebben, want het vaarwater wordt door klip en zandbank meer en meer bezwaarlijk. Een lagchend en schilderachtig gezicht leveren de vele met palmen begroeide en soms met bosschen bedekte groote en kleinere

eilanden. Hoe gaarne zoudt gij handen bezig zien aan die oevers, welke een rijke vegetatie van palmen, kaktus en andere planten versiert! Gansch onbevredigd blijft dat verlangen niet. Wij willen nog eens aanleggen en een poosjen bij de weinige Europeanen uitrusten, welke zich hier in den laatsten tijd hebben gevestigd. Die Wurtembergsche mannen, vrouwen en kinderen zien er zoo goed en gezond uit, dat het etablissement Albina aan de *Marowyne* een feitelijke loochenstraffing is van het beweren: geen Europeaan kan leven en werken in dat klimaat. Het is een lust, om met den ondernemenden, energieken directeur te praten. Hij heet KAPPLER. Gij zult in hem den Stuttgartschen kruideniersjongen niet meer herkennen, die, het peperstampen en koffijmalen moede, met pak en zak op reis ging en zich den 22sten Julij 1835, te *Amsterdam* bij de koloniale troepen liet aanwerven. Boeiend en belangwekkend heeft hij beschreven, hoe het hem eerst als soldaat, later als korporaal en fourier in *West-Indië* gegaan is. Hij heeft beelden van het militaire leven geschetst en bijdragen tot de kennis van *Suriname* geleverd, die door inhoud en vorm aantrekkelijk zijn¹⁾. Zijn uitdrukkelijk plan om,

- 1) Er is door mij uit zijn werk: *Sechs Jahre in Surinam von A. KAPPLER*, dat te *Stuttgart* 1854 verschenen is, een en ander gebruikt. Lees vooral wat de Hoogleeraar VETH, wiens naam ik in de noot op bladz. 22 had moeten vermelden, in de Gids 1855 over KAPPLER geschreven heeft, dan zult gij tevens bemerken, dat ik dien Hoogleeraar onder de ingenomenen met het boek van D^r. VAN HOËVELL vergat te noemen.

na afloop van zijn diensttijd, zich aan de oevers der hem lief geworden *Marowyne* te kunnen vestigen, mogt hij ten uitvoer brengen. Met eenige landgenooten van onze Koningin is hij derwaarts gegaan. Het staat met zijne onderneming gunstig en het laat zich aanzien, dat de verwachting door de landverhuizers op het doen herleven van den houthandel, niet als die der vroegere kolonisatie der Labadisten in 1684, der *Paltzer* boeren in 1747, der latere, jammerlijk mislukte aan de *Saramacca*, nog in uwe versche treurige herinnering levende, op teleurstelling zal uitloopen.

Laten wij KAPPLER uitnoodigen, om met ons de reis voort te zetten! Wij willen hem thans niet over zijne volkplanting, hare aanvankelijke lotgevallen en hare uitzigten hooren, of van hem vernemen, hoe het gouvernement haar voorlicht en steunt; zelfs willen wij hem niet laten praten over het Amsterdamsche rekest en over het werk onzer regering, om de *Marowyne* voor de scheepvaart beter geschikt te maken; dan met hem voortgeroeid wordend tusschen de toenemende klippen en banken laten wij hem liefst over de Aukaners spreken. Daartoe is hij door herhaald bezoek en ervaring meer dan eenig ander geschikt. Hij staat met de boschnegers in officiëele betrekking. Weet, dat er bij de bevredigde stammen een posthouder is geplaatst, die de passen der negers afteekent, hunne goederen visiteert en voor het nakomen van alle bepalingen een strenge contrôle houdt. Daarmede nu is KAPPLER door het

gouvernement belast. Hij weet wel enkele dingen van de Aukaners, maar veel moet hij toch ook maar gissen. Want zelfs na langen omgang komt gij met hen niet op een vertrouwelijk voet. De gansche stam telt, naar zijne berekening, niet veel meer dan 3000 koppen, welke op een uitgestrektheid van achttien uren, veertien of zestien dorpen of loo's bewonen, meest op rotsachtige, tusschen klippen verborgen eilanden gebouwd. Met voorliefde zal onze posthouder u de plek wijzen, waar hij als korporaal in bezetting heeft gelegen; thans is die militaire post verlaten, naar den waterval, welke hier gevonden wordt, de Armina geheten. Na vele watervallen gevormd te hebben, stroomt de rivier in twee takken: de *Lava* en de veel diepere *Tapahoni*. Bij die verdeling in twee armen, rust uw oog op het treurig vermaarde dorp *Poligoedoe*, hetwelk op een eiland ligt. Daar woont het nakroost dier trouwlooze negersoldaten, welke in het vijfde jaar dezer eeuw op de posten *Oranibo* en *Armina* bij een vreesselijk oproer hunne blanke officieren en krijgsmakkers gruwelijk vermoordden, naar deze ontoegankelijke rotsen vlugttten en zich met vrouwen der boschnegers, welke naar de ontoegankelijke bosschen aan de *Lava* verjaagd waren, verbonden. Ze zijn vrij van slavenboeijen, maar ondergeschikt aan de Aukaner-boschnegers, welke een weinig hooger op aan de *Jokakreek*, vier dagreizen boven *Armina*, zich genesteld hebben.

IX.

Na het lossen der vereischte schoten, het signaal, dat wij, blanken, tot hen naderen, bespeurt gij al spoedig, dat ge niet met open armen wordt ontvangen. De les, voor een jaar of acht door een ouden boschneger-kapitein aan zijn opvolger gegeven: 'Zoek niet naar goud; want, als de blanken hooren, dat er goud bij ons te vinden is, komen zij ons halen' toont u, even als de koele ontvangst, dat er meer dan een eeuw gevorderd wordt, om het wantrouwen weg te nemen jegens de Hollanders, die het er dan ook naar gemaakt hadden. - Bij groote gunst wordt ge, na een willekeurig verlengden wachttijd, tot den Byman toegelaten. Dat is de titel van het groot-opperhoofd der Aukaners. Lach niet op het zien van dien verkleeden soldaat. Een versleten generaalsuniform met luitenantsepauletten, een kaal officierskalotjen, een soort van opgelapte schanslooper, om de schouders hangend, een stok met een vergulden knop en een ringkraag - ziedaar de groote man. De personen, die thans bij hem zijn, met die blaauwe wambuisjens, die hoeden met oranjecocarden, die kettingen met zilveren, door het Hollandsche wapen versierde halsschild en die groote stokken, zijn kapi-

teins, welke het bevel over het dorp voeren. Zij hebben bitter weinig over hunne onderhoorigen te zeggen; hun maatschappelijke zamenleving hangt van willekeurigheden zamen en hun soidisant gemeenebest verkeert in een staat van regeringloosheid. Het Aukaansche kiesstelsel stemt geheel overeen met de ordelooze zamenleving. De Loekoemans hebben het hecht in handen. Als bijv. het groot opperhoofd een persoon benoemt, op wien, na zijn overlijden, zijn hooge waardigheid moet overgaan, dan weten de tovenaars, met behulp van den alvermogenden dram, het zoo te wenden, dat een naar hunnen smaak, al is hij ook de blinde onder de eenoogigen, gekozen wordt. De prerogatieven van den Bijman bestaan dan ook in zijn titel, zijn gepluimde steek, zijn epauletten en zijn stok. Hij wordt door zijn onderhoorigen evenzeer geëerbiedigd als door zijne vrouwen, die hem duchtig doen blijken, dat zijn persoon niet onschendbaar is. Met de regtspleging gaat het even willekeurig. Is er iemand betigt, dan wordt de schuld of onschuld aan het licht gebragt door het drinken van een door het groot opperhoofd toegedienden tooverdrank. Daar nu dit, uit vergiftige kruiden geperste vocht van de willekeurige bereiding eens Loekoemans afhangt, gebeurt het niet zelden, dat een beschuldigde neger liever een eind aan zijn leven maakt, dan dat hij zich aan de gevaarlijke proef onderwerpt. Het paradijs, door de boschnegers bewoond, wordt alzoo door hunne vreesselijke hartstogten in een hel misvormd. Haat, nijd en wraak-

zucht woelen en woeden op zoo vreesselijke wijze, dat vergiftiging en doodslag geen zeldzaamheden zijn. Een onverwacht plotseling sterfgeval wordt doorgaans aan een geheimen vijand toegeschreven. Wee den man, welke onder den blaam van het misdrijf verkeert! Het lijk wordt letterlijk op een draf door het dorp gedragen en voor het huis, waar de dragers, door de inblazing van den een of anderen geest, stil houden, wordt de bewoner voor den dader gehouden en van moord beschuldigd. De verdachte, wiens misdaad voor geen stellig bewijs vatbaar is, wordt door de oudsten van het gehucht op een plank gebonden, in het bosch gebragt en met de voeten digt bij een heet vuur geplaatst, hetwelk hem verbijstert en voor altijd kreupel maakt! Dwingt hem de pijniging een bekentenis af, dan wordt hij levend van onderen af verbrand, ten zij een vlaag van mededogen zijn lijden op een andere wijze verkort.

Als gij dat boschnegersleven oppervlakkig beschouwt, dan heeft het een zonzijde. De woningen zijn inwendig niet vuil of slordig. De mannen zijn kloek, de vrouwen gezond, de kinderen tierig. Er is volop te eten: plantaardig en dierlijk voedsel wordt in bosch en kreek gevonden. Maar van nabij bekeken, kan er niets de keper doorstaan. Ziedende hartstogtelijkheid bederft het persoonlijk, veelwijverij het huisselijk, dronkenschap het gezellig, bandeloosheid het maatschappelijk leven, indien het leven heeten mag.

Opperhoofd en onderdaan wijzen op den Thermo-

meter van verstandelijke en zedelijke ontwikkeling denzelfden graad aan, die onder nul te zoeken is. Tegenover den blanke voelen zij echter hunne waardigheid. Brutaal in manieren hebben zij geen zweem van dat lage en kruipende, hetwelk den negerslaaf kenmerkt. Het is hun aan te zien, dat zij vrije menschen zijn. Ook is er bij de Aukaners eenige vermeerdering van behoeften merkbaar. KAPPLER zelf houdt het er voor, dat een poging, om hen eenigzins te ontwikkelen, niet zou mislukken. Hij verlangt daartoe een man met ijzeren wil, onuitputtelijk geduld, groote menschenliefde en zelfopoffering, die, door ons gouvernement ondersteund, hun natuurlijk welzijn niet over het oog zag en hun zachter zeden inplante. In een woord: hij verlangt een tweeden *las Casas*. Gij zult het den aardigen man gereedelijk toestemmen, als gij met hem dien naauwen weg inslaat, welke door een digt woud heen gebaad is. Daar staat een groote boom onder den naam van Mama- of Cattantreeboom bekend. Hij is de afgod der boschnegers. De hooge stam en breede takken met welige uitloopers leveren een prachtig schouwspel. Hij staat in vollen bloei, hetwelk niet elk jaar gebeurt; de vruchten zetten zich, die zoo groot als een ganzenei worden, voor dat de bladeren zich ontwikkeld hebben. Met een knap openen zich de vruchten meest in ééne nacht, strooijen hare korrels in groote vlokken in de rondte en de eerst bladerlooze reus van het plantenrijk, thans als in een zijden mantel gewikkeld, die van alle tak-

ken nederhangt, prijkt daar welig en statig. Langs en om den boom vliegen, in tallooze menigte en met verbazende snelheid, veelkleurige kolibri's, die met den langen, smallen snavel de gele en bruine vruchtkorrels ledig pikken, welke met een zeer fijne, ligtbruine, zijdeachtige wol omgeven zijn, waarvan de sierlijke vogeltjens hunne nesten bouwen. Als gij verrukt dien tachtig voet hoogen, heerlijk gekroonden boom, een sieraad der overrijke natuur, bewondert, dan zou ik wenschen, dat voor u verborgen bleef, wat, helaas, in uw oog, wanneer gij het naar beneden slaat, vallen moet. Welk een akelige tegenstelling tusschen de sierlijke kroon en den bodem, waarin de breede stam zijn wortelen verspreidt! Daar liggen vleesch en visch, door de arme boschnegers uit hunne dorpen, dram en brandewijn door hen, uit *Paramaribo* komende, voor hunnen God ten offer gebragt. Het wordt natuurlijk de buit van slimme bedriegers, voor welk kwaad de boschneger, door zijn bijgeloovigheid, verblind is. De Loekoemans, of zieners, staan overal in goeden reuk en zijn ijverige dienaars en voortplanters der Fetischdienst. Gij vindt bij de boschnegers een talloos tal van toovermiddelen tegen ziekten en verscheurende dieren. Zij bekleeden er niet alleen zich zelve mede, zoodat voet, knie, hand, elleboog, hals bovenal daarmede overladen zijn, doch ook hunne honden worden er meê behangen, om de jagt voorspoedig te maken. Deze Obiaas, gelijk ze heeten, zijn uit stukjens glas, hoornen, tiggertanden, papegaaiveêren, houten poppen, in een woord, uit allerlei

dingen zaâmgesteld, en hoe grooter en bonter de bijeengebragte voorwerpen zijn, des te vaster steunen de negers op de kracht dier ijdelheden. Gij kunt de afgoderij in hare jammerlijke afdwaling in elk dorp leeren kennen, want er is geen gehucht, of het heeft zijn Gado-huis, aan den Gran Massa Gado gewijd. Die tempel, een ellendige hut, is opgevuld met allerlei zaken uit delfstoffen-, planten- en dierenwereld zamengeraapt. Bij die afgodendienst vervult de vrouw, vooral de hoog bejaarde, een gewigtige rol. Zij is waarzegster en toovenares en ik weet niet wat al. Verkrijgt zulk een vrouw haren God, zoo als het gemeenlijk wordt genoemd, dan geraakt zij buiten zich zelve en hare opgewonden wartaal geldt als orakelspreuk; zij brengt verborgen misdaden aan het licht, openbaart de toekomst en heldert raadselachtige verschijnsels op. Zoo stierven er op zekeren tijd in een gehucht vele kinderen. De boschnegers, die alles met booze geesten bevolken, raadpleegden een vrouw, welke haren God verkregen hebbende, als man wordt aangesproken. - Zij antwoordde door den geest en werd niet alleen ongemoeid gelaten, maar met diepen eerbied aangehoord, toen zij zeide: 'Ja, ik ben boos op u, en daarom heb ik uwe kinderen gedood en wil er nog meer doden.' Haar raad, om zich talismannen, door een Loekoeman vervaardigd, om te hangen, werd stipt gevolgd en natuurlijk door menschen, die ziende blind zijn, probaat bevonden. Gij zult u over de ligtgeloovigheid der ongelukkigen nog meer verwonderen, als ik u van de schildwach-

ten gewaag, die de Aukaners, gedurende hunne afwezigheid, voor de hutten plaatsden. De priester verschagchert een zoogenaamde Kandoe, uit een bloementros, een koehoorn, een ijzeren schop, of zoo iets bestaande, knoopt een en ander aan een stok en hangt dezen aan de woning van den vertrokkene, die, van de tooverkracht overtuigd, al het zijne gerust verlaat en niemand zou het wagen, om iets, hetwelk door zulk een goddelijk voorwerp bewaakt wordt, aan te roeren.

Diep beklagenswaardig noemt ge deze zonen en dochters der duisternis en ik zie geen kans, om u op beduidende lichtstralen te wijzen. De Nederlandsche christelijke natie heeft zich dat volk niet aangetrokken en het volk voelde niets voor de blanken. Als een bijzondere gunst mag het beschouwd worden, dat men tot een overschrijding van het onvoorwaardelijk verbod, om boschnegers te huisvesten, gezind is. Omdat onze regering namelijk moest bekennen 'dat er zich eenige meerdere bedrijvigheid en lust bij de Aukaners openbaarden' staat zij toe, dat ieder, die boschnegers als arbeiders op zijn erf of grond wil ontvangen, op voordragt van den commissaris voor de inlandsche bevolking, dispensatie van het nog altijd bestaand verbod kan verkrijgen. Indien nu vroeger zulke hinderpalen geplant en thans nog niet omgehouden worden, dan is het dwaas, om over de weinige toenadering der boschnegers tot het nakroost hunner vroegere meesters te klagen. In officiëele en niet officiëele stukken wordt breed op-

gegeven van het verzet der Aukaners, toen zij de Hernhutters, welke voor ettelijke jaren, door de liefde des Heeren tot een bezoek boven de *Joka-kreek* gedrongen werden, wantrouwend buitensloten, zoodat zij moesten vertrekken, omdat ze iets anders gaven, dan 'drank gestookt uit helledampen', waarmede de blanken hen verwend en meer en meer bedorven hadden.

Beklaag hen, dat zij, dus handelend, geen levensteeken begeeren in hun doodelijken toestand. Zij weten niet wat zij doen! Die hen liever veroordeelen mogen wel bedenken, dat er dan bewoners van *Suriname* in dit vonnis begrepen worden, die veel schuldiger zijn, dan de Aukaners. 'Op vele plantages krijgen wij de kinderen en jonge lieden nooit te zien' - dat werd nog voor negen jaren in een openlijk schrijven aan eigenaars en administrateurs van plantages in de kolonie *Suriname* onder het oog gebragt door eenen man, die het bij ervaring wist en de blanken vreesselijk boos maakte, omdat hij de waarheid zeide. Al verblijden wij ons met groote blijdschap, dat de deur jaar aan jaar voor den zendeling wijder wordt geopend, wij weten, dat vele christenen nog dikwijls tegenstanders van den Evangeliearbeid zijn. Wie hunner dus op dit punt zonder zonde is neme het eerst den steen op tegen de Aukaners. O, dat hun de Heer geopende oogen gave, opdat zij het wisten, dat zij 'ellendig, en jammerlijk, en arm, en blind, en naakt waren.'

Wij verlaten de onmetelijke bosschen en onwaard-

bare zwampen en moerassen met bitteren weemoed. De geestelijk dooden, die achterblijven, getuigen tegen ons volk, door hetwelk zij uit hun land geroofd, toen in slavenboeijen geklonken, vervolgens als onafhankelijk erkend zijn. Ach, wanneer zal de ure slaan, dat de Aukaner, van *Paramaribo* terugkeerend, waar hij zijn hout verkocht heeft, iets anders en beters zal te vertellen hebben van de Hollanders, die hen voor een eeuw vrij verklaarden, doch niet gepoogd hebben, om hen te brengen tot de vrijheid der kinderen Gods?

X.

Wij moeten langs den waterweg terug keeren. Als gij den boschneger vraagt, hoe lang de reis naar *Paramaribo* duren moet, dan verkrijgt gij tot antwoord: gij slaapt acht, tien, of twaalf nachten, eer gij aankomt. Dat is zijne wijze van tijdsbepaling. Zoo geeft hij, op reis gaande, een snoer met zoo vele knoppen, als hij nachten afwezig denkt te blijven; iederen nacht wordt er een knop geopend en is de laatste verdwenen, dan kan de reiziger elk oogenblik verwacht worden.

Onze togt wordt veraangenaamd door het gezelschap van KAPPLER. Wij willen hem van zijne avonturen laten ophalen; zonder hem in de rede te vallen, luisteren wij naar zijne mededeelingen omtrent een bezoek, wat hij eens te *Mana* bragt, waar wij thans voorbijvaren. Gestationeerd op de post *Armina*, besloot hij, in een kleine corjaal met twee gehuurde Indianen naar de Fransche zijde der *Marowynne* over te steken, om een etablissement en nonnenklooster te gaan bezoeken. Langs een modderbank van wel drie uren lang werd hij voortgepagaaid onder het lommer der in het water groeiende mangroven, aan wier uitloopers en lage takken, bij ebbe, de kleine,

malsche, vette oesters gevonden worden, die, zou men haast zeggen, daar aan de boomen groeijen; doch het genot, om ze te grijpen of te plukken, wordt door het steken van muskieten, waarvan het hier wemelt, duur gekocht. Het klooster *Mana* ligt aan de *Amanabo*. La chère mère, gelijk de generaalabdis werd getituleerd, die onze verteller leerde kennen, heette madame JAVOUHEY, behoorende tot de orde des soeurs de St. JOSEPH DE CLUNY. Aan hare leiding had het Fransche ministerie die negers, welke na het besluit tot afschaffing van den slavenhandel nog uit *Afrika* en *Cayenne* ingevoerd en terstond na hunne aankomst vrij verklaard werden, toevertrouwd. Het gansche etablissement maakte op KAPPLER den indruk van een op zich zelf staande kolonie. De aanwezige negermagt bestond uit zes- à zevenhonderd koppen. Zij waren vlijtige landbouwers, zoodat de bij het klooster behorende en door de nonnen bestuurde gronden een rijken oogst van suiker, koffij en bananen opleverden. Een ander groot deel der mannelijke bevolking arbeidde in de bosschen, en het timmer- en winkelhout, dat aan de oevers der *Amanabo* gevonden werd, schonk aan de congregatie geen kleine winsten. Een gulle en vriendelijke ontvangst viel KAPPLER ten deel. De reeds bejaarde abdis was zeer spraakzaam en doorwandelde met haren gast de schoone landerijen. Hem trof vooral het gezicht der weelderige boomen met hunne groote witte bloemen en purperroode vruchten, waaruit Rockou of Orlean bereid wordt,

een tak van cultuur, die de weinige moeite, welke zij vereischt, rijkelijk beloont en ook in onze eigen kolonie voortreffelijk zou slagen. De negers leverden de boom- en aardvruchten geregeld aan de ruime kloostermagazijnen, waarvoor zij meest met nuttige waren betaald werden. De militaire post had men ingetrokken, want de harmonie tusschen soldaten en nonnen liet meer te wenschen over, dan die tusschen Fransche dames en negers, zoodat *Mana* sprake uitstortte van de kracht, door de zwakkere sekse ook op Afrikanen uitgeoefend.

Een treffend bewijs van opofferende liefde, hetwelk u met diepen eerbied voor de Fransche nonnen vervult, werd door KAPPLER gezien, toen hij het dorp verliet, om op een kwartier afstands, de *Accarouany-kreek* in te varen, welke, met vele groote bogten, door een hoog woud heen loopt, waar de mana-negers de cederstammen tot planken zagen. Na een togt van drie of vier uren, sloeg hij een door het bosch gebaanden weg in naar het dorp, hetwelk op een heuvel van aanzienlijke hoogte ligt, aan de oever der kreek, die hier, in den vorm van een hoefijzer, kronkelt. Het dorp bestaat uit eenige, in rechte hoeken aangelegde, met Mango-boomen beplante straten. De huisjens zijn alle van hout en welligt van te weinig gemakken voorzien. Tegen de helling van den berg is een kleine kapel, op den top een tweetal uit drie vertrekken bestaande hutten gebouwd. Hier vindt gij eenige Fransche zusters, die hare zielen aan den Heer hebben overgegeven, om Hem in dat dorp,

uitsluitend door diep ongelukkigen bewoond, te dienen. Gij bevindt u namelijk hier onder melaatschen. Hebt ge moed, om die lijdens, wier afzondering door de vooronderstelde besmettelijkheid streng geboden is, op te zoeken, wapen u dan op een vreesselijk schouwspel. De akelige melaatscheid of lepra ziet gij hier in al hare verschrikkelijkheid. Als zich de gele vlakken op het gezicht en ligchaam vertoonen, dan weet de patient, wat hem te wachten staat. Zijn ooren, neus en oogleden zwellen op. De kwaal woelt voort en knaagt en knabbelt letterlijk de verschillende lichaamsdeelenweg. De vingers vallen van de handen en de toonen van de voeten af: dat lijden duurt voort. Jaren lang laat de dood op zich wachten, om een einde te maken aan een ziekte, waarvoor nog geen kruid gewassen is, en.... ach, laat ik niet verder voortgaan. De Boasie, gelijk door slaven de melaatschheid wordt genoemd, is de meest afzigtelijke en geschuwde ziekte. Onwillekeurig zegent gij de handen der vrouwen, die *Europa*, die *Frankrijk* verlieten, om hier, in *Zuid Amerika's* diepste wildernissen, aan onbeschaafde, afzigtelijke, hopeloos lijdende krankten een liefde te betoonen, die gij haast grenzeloos en weergaloos noemen zoudt. Waarlijk, de kapel en de twee huisjens op *Mana's* heuveltop zijn 'als een stad boven op een berg liggende, die niet verborgen kan zijn.' Uit de volheid van een bewogen hart bidt gij aan deze zusters der barmhartigheid het genadeloon toe van Hem, Die geen druppel water, in Zijn naam gegeven, onvergouden laat.

XI.

Met hooge ingenomenheid vervuld over het teeken van het levend geloof, dat zoo in liefde werkzaam is, staat gij op het punt van het Fransch gebied te verlaten, doch verlangend zijt gij nog, om te weten, of er ook nakomelingen zijn van de Bonni-negers, welke FOURGEOUD over de *Marowyne* dreef. Dan de berigten, die gij inwint, zijn verward. De plaats, waar de aanvoerder op het Fransche grondgebied ontweek, kent men nog wel, zij heet *bonni-doro* dat is: *Bonni* is aangekomen - doch hoe het hemzelve, zijnen aanhang gegaan is, ligt grootendeels in het duister. Men zegt, dat BONNI, na zijn vechten voor de vrijheid tegen de blanke bevolking, zich met de Aukaners heeft willen vereenigen. Hij wenschte door den strijd beslecht te zien, of het oppergebied van de Aukaners, of van zijne volgers zou uitgaan. Men kwam overeen, dat een tweegevecht zou beslissen: BONNI stelde zich persoonlijk beschikbaar, en viel de Aukaner in het duël, dan ging de regering aan zijne negers over, werd hij zelf gedood, dan was zijne bende onderdanigheid verschuldigd. Ten bestemden dage verscheen BONNI en,... een verraderlijk schot benam den onversaagden man het leven. -

Doch al uw vragen en wedervragen zou u niet veel verder dan tot de overtuiging brengen, dat zelfs een adsistent-posthouder omtrent de boschnegers niet dan het oppervlakkige weet. Gij hebt wel grooten lust, om den Duitscher, die in onze moedertaal zich goed weet uit te drukken, te complimenteeren over zijn gelukkigen takt, om te keuvelen over planten en dieren, bergen en stroomen; want hij is een onderhoudende prater over visschen en vogels, bloemen en struiken. Doch de ligtvaardigheid, waarmee hij over menschen - slaven zijn immers menschen, mijnheer KAPPLER? - oordeelt, boschpatrouilles beschrijft, wegloopers karakteriseert, ergert u en stuit u tegen de borst. De luchthartigheid, waarmede hij anecdotes omtrent vlugtelingen opdischt, wier wanhopige pogingen u tot in de ziel roeren, noopt u, om hem uit één staaltjen te doen oordeelen, hoe in het moederland over zulke horreurs gedacht wordt. Terwijl echter KAPPLER zelf, bij het oversteken der rivier, ligt meer verdiept is over het gemis van betonning op een stroom, die over groote en zware granietbrokken, tusschen verborgen klippen en zandbanken heenslingerend, met een gevaar bedreigt, waarvan menigeen het slagtoffer werd, wil ik u over de laatste boschpatrouille onderhouden.

In de negentiende week van het jaar 1857 waren te 's *Gravenhage* vele hoogaanzienlijke en eenvoudige Nederlandsche mannen bijeen. Ik had mij bij hen aangesloten, staande in de vaste, innige overtuiging, dat de slavernij onvereinigbaar is met de

voorschriften, den geest en de strekking van Gods Heilig woord. Graaf en baron, staatsman en handelaar, leeraar en rentenier, stedeling en dorper waren zoo diep verontwaardigd over geruchten eener pas gehouden patrouille, waarbij onderscheidene dorpen en kampen vernield en een twintigtal slaven gevangen, gekwetst en gedood zouden zijn, dat de vergadering als één man besloot om aan den Minister van Koloniën inlichting te vragen omtrent een zaak, welke ‘het geheele land door’ diep leedwezen moest opwekken.

Met hoogstloffelijke heuschheid werd aan het bescheiden verlangen voldaan. Het is, Gode zij dank, gebleken, dat een boschpatrouille in 1857, onder het opperbevel van den luitenant kolonel STOLTE, niet in menschenjagt kon ontaarden. Toch heeft de expeditie, die acht dagen duurde, in weerwil der wijselijk genomen waarborgen tegen wreedheden, menig akelig tooneel opgeleverd. Een militair in Nederlandsche dienst voerde, bij de terugtogt, de regterhand van een gesneuvelden neger met zich, welken buit hij als aanspraak op de premie voor het dooden van een weglooper deed gelden. De soldaat wist niet, dat het loon van tien gulden voor de afgekapte regterhand in 1855, dus juist drie jaren later dan de premie voor het dooden van een tijger, wiens kop als bewijs werd geleverd, bij gouvernementsverordening ingetrokken was.

Indien het nu waar is, dat de slaven zoo heel goed behandeld worden, als ons gedurig wordt verzekerd,

dan is het toch vreemd, dat de neger ook in 1857 een nest in de bosschen, dat van alle kanten wordt bedreigd, boven het leven op de plantages verkiest. Het verlangen naar vrijheid is bij den slaaf kennelijk tot een verwachting van vrijheid gestegen. Dat blijkt zoo aandoenlijk! Niet lang geleden werd in *West-Indië* een slaaf door zijn meester naar het postkantoor gezonden, om brieven te halen. Onder de meêgebragte brieven was een dikke; de slaaf had reeds zoo veel van Emancipatie hooren mompelen, dat hij in dezen epistel het berigt der vrijlating verwachtte. Hij hield de gecacheteerde blijde boodschap in de hoogte en wees haar aan zijne lotgenooten, die in zijne vreugde deelden. De meester, hoorend, waarom zij zoo blij waren, liet den voorbarigen berigtgever op zijn rug ondervinden, hoe de naar vrijheid zuchtende nog onder den dwang stond der zweep. Men zou slaaf moeten zijn, om de bitterheid der teleurstelling te kunnen beoordeelen, als gevoeld werd door sommige zwarten, die, toen het rapport der Staats-commissie in *Suriname* kwam, zeker dachten, dat het de wet was hunner bevrijding! Zoo lang het woord niet uitgesproken is: de slaven in *West-Indië* zijn vrij, moet er weglooperij plaats grijpen. Verzacht, wijzig, verbeter door reglementen het lot der slaven - de slavernij is en blijft een gruwel.

Als nu KAPPLER, gelijk sommigen de gewoonte hebben, die schandvlek der menschheid liefelijk tracht te kleuren, dan komt gij in verzoeking, om

het hoofd der *Marowynne*-kolonisatie toe te roepen: gij handelt met ons, als met Prins HENDRIK, bij zijn bezoek op een plantage werd gehandeld, toen de slaven in gedurig referein zongen:

Yoe sorrie hin da boen,
Yoe moessie sorrie hin da ogrie toe.

Het neger-engelsch beteekent in goed en rond hollandsch:

Gij laat hem al het mooije zien,
Gij moest hem het leelijke ook laten kijken.

Voor dat gij den adsistent-posthouder verlaat, wilt gij toch weten, of het moederland volstrekt niets voor de levenddoode Aukaners doet. En dan zult gij hooren, hoe de regering, als blijk van tevredenheid over de trouw, waarmeê de boschnegers de gesloten traktaten hebben gehouden, de over hen bestaande contrôle ten vorigen jare heeft gewijzigd en hun vergunt, om ‘zonder eenige begrenzing van getal, zich met de overige bevolking in aanraking te stellen.’ De goede ingezetenen van *Suriname* werden destijds vriendelijk opgewekt, om den boschnegeren vertrouwen in te boezemen, opdat menschen niet zoo sterk aan de afzondering, waarin zij tot dusverre geleefd hadden, zouden gehecht blijven, met wier beschaving - de gouverneur heeft het zelf getuigd - ‘in de gevolgen ook het belang der overige bevolking naauw verbonden is.’

Aan den voet van het officiëele stuk, bij die ge-

legenheid opgemaakt, staat een kruismerk: het beduidt de handteekening van BYMAN, het opperhoofd der Aukaners, die, al bewonen zij een kolonie van het Christelijk *Nederland*, nog nooit van CHRISTUS hebben gehoord, die het licht is der wereld!

XII.

Ik moet u tot het brengen van een bezoek aan de zoogenaamde Bekoe-, Moesinga- en Matoeari-negers aan de rivier *Saramacca* verplaatsen. Dat is op een grooten afstand van de plaats, waar wij thans in den geest verwijlen. Gij bevindt u niet slechts aan de oostelijke grens van het *Nederlandsch Guyana*, maar zijt tevens vijftig uren van de monding der *Marowyne* af. Vandaar moet ge, met een stoomboot varende, nog wel anderhalven dag, deels op de zee, deels op de rivier doorbrengen. Schoon er tot de *Corantijn*, de westelijke grensscheiding, een door de natuur gevormd vaarwater is van zestig uren lengte, levert dit echter bezwaren op; het loopt somwijlen door binnen- en hooglanden, met den naam van ondoorzocht en onbekend land te bestempelen. Een reisbeschrijving à la IDA PFEIFFER, van de *Marowyne*, die vele mijlen ten oosten, naar de *Saramacca*, die op zeven uren afstands ten westen van de rivier *Suriname* stroomt, ligt geheel buiten mijn bestek. Stel u tevreden met een vogelperspectief.

Verbeeld u, dat wij ons vaderland met al zijn steden en dorpen, veen- en heigronden, wei- en korenlanden in de *West* konden verplaatsen: *Neder-*

land zou zich in onze volkplanting verliezen. Wij konden tot de Belgen zeggen: laten wij ons weder als oude vrienden vereenigen; er is plaats voor ons beiden. Waren daar nu die twee rijken, dan zouden wij er geheel *Zwitserland* met zijn bergen en meren bij kunnen voegen. Er was voorts nog een plek te vinden voor het hertogdom *Nassau* met *Hochheim*, *Johannesberg*, *Geisenheim*, *Rudesheim*; doch nemen wij dit paradijsjen, laten wij er *Baden* bijvoegen, dan hebben wij bij den *Rijn*, den *Main* en den *Neckar*. Als wij dan nog een attentie wilden bewijzen aan de Wurtembergsche kolonisten, dan ware er nog plaats voor hun gansche geboorteland. Vroegen wij aan *België*: hebt gij er ook tegen, dat wij het geheele koninkrijk *Saksen* tot ons noodigen, dan zou dat het Groot-Hertogdom *Luxemburg* kunnen roepen. Gingen wij nu aan de kadastrale opmetingen, dan zou er nog zoo weinig vrees voor te groote landuitgifte zijn, dat er wel een mooi hoekjen voor het heerlijke *Thüringen* overbleef, en meldden zich soms nog landverhuizers aan, om plaatsgebrek behoeft gij ze niet af te wijzen, want de zuidelijke grens van *Nederlandsch Guiana* is wel aangenomen, maar nog niet afgebakend. Welk een breede strook lands mogen wij op de noord-oostelijke kust van *Zuid-Amerika*, de onze noemen! En welk een heerlijke, rijk gezegende bodem! *Suriname* behoort onder de uitstekendste landen, waar de natuur haren schoot overdadig opent, zoodat eens menschenhand traag kan blijven en toch gevuld wordt.

Het is een land, waar een eeuwige zomer heerscht, waar kostelijke vruchten en heilzame wortels rijkelijk wassen. Is den mensch de kunst nog vreemd, om de smakelijke visschen, waarvan de rivieren, kreken en zwampen wemelen, met het net te vangen, hij stampe een zekeren wortel, strooije het poeder op het water en een menigte bedwelmde visschen heeft hij slechts te grijpen, om zich in een vangst te verheugen, rijker en meer verscheiden, dan een onzer door de zegen afgevischte vijvers ooit oplevert. Is de mensch in bosschen verdwaald en vindt hij geen bron, om zijn dorst te lesschen, hij neme den tak eener soort van wilde, daar welig groeiende rank, of klimplant, en koel en helder water droppelt daaruit. Een boog en pijl is ligt voorhanden, en is het hem, daarmee gewapend, te lastig, om zijn buit op te sporen, hij zette zich neder en bootse het geluid van dieren na, welke bij troepen rondloopen, of van het gevogelte, dat de lucht vervult, dan lokt hij ze binnen het schot en een keur van wildbraad valt hem ten deel. Legt hij zich op den landbouw toe, de maïs belooft en geeft, ook onder weinig arbeid, een grooten oogst en geen stormwind rooft den bloesem weg der vruchtboomen, welke hij om zijn woning plant. De kalebas levert hem flesch en schotel, het spinsel, dat de takken van den kokospalm bedekt, levert draden om te weven, wat men voor dek en kleed noodig heeft. Is het niet, als of het *Luilekkerland* uit het gebied der fabelen in dat der werkelijkheid overgaat?

Op dien uitgestrekten bodem wonen nog twee en twintig duizend menschen minder, dan in de provincie *Drenthe*, de minst bevolkte onzer gewesten. Bedenkt gij, dat veel meer dan een derde gedeelte ingezetenen der stad *Paramaribo* zijn, dan is het, alsof de mensch, de mensch alleen afschrik heeft van een plek, waar, volgens des Heeren wil en werk, ‘de wateren overvloedig voortbrengen een gewemel van levende zielen, en het gevogelte boven de aarde vliegt’ en vee en kruipend en wild gedierte der aarde gevonden wordt. Gij zoudt op uren, ja mijlen afstands geen redelijk wezen vindende, bijkans denken, dat van *Suriname's* akker de vloek gold, over KAIN uitgesproken: ‘als gij den aardbodem bouwen zult, hij zal u zijn vermogen niet geven.’ Er is een afkeer onder de Surinaamsche vrijen en slaven van den akkerbouw, die de bekommernis van velen wettigt, nu eindelijk het tijdstip niet verre meer schijnt der beantwoording van de Nederlandsche volksvraag: *wanneer zullen onze West-Indische slaven vrij worden?*¹⁾ Mogt het kunnen geloochenstraf worden, dat vrijheid en werkeloosheid in het neger-handwoordenboek, woorden van ééne beteekenis waren! Hoe den vrije te leeren, dat, die niet werken wil ook niet

1) Als gij de redevoering niet kent van D^r. J.I. DOEDES, die veel en zelfstandig gebruik heeft gemaakt van CHANNING'S meesterlijke beschouwingen over de slavernij, dan raad ik u kennismaking aan. Hebt gij ze soms te *Amsterdam*, of te 's *Gravenhage* gehoord, dan moge de lezing u een genot, aan het mijne geëvenredigd, verschaffen.

eten zal, als hij te midden eener natuur leeft, die gratis voedsel aan velen verleent? Het is prijszesselijk, dat de regering zich krachtig beijvert, om kolonisatie te bevorderen. Aan Chinezen, Maderianen, Koelies, Portugezen en anderen vreemdelingen wordt het welkom van ganscher harte toegeroepen door een volkplanting, wier kreeftengang door geen slavenzweep te keeren is. ‘De emancipatie is voor *Suriname* een maatregel van materiële noodzakelijkheid, zonder welken *Suriname* onmisbaar ten gronde gaat door het wegsterven zijner landbouwers.’¹⁾

Onpartijdigheid dwingt tot de bekenenis, dat de vrijman ligtelijk met slappe handen zal nederzitten, en de ervaring met gemanumitteerden opgedaan levert het treurig bewijs, dat de neger eer sjouwer, visscher, jager, tapper, indien al niet schooijer, dan veldarbeider worden zal. De bosschen, waar hij in den letterlijken zin den vogelen gelijk wordt ‘die zaaijen noch maaijen’, lagchen hem toe boven de akkers, waar de schat gezocht moet worden, welke de *forêts vierges* hem voor de voeten werpen. Ach, waren er landlieden, wier voorbeeld den vrijen neger wien de leering niet wekt, kon trekken. Het moederland had voorlang een deel zijner bevolking moeten zien inschepen, om, door een voor onzen landaard berekenden arbeid, *Suriname's* alluviale gronden, die braak liggen, te bebouwen; een voorraadschuur van

1) Dat heeft de Heer J.C. BAUD reeds voor 13 jaar, als Minister van Koloniën, geschreven en nog zijn de slaven niet vrij.

duizendmaal duizenden wierd daardoor gevuld en een leerschool geopend, waar de zwarten zouden zien, dat sluimeren op het duivels oorkussen schandelijker is, dan te werken in het zweet des aanschijns. Luchtkasteelen - hoor ik u zeggen - en gij wijst mij op het jaar 1853, het sterfjaar der laatste kolonisatie door Nederlandsche boeren. Vergeet niet, dat juist dat sterfjaar het geboortjaar is der ontginning door menschen uit *Wurtemberg* en het *Schwarzwald* en het gedenkjaar van de aankomst der Duitsche commissie van kolonisatie, der eerste Portugesche emigranten en der Chinesche landbouwers.¹⁾ Het is goed, dat onze regering den lust tot emigratie aanwakkert. De lastige hinderpalen ruimt zij naar haar vermogen op en vervangt ze door een handpaal, die met uitgestreken arm inwoner en vreemdeling den weg naar een oord wijst, waar schatten zijn verborgen, welke in duurzame waarde tegen die der goudstreken opwegen.

- 1) Den 2^{den} Maart 1853 kwam de Duitsche commissie met het schip Cuba; den 10^{den} Julij zetten de landverhuizers, onder KAPPLER, voet aan wal; den 14^{den} Augustus landden 124 Portugezen met het schip Marowetha; den 18^{den} October werden de Chinezen met het transportschip Merwede aangebragt. En op den 28sten Mei werd de kolonisatie te Groningen, die tonnen gouds en menschenlevens had gekost, bij gouvernements resolutie, opgeheven.

XIII.

De op den akker vereelte hand voere de spade, het zal voor den neger dringender spoorslag tot arbeidzaamheid wezen, dan ooit de dwingende zweepslag was in de weeke hand van bastiaan, blankofficier of directeur. En.... doch gij verlangt een eind aan de bespiegelingen en herinnert mij, dat wij op reis zijn naar de Bekoe-negers. Laten wij het er voor houden, dat we zonder ongelukken, wat niet altijd gebeurt, met een schroefboot den mond der *Marowyne* uitgekomen zijn, de rivier ten einde gebragt, de *Suriname* bereikt en boven *Paramaribo* geankerd hebben, dan liggen we aan het kanaal, hetwelk door de *Dominé's* en *Wanicakreken* gegraven, de *Saramacca* met de *Suriname* vereenigt.

Wel gaarne liet ik u een ander kanaal zien, doch er is niets meer van te kijk, en de bijkans vier en dertig duizend gulden, daaraan voor elf jaren besteed, zijn in het water gegooid. En ware dat geld het ergste, de gedachte, dat er 's jaars ongeveer zooveel duizend gulden aan militaire kosten voor *Suriname* betaald worden, als er dagen in het jaar zijn, zou u in die voor eenmaal verloren som doen berusten. Dan er is, helaas, meer verspeeld. Men

had namelijk besloten, om aan het uiteinde eener gracht te *Paramaribo*, een kanaal te graven, hetwelk aan de *Samaracca*, in de nabijheid van *Voorzorg*, zou moeten uitkomen en had daarbij fiksche en veruitziende bedoelingen, ten opzichte van het in kultuur brengen der gronden, langs een vaart liggend, die aan den eenen oever een rijweg, aan den anderen een jaagpad zou erlangen. Doch het naaste oogmerk bestond in de zucht, om het vooroordeel, dat den vrijen man grondarbeid met eigen handen vernedert, te bestrijden en uit te roeijen. Dat plan gelukte boven verwachting. Twee jonge personen staken het eerst de handen uit de mouw. Vijf weken bleef dat voorbeeld zonder dadelijke navolging, toen daagden er nog zes, iets later een en dertig vrijgelatenen op, en allengs klom het getal tot honderd en meer flinke, rappe mannen, die lustig en ijverig aan het werk gingen. Zulk een schouwspel was nooit gezien. Begroet en toegejuicht door honderden, mogt het niet onopgemerkt voorbijgaan.

De laatste dag van Oogstmaand des jaars 1846 werd tot een feestelijke wijding eener onderneming bestemd, welke zoo grooten oogst beloofde.

Met zonsopgang wapperde de driekleur, die het schoonst is, als zij op vrije menschen nederziet, van vele Paramaribosche gebouwen, en werd zij ten top geheschen op de ter reede liggende schepen. Een kanonschot werd van het fort *Zeelandia* gelost ter aankondiging van het feestuur. Muziekkorpsen lie-

ten het ‘Wien Neêrlands Bloed’ en het ‘Wij leven Vrij’ hooren. *Suriname's* hoofdstad stortte hare bevolking uit; hare burgers en burgeressen stroomden met geestdrift naar het uiteinde der steenbakkersgracht. Schutterij en garnizoen schaalden zich aan weêrszijde der aangelegde vaart. Een met vlaggen, bloemen en loof versierde tent was door de aanzienlijk genoodigden, vele heeren en dames, gevuld. De gouverneur, door een eerewacht begeleid, verscheen, en rigtte zich in een aanspraak, die met een daverend hurrah werd toegejuicht, aldus tot de werklieden: ‘Ik wensch u geluk, mijne vrienden, met uw besluit, van de spade bij de hand te hebben genomen. De spade is een werktuig van een wonderbaarlijk scheppend vermogen; gij zult er nog eenmaal op nederzien als op den eersten grondslag van uw verbeterd bestaan. Die de spade vlijtig bezigt, baant zich den weg naar rijkdom.’ Onder een salut van 21 schoten uit het veldgeschut, groef zijne Excellentie de eerste schop gronds uit, dat werd door alle autoriteiten gevolgd en door de dames met de truffel verrigt.

Toen nam een der werklieden het woord en zeide onder anderen tot den gouverneur: ‘Uwe hand, H. Ed. Gestr. Heer! heeft de spade, weleer door ons gering geacht, tot de hoogst mogelijke waardij verheven en uw voorbeeld heeft ons doen inzien, hoezeer wij vroeger verblind en veroordeeld waren.’

De feestdag werd met volksvermaken besloten, en wel mogt hij den gedenkwaardigsten dag voor

Suriname heeten, want hij was getuige van een zegepraal, behaald op het naar veler meening onuitroeibaar vooroordeel, dat alle veldarbeid voor slavenarbeid te houden is.

Het was een gelukkig denkbeeld, om, door middel van kanaalgraving, een gelegenheid voor Nederlandsche kolonisten aan een bevaarbaar afwateringskanaal te vestigen. De hoofdbedoeling: het aan het werkstellen der vrije bevolking was bereikt en eenmaal zou de geschiedenis vermelden, dat de 31ste Augustus 1846 een voorbereidingsdag mogt heeten voor een gelukkigen toestand der negers, als het reeds te lang verzwegen woord van 's Konings lippen zou vloeijen: de slavernij is afgeschaft!

Dan, helaas, anders was in het moederland besloten! Op Kerstijd van hetzelfde jaar, toen juist het werkvolk gevraagd had, om ook op den tweeden Kersdag te mogen arbeiden, ontving *Suriname's* bewindvoerder een ministerieel bevel, om de werkzaamheden aan het kanaal onverwijld te staken. Daar lag het grootsche plan in duigen. De maatregel, om den vrijen arbeid in de kolonie te bevorderen, daardoor de afschaffing der slavernij in de hand te werken en haar meest gevreesd nadeel, namelijk het lui en ledig weg- en rondlopen der vrijverklaarden, langs dien weg te voorkomen, was ververijld. De verwachting, dat, zooals daags na de feestelijke inwijding te *Paramaribo* geschreven werd, 'de geschiedrollen dezer volkplanting het gewigt der gebeurtenis voor den bloei en de welvaart van dit

gewest aan de nakomelingschap zouden overleveren' is in rook verdwenen - van het kanaal is niets meer te zien. Verneemt gij de opgaaf, dat van de laatstelijk ruim twee duizend vrijgekochten geen honderd zich als veldarbeiders aangeven, dan betreurt gij het mislukken eener poging, die door de daad en de werkelijkheid den neger met eigen oog zou hebben laten zien, dat de aarde den blanken en den zwarten gegeven is, om die te bebouwen.

Toen eenige vaderlandsche mannen hooge goedkeuring verzochten, ter oprigting eener maatschappij tot bevordering der afschaffing van de slavernij, opperde 's konings dienaar, die het bestuur over *Suriname* heeft, de bedenking, dat de emancipatie zou leiden tot 'algemeene vestiging der slaven in de bosschen, ten einde aldaar het onafhankelijk maar dierlijk leven te leiden, hetwelk aan de boschnegers ten deel valt.' Aan wien de schuld, dat thans, na zestien jaren, nadat deze meening het eerst werd geuit, ons niets rest dan de vraag: Maar nu, wat zal het nu zijn?

XIV.

Schoon de laatst bewoonbare plaats aan de *Saramacca* ongeveer achttien uren van de zee verwijderd ligt, zijn er, door de kronkelende bogten der rivier, wel dertig uren voor de reis noodig. Gij mist er niet veel aan, dat ik niets anders vertel, dan dat de oevers noch vele, noch belangrijke houtgronden bezitten. *Saron* heet onze aanlegplaats, het pleeg een militaire post te zijn, doch is als zoodanig opgeheven. Belangrijker is hetgeen daar in een ander opzicht geschiedde. De Moravische Broeders, die in 1748 de eerste leerling, een Indiaansche vrouw, hadden gedoopt, stichtten, negen jaren later, op *Saron* een Indiaansche gemeente van bijna 200 zielen. Zij viert dus in dit jaar haar eeuwfeest? Helaas, zij heeft slechts kort bestaan. Door benden wegloopers en boschnegers gedurig bestookt, werd het bedehuis, na een aanwezen van slechts vier jaren, vernield en de gemeente verstrooid.

Het is, alsof dat kwaad der vaderen aan de kinderen tot in het derde en vierde lid wordt gestraft. Moest gij een kaart van *Suriname* kleuren, bij dit gedeelte der volkplanting kondt gij groen noch rood gebruiken - het is alles zwart en in den donkeren

nacht schemert geen enkele ster der hope. Zijn wij eenige weinige uren van *Saron* af hooger opgevaren, dan worden wij verrast door een heuvel aan den eentoonigen oever - maar welk een verrassing! Zij doet het harte bloeden. Aan struik en kreupelhout zijn bont gekleurde lappen gehecht en een rood, wit en blaauw vlaggetjen, wat hier vooral halverstok moest geschen zijn, hangt aan de boomen. Het is een afgodsheuvel, dien de boschnegers nooit voorbijvaren, zonder daar hunnen eerbied te bewijzen aan struik en plant, door hen bevolkt met hooger wezens. Hier toeft gij kennelijk onder blinde heidenen en op het gebied van den Nederlander, 'van wiens godsdienstzin' zooals D^s. VAN SCHAICK moed had te zeggen '*Suriname* ten bewijze strekt,' ontdekt gij het grofste bijgeloof. Op dien jammerlijken hoek vindt ge figuren van slangen en schildpadden, ten ruwste uit een weeke, kleiachtige stof gevormd; de negers meenen, dat hun godheid daaraan gelijk is. Ziende, hoe afgodisch deze plek is, verlaat gij haar diep bedroefd en verontwaardigd tevens, dat niemand, niemand deze menschen uit de duisternis roept, waarin zij omdolen.

Nog een grooten afstand hebben wij te bevaren, eer wij de Bekoe-negers aantreffen, die wel vijftig uren van de zee af genesteld zijn. De rivier verzwelgt hier vele krekken, onder anderen de uitgestrekte *Mindrineti*- dat is *Middernacht-kreek*, welke door een andere heen tot de *Suriname* loopt. Het zijn waterwegen, voldoende surrogaten voor he tge-

mis van landwegen, welke, door breedte en diepte, gansche stroomen vormen, als zoo vele zilveren linten door deze kolonie heengevlochten. Door kleinere krekten worden deze natuurkanalen gevoed met het water, hetwelk uit bosschen en moerassen wordt geloosd, zonder dat een menschelijke hand daaraan leiding of rigting gaf. Zoo hoog de rivier bereikt hebbende, willen wij de boschnegers zien. Hun opperhoofd wordt als Graman, groote heer, begroet. Wat zich al niet groote heer noemt! Het is onnoodig, dat ik hem voor u portretteer. Slechts de naam en niets anders onderscheidt dezen zwarten kroeskop van den Aukaner-regent. Alleenlyk schijnt hij nog lager dan deze te staan. Maar welgemoed en gezond is hij in hooge mate. Dat is toch iets zonderlings, plantageheeren! Gij zegt, dat gij goed zijt voor uwe slaven, gij zorgt voor hun eten, kleeding, woning, geeft hun danspartijen, vrije dagen, versnapering: ik geloof u gaarne. Doch waaraan is het toe te schrijven, dat deze negers, welke van tijd tot tijd van die goede behandeling getuigen zijn, hunne wildernis boven uwe plantages stellen? Het is, omdat de zwarte geen roerend of onroerend goed van een meester, geen verhandelbare zaak wil wezen. Voorwaar, de boschneger in zijn met troelie en pina gedekte hut lacht om de slavenbanden, al worden ze hem als fluweelen koorden zoo zacht als zijde voorgesteld. In zijn eenzaamheid gelukkig, bekreunt hij zich niet om onze komst. De Graman, op wiens onderscheidingsteeken het Nederlandsche

wapen gegraveerd is, geeft ter naauwernood de inlichting, die wij vragen. Op goed geloof nemen wij aan, dat de gissing niet onjuist is, dat het aantal Bekoe's zes à zeven honderd bedraagt. Zij storen zich aan niemand, niemand store zich aan ons - ziedaar hun toeleg en begeerte. De verhouding, waarin zij tot het Nederlandsche volk staan, bepaalt zich tot den ambtenaar van Gouvernementswege, den posthouder, die te *Saron* woont en hen, bij het verlaten van hunne verblijfplaatsen, even als zijn ambtgenoot aan de *Marowyne*, van passen voorziet. In dit jaar is den boschnegers in een officieel stuk verzocht, 'vrijen toegang tot hun godsdienstig onderrigt aan de Christenleeraren te verleen', waarvan de Bekoe's wel tittel noch jota zullen begrepen hebben. Er is tot hen van school of kerk nooit een woord gerept.

De zes door hen bewoonde dorpijens of gehuchten, voor een deel aan de *Ponnoma*, een arm der *Saramacca* gebouwd, leveren tallooze voorbeelden van jammerlijke Fetischdienst. Mannen en vrouwen nemen deel aan *watra mama*, wilde en woeste afgodsdansen. Hunne *mama foe dotie* is de godin, die het hoogste gezag uitoefent en door *promissie's* en *obia's* een heerschappij bezit, waarvoor alles zwicht en bukt.

Hoe kunnen zij in Hem gelooven van Wien zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij hooren, zonder die hun predikt?

XV.

Wat doen die menschen, als zij ziek zijn? Hun staat een gansche apotheek ten dienste in den winkel van ongekorven hout. Er is hier een voorraad in te slaan van krapatolie, meer bekend als oleum ricini, sarsaparille, guayac, quassiehout, simaruba, wormbast, sassafras en vele anderen; doch van artsennijmengkunde en geneeskunst is geen zweem bij den Bekoe te vinden. De *yaws* of *framboesia*, die hevige huiduitslag, welke contagieus is en de lepra, die akelige geesel van gansch *Suriname*, woelen en woeden bij hen; maar de boschneger is, bij ziekte, een fatalist: hij zoekt, al ware hij te vinden, den medicijnmeester niet. Mij is verhaald, dat gelukkig ééne ziekte, waaraan de slaven lijden, in de bosschen der vrijheid vreemdeling is. De negers noemen haar 'hatie werie', de geleerden 'hydraemia.' Doorgaans bezigt men echter de uitdrukking 'grondvreterij', welke ruwe benaming het verschijnsel aanduidt, waardoor zich die ziekte openbaart. De patient sluipt weg en door niemand gezien, vult hij zijn

maag met - aarde. Vraagt gij den plantagebewoner naar den aard dezer ziekte, hij geeft luiheid op als de oorzaak, de zweep als geneesmiddel, als voorbehoedmiddel een ijzeren masker voor den mond! Akelig, vindt ge niet? Doch het akeligste is nog, dat men het verschijnsel voor de oorzaak houdt. In nederdrukkende gemoedsaandoeningen en schrale voeding wortelt een ziekte, die tot een passie ontaardt, om de leêge maag met allerlei ontuig, als schelpen, visch, aarde te vullen; de bron der grondvreterij is in de bosschen verdroogd, want kracht en opgeruimdheid, door het genot eener milde natuur en volstrekke vrijheid geschonken, zijn de palissaden, welke deze vreesselijke kwaal niet overschrijden kan.

Ik woû, dat ook een andere vijand door een ringmuur af te sluiten ware geweest, doch de blanke Christen is er in geslaagd, hem als vriend te doen binnensluipen. Het lust mij niet, om in lengte en breedte het woud met u te doorkruisen en den verrader op zijne voetstappen te volgen. Gij kunt dien duivel ook wel zoo goed onder weg zien. Een langer verblijf bij deze boschnegers zou u toch niet veel meer leeren, dan dat de vrijheid, door niets geleid of bezield, in bandeloosheid ontaardt.

De vrije neger, die geen landbouwer zijn wil, legt zich, als hij werkt, op houtvellen toe. Zijn bosch levert menigte van stammen op, die door deugdelijkheid en algemeene bruikbaarheid voor al de kolossale werken en elegante meubelen van gansch Europa

voldoende zijn¹⁾. De *Saramacca* afvarende, zien wij meer dan een vlot. Door middel van dwarshouten, welke over corjalen zijn gelegd, worden de balken, die veel zwaarder dan het water zijn, in groote massa vervoerd. Er ligt menige zweetdruppel op dit bruinhart, groenhart, geelhart, purperhart, ijzerhart en hoe de veelsoortige boomen meer mogen heeten. Met hem, die het velde, naar den oever sleepte, kunstmatig te water en langs het water voerde, is een voordeelig koopjen te sluiten. Hij legt met zijn vlot aan; de plantage-directeur gaat liever bij hem, dan op de aangelegde houtgronden ter markt. Wat is hij vriendelijk jegens die houtwerkers, die onthaald worden op goed eten, maar vooral op drinken. Dram en brandewijn worden overdadig geschonken. Vrolijk worden de boschnegers bij dien vriendelijk blanken man. Zij hebben zoo'n dolle pret, dat ze, naar hun vlot wederkeerende, gaarne aan de uitnoodiging voldoen, om als zij uitgeslapen zijn, weêr een plezierigen dag te komen doorbrengen. Het gaat den anderen morgen nog wilder en ruwer toe en de avond belooft zoo veel, dat de argelooze boschneger den raad volgt, om 's middags de lianen te ontbinden en gebruik maakt van de verleende hulp, om de zware boomen op het drooge te slepen. Met de vriendelijke gastheeren sluit hij zeker een goeden handel. Gij gist

1) Door Jhr. C.A. VAN SYPESTEIN is over het Surinaamsche hout een boekjen geschreven (Breda 1851), wat eenig denkbeeld geeft van den onuitputtelijken rijkdom onzer West-Indische forêts vierges.

reeds wat er verder gebeurt: de zwarten worden dronken gemaakt en voor keurigen dram, prikkelenden brandewijn, begeerlijken jenever, lekkeren rum, waarbij nog een beetje suiker, bananen en veldvruchten wordt gevoegd, verkoopt hij een deel van zijn last. Ontnuchterd riekt hij wel lont, maar terwijl hem geld wordt geboden voor de rest, geeft hij liever voor een prikjen de overige stammen en balken, die op den wal liggen, dan dat hij ze weêr te water zou laten. Hij heeft in zijn zoogenaamd kokroko nog copal- en elemi-harsen, caoutchouc, vanille, tonkaboonen, welke het bosch rijkelijk oplevert, en ruilt ze voor cassave, taijers, patatten: dat bespaart hem de moeite van akkerbouw. Hij heeft nog een tijgervel; dat bewijs van zijn moed, geeft hij af voor kruid en lood, die hem op de jagt dienen en voor koperen en ijzeren ringen ter versiering van de enkels, handen en vingers der drie of vier negerinnen, met wie hij leeft. Op zijne terugreis trakteert hij zijn afgoden op den heuvel; in zijn bosch weêrgekeerd, zit hij neder met zijn kalebas en de drankduivel vernielt elken sprank van hooger leven. Zoo wordt de boschneger de dupe van knevelarijen en bedriegerijen; komt hij tot bezinning, dan verfoeit hij den blanke, die ten vorigen jare van Gouvernementswege ernstig werd vermaand 'om den boschnegers vertrouwen in te boezemen en hen tegen alle ongeoorloofde bejegeningen of handelingen te beschermen.'

Is het te verwonderen, dat de vrije zwarte den

omgang met Europeanen schuwt en zich liever aan de grove genoegens van zijn verwilderd leven, dan aan de leiding van den blanke overgeeft? Zwaarder drukt op ons, dan op de Bekoe- en Moessinganegers de schuld, als van hen wordt getuigd: 'zij hebben de duisternis liever dan het licht.'

XVI.

Op het laatst van het jaar 1765 stak een tentboot te *Paramaribo* van wal en werd de rivier *Suriname* opgeroeid. Er zaten drie mannen in het vaarttuig, die, vervuld met groote en heilige dingen, zich wel niet zullen afgemat hebben over de kwestie, of de rivier haren naam aan de Surinen, een Indiaanschen stam, dan wel aan Lord SURREY te danken heeft: zij hadden zelfs geen open oog voor wat hen omringde. De *Kappewieries*, vroeger bewerkte, thans verlatene gronden, welig met kreupelhout bewassen, trokken evenmin hunne aandacht, als de *Joden-Savanne*, het dorp door Israëllers in 1686 gebouwd, of de militaire post *Victoria*. Daar werd de togt, na een vaart van reeds vier en twintig uren, in plaats van met een tentboot, met een ligt cederen cano of corjaal voortgezet, terwijl de rivier, door een hooger oever ingesloten, en op zijn best drie voeten diep, zeer smal wordt. Op eens zagen zij, hoe zich de stroom verbreedde, door het opnemen der aanzienlijke *Sarakreek*, welke, in zuidoostelijke rigting, diep landwaarts vloeit. Daar lag het doel der reize. Zij waren zoo ver gevorderd onder het

geleide van den posthouder, die zich van *Victoria* af, het laatste door Europeërs bewoonde punt, bij hen gevoegd had. Hij was belast met de uitdeeling der geschenken aan de bevredigde boschnegers, welke door hunne opperhoofden aldaar in ontvang werden genomen. De Nederlandsche beambte maakt de vreemde reizigers aan de Kapiteins bekend en dezen beloven, de nieuwe, door den posthouder krachtig aanbevolen vrienden goed te zullen ontvangen en bejegenen.

Een hunner was een landsman van FOURGEOUD, doch in scherpe tegenstelling met die van den krijgsoverste, was zijne komst met vrede. Ik zou hem den voornaamste der reizigers noemen, als deze drie mannen niet geoefend waren in de christelijke kunst, om anderen uitnemender te achten dan zich zelven. Zijn togt naar de boschnegers is hem zelven een bewijs, hoe de mensch zijn weg overdenkt, maar de Heer zijne gangen rigt en ons een treffende proeve, hoe Gods wegen hooger zijn dan onze wegen. Het plan, om een levensteeken te doen verrijzen in het dal der schaduwe des doods, waar de boschneger in zwarte duisternis omdooft, is kennelijk ontworpen en ten uitvoer gelegd door Hem, Die niet aanziet wat voor oogen is: want de man in de corjaal mist ten eenenmale den adel der geboorte.

In een dorpjen bij Genève zit een knaap schoenen te lappen. Hij is een arme wees, die aan het sterfbed van zijn vader een diepen indruk had ont-

vangen van innige vroomheid en opregte vrees des Heeren. Op zekeren avond stond hij voor de deur, toen een vreemde reiziger hem naar de herberg vroeg. De jongen loopt met hem mede en knoopt met den onbekende een gesprek aan, hetwelk vertrouwelijk werd en over hooge zielsaangelegenheden begon te loopen. Er ontstond tusschen den man, die nachtlogies zocht, en den ouderloozen knaap, die het hem aanwees, sympathie. Het bleek COSSART, zoo heette de reiziger, weldra, dat die schoenmakersgezel tot betere dingen, dan tot het voeren der peknaald te vormen was, en onder de hoede en leiding van den hem niet meer vreemden vreemdeling, gaf zich de knaap over, om in regtstreeksche dienst over te gaan van Hem, bij Wiens optreden de wereld zeide: 'Is deze niet de timmerman uit Nazareth?'

Met een brandend hart verlaat de jongen alles; gaat met COSSART op reis; toeft eerst te *Marseille* en nog elders, tot dat hij ten laatste in ons Vaderland bekend wordt met de Moravische Broeders. Aan deze vrome Christenen sluit hij zich met innige overtuiging aan, om onder hen, met een voornemen des harten, den Zaligmaker te dienen. Nadat hij op treffende wijze getoond had, van hoedanigen geest hij was, dankte zekerlijk de gemeente hartgrondig haren Heer, toen, na het werpen van het lot, de schoenmaker uit Zwitserland werd aangewezen als de uitverkorene tot de bediening van het Apostelschap onder de boschnegers.

Ge zoudt bijkans aan voorgevoel hechten op het zien der vriendelijke en voorkomende wijze, waarop de vreemde man bejegend werd. Het is, als of het schriftwoord op de vleeschelijke tafelen van het boschnegerhart te lezen was: ‘hoe liefelijk zijn de voeten dergenen, die vrede verkondigen, dergenen, die het goede verkondigen.’ De Graman ABINI ontving den Evangeliebode met een vertrouwen, door geen zweem van argwaan ontsierd. Toen de Zwitscher, na nog eenige zaken op *Victoria* in orde gebragt te hebben, in het begin van het jaar 1766 zich bepaaldelijk bij de Samaraccaners vestigde, verkreeg hij, door de goedheid van het opperhoofd, een hut, waarin hij met zijn reisgenoot zich wel moest behelpen, doch die, althans in vergelijking met de eerst betrokkene, welke met twee negerinnen gedeeld moest worden, voldoende mogt heeten.

In het jaar zijner aankomst werd te *Paramaribo* een dankdag uitgeschreven voor den gelukkigen afloop der aardbeving, welke drie achtereen volgende dagen hevige schuddingen veroorzaakte: de kolonie had tevens wel een dankdag mogen houden voor de aankomst van een Herrnhutter bij de bevredigde boschnegers aan de *Boven-Suriname*.

XVII.

Den naam van den man, naar ik vastelijk geloof in de hemelen geschreven, vermeld ik met hooge ingenomenheid. Hij heette: RUDOLF STOLL. Moest hij voor den senaat eener hoogeschool een examen hebben afgelegd, ik geloof, dat hij als onbekwaam ware afgewezen. Doch ook zonder het diploma van geleerdheid kan men als geoefend in godzaligheid beschouwd en door den Heer gebezigd worden. Onze RUDOLF gevoelde wat hij daartoe het eerst moest aanleeren. Al had hij over geen studeerkamer te beschikken, hij legde zich toch op de studie toe dier wetenschap, welke in zijnen kring het eerste noodige mogt heeten. Hij kon namelijk niemand verstaan en door niemand verstaan worden. Zoo moest hij zich het allereerst een taal eigen maken, die eigenlijk geen taal is; een zamenraapsel van Engelsche, Portugeesche, Hollandsche en Negerwoorden, zonder eenigen regel van verbuiging of vervoeging - ziedaar het Neger-creoolsch. Er bestond geen enkel geschrift in die potpourri. STOLL moest dus door omgang en verkeer de klanken opvangen en leeren gebruiken. Dat had althans het voordeel, dat onze zendeling terstond meer in de harten der menschen

dan in boeken had te lezen en hij alzoo de personen leerde kennen, op wie hij hoopte te werken. Toch predikte hij reeds door levenswandel voor hen, eer hij spreken kon tot hen. Dat was zoo'n krachtige predikatie, dat, toen de Samaraccaansche regent, met gevaar van zijn leven, tegen een oproerige beweging onder zijne stamgenooten ten strijde toog, aan zijnen zoon verklaarde: 'ik weet nog wel niet regt, welk soort van menschen die blanken zijn en waarom zij hier willen wonen, doch ik geloof, dat een God ze ons toegezonden heeft.'

Naauwelijks had RUDOLF het zoover gebragt, dat hij met de negers spreken kon, of hij ondervond, dat ABINI'S woord geenszins de uitdrukking was der openbare meening en dat de dienstknecht niet meer was dan de meester. Door de afgodendienaars en vooral door de oude afgodendienaressen werd hij voorgesteld als een, die geduld en aangehoord wordende, den toorn van Gado, hun oppersten God, zou gaande maken. De tovenaars vooral, als echte kinderen van DEMETRIUS schade voor hunnen Obia-handel tegemoet ziende, waren op die vreemde mannen fel gebeten. De aanbeveling van den Hollandschen posthouder en de handhaving van den Samaraccaner kapitein waren geen bolwerk tegen listen en lagen, bedreiging en geweld. Weergalmde des avonds hunne hut van psalm en gezang, dan klonken daar buiten de toonen van haat en wrok, waardoor de Obia- en Gado-mannen hunne negers aanhitsten.

‘Er is meer gevaar dan wij weten. Wij verlaten ons echter op Hem, Die sterker is dan zij. Wil Hij ons tot een offer, wij zullen het brengen: beware Hij ons slechts bij het gevoel Zijner nabijheid,’ zoo schreef STOLL, na een tweejarig verblijf, waarin hij geen enkele vrucht van zijnen arbeid bespeurde.

Aan teleurstelling en ontmoediging ontbrak het nooit. Zoo kwam op zekeren tijd een oude, in het booze verstokte boschneger tot de broeders, met het echt phariseeuwsche woord: ‘O, ik heb geen zonde, neen! neen! ik ben rein van binnen en van buiten, anders zouden de goden mij zoo lang niet hebben laten leven.’ Ziedaar een uit velen, die meenden te leven, schoon zij dood waren in de zonde en dus zich niet lieten gezeggen, als er iemand kwam, die de eigengerechtigheid bestrijden wilde. Erger nog maakten het de vrouwen, die elke gelegenheid aangrepen, om de blanken in verdenking te brengen. Eens had een waterslang (BOMA) een der eenden van een boschneger weggekaapt; een toovenares, over dit voorval geraadpleegd, ging aan den oever staan en riep de als een godheid vereerde slang toe: ‘O Gado, gij hebt niet goed gehandeld, dat gij die eend gedood hebt en gij doet niets aan die menschen, welke hier gekomen zijn, om u te vermoorden.’ Daarna verzekerde zij, dat BOMA kwaad was om de goede behandeling, welke de blanken ondervonden, die een anderen Gado wilden brengen. Zulke kunstgrepen door een vrouw, welke een

groot gezag uitoefent, gebezigd, bleven nooit zonder uitwerking en bragten de zendelingen telkens in groot gevaar bij de domme, bijgeloovige negers.

Eindelijk behaagde het den Heer, een enkele lichtstraal te doen vallen op den donkeren weg, tot hiertoe met zijne dienaars gehouden. Twee knapen namelijk voelden zich tot RUDOLF getrokken. De een, die SCHIPPPIO heette, was een kleinzoon van het groot opperhoofd, de ander werd GREGO genoemd. Zij bragten menig uur in RUDOLF'S hut door en verdroegen den schimp en smaad hunner landslieden met kloeken moed. Bij deze twee voegden zich van tijd tot tijd een paar jongens, die eens verschrikt kwamen vertellen, dat er een roofdier uit het bosch was geslopen en nu gewis Gado zou komen, om allen te dooden. De geruststellende taal van den zendeling scheen deze kinderen te treffen en het bleek in die eerste ontmoetingen, dat in het boschland de groote dingen Gods in letterlijken zin het eerst den kinderkens zouden geopenbaard worden.

Het gelukte den zendeling, na ongeloofelijke inspanning en met hulp dezer jeugdige kweekelingen, een Herrnhuttersch kerklied en eenige verzen uit het Nieuwe Testament in het Neger-Engelsch over te zetten: zekerlijk neigde zich een heilig oor uit den hemel, als te midden der wanklanken van heidensche boschnegers, uit een enkele hut liefelijke toonen werden aangeheven!

Bijkans vijf jaren had STOLL geplant, gezaaid en nat gemaakt, zonder eenigen wasdom te bespeuren,

toen het bleek, dat een bij den weg gestrooide korrel als zaad der wedergeboorte in een goeden akker des harten was gevallen. ABINI, die in den worstelstrijd, werwaarts wij hem zagen vertrekken, gesneuveld was, had niet te vergeefs gesproken. Zijn zoon en opvolger had zijns vaders woord bewaard en wist ook hij eerst niet, wat hij van die vreemden denken moest, hij leerde ze kennen in hunnen handel en wandel, zocht ze herhaaldelijk op en leende een open oor aan hunne taal. ABINI'S zoon wies op in de genade en in de kennis des Heeren. De vraag van den stokbewaarder: 'wat moet ik doen opdat ik zalig worde?' werd ook zijne levensvraag. Eindelijk brak er een heerlijke dag aan. - Die dag van het jaar 1771, waarop een groot deel der Christenheid de komst der Oostersche wijzen te *Bethlehem* herdacht, was de eerste, waarop de naam van Vader, Zoon en Heilige Geest over het hoofd van een geloovige werd uitgesproken. ABINI ontving, als eersteling van Gods Koningrijk, den heiligen waterdoop en uit het bad der wedergeboorte opstaande, verlangde hij, dat men hem den naam van JOANNES geven zou! Twee jaren later ontving een zekere JANKE den doop en in Februarij 1775 werden vier negers bij de gemeente aangenomen, onder welken SCHIPPPIO en GREGO waren.

RUDOLF zette het Evangeliewerk voort, predikte in het openbaar, sprak tot menigeen in het bijzonder. Dan de vele ontberingen, vermoeijenissen en teleurstellingen deden regtmatig vreezen, dat hij in het

midden zijner dagen zou weggerukt worden. Op den 15^{den} April van het jaar 1777 sprak de dood werkelijk het amen uit over het onvermoeide leven van dezen Apostel der boschnegers. Hetzelfde jaar dus, hetwelk FOURGEOUD naar het moederland zag terugkeeren, bevlekt met het bloed van velen, zag RUDOLF STOLL naar het Vaderhuis gaan, gevolgd door de zegenbede van weinige boschnegers. De eerste beroemde zich, dat hij velen vermoord had, de laatste roemde in den Heere, door Wiens genade een teeken van leven op een doodenveld gevonden werd.

XVIII.

Vrees niet, klein Samaraccansch kuddeke, al telt gij slechts zes als volwassenen en twee als kinderen gedoopten! De goede Herder heeft reeds voor u gezorgd. Tot RUDOLF'S gestaakten arbeid werd terstond ingegaan door SCHUMANN. Deze was inboorling van *Suriname*. Ruim veertig jaren geleden had de Broedergemeente, wier lust en kracht het zendingswerk is, zich, zonder eenigen ophef en bijna ongemerkt, te *Paramaribo* gevestigd, brandend van begeerte, om den plantageslaaf tot Hem te brengen, Die aan het slavenhout voor vrijen en dienstknechten gestorven is.

Een jeugdig Herrnhutter, op *Suriname* geboren en opgevoed, aarzelde, daartoe geroepen, geen oogenblik, om het werk van den gestorven zendeling op te vatten. Het verlies van RUDOLF STOLL werd ruimschoots vergoed door CHRISTIAN LUDWIG SCHUMANN. Ik noem zulke mannen gaarne met naam en toenaam. Zij behooren tot de edelsten van ons geslacht, die, met verloochening van al wat hun dierbaar is, den eenigen onder den hemel gegevenen naam, waardoor wij kunnen zalig worden, op afgelegen plekken tot verstokte wezens durven brengen.

SCHUMANN was door geboorte en opvoeding meer dan de Zwitsersche schoenlapper, van kindsbeen af tot zijn grootsche taak gevormd. In de kolonie, onder het oog van enkele vrome Christenen opgegroeid, was hij niet onbekend gebleven met den aard van den neger, kende en sprak zijn taal en was geen vreemdeling in hetgeen hem bijzonder kenmerkte. De zonen der wildernis luisterden onwillekeurig, hoorende dezen man in hun eigen tongval duidelijk spreken, en toen hij, voor zijn hut gezeten, een violine bespeelde en liederen zong, stegen hunne vreugde en hunne verbazing ten top. 'Als hij met zijn vingers die draden aanraakt, dan spreken ze even als wij praten' - zeiden de boschnegers hoogst naïf en neurieden de toonen na, welke, bij hun aanleg voor muziek, liefelijk in hunne ooren moesten klinken. Wat verschil tusschen de *Boven-Suriname* en de *Marowynne*, waar de krijgstrompet, door haar schel geluid, vrees en angst verwekte!

De onherbergzame zendingspost had reeds in weinige jaren zoo vele broeders, als de gemeente leden telde, doen ondervinden, dat zij in een doodend klimaat gelegen was, en ook SCHUMANN scheen als offer te zullen vallen eener vreesselijke ziekte. Hij werd door den boozen uitslag bezocht, die zijnen eenen helper tot het vertrek naar *Paramaribo* en zijnen tweeden naar beter oord henen riep. De kranke bleef alleen over. Hevige koortsaanvallen sloopten meer en meer zijne geteisterde lichaamskrachten. Het was aandoenlijk, om te bespeuren, hoe liefde we-

derliefde wekte. Opgepast en verzorgd door neger en negerin met een zachtheid en medelijden, welke op de plantages der Christenen bij de ruwe heidenen niet verondersteld werden, sprak hij te midden van zijn folterend en afmattend lijden, dikwijls tot omstanders, met eigenaardige devotie luisterend naar een man, die in een onzichtbaren stok en staf vertroosters vond, welke meer schenen te helpen dan al de zichtbare Obia's te zamen. Een prediking van zulk een roerenden kansel, met zulk een zwakken mond, werkte kennelijk op den boschneger.

Bij zijn legerstede, waaraan hij maanden gekluisterd bleef, verscheen nu en dan JOANNES ABINI, welke even als de Apostel, wiens naam hij droeg, roover en rooverbende in de wildernis opzocht, om den goeden Herder te prediken, Die ook voor deze schare, welke herderloos omdoolde, zijn leven had gesteld. Een staaltjen van 's mans predikwijze kan ik u geven. Op zekeren tijd sprak hij aldus: 'Ben ik niet uw kapitein?' Vele negers en negerinnen riepen uit ééne mond: 'Ja, Ja!' Toen ging JOANNES voort, zeggende: 'Als gij in het een of ander goeden raad van noode hebt, dan komt gij tot mij en ik zeg mijne inzigten. Gij weet, dat ik u dikwijls voorhoud, hoe goed het is, dat wij met de blanken vrede hebben en dat het verkeerd zou zijn, als die van onze zijde verbroken of verstoord wierd. Indien ik u evenwel verzeker, dat gij krijg voert tegen Hem, die u en de geheele wereld gemaakt heeft, en die uit liefde

tot ons uit den hemel gekomen is, om ons door zijn eigen bloed en door zijn dood van al het booze te verlossen, dan geeft gij niet veel om mijne woorden. God heeft ons de broeders toegezonden, om ons dit alles bekend te maken: denkt gij dus verder over deze zaak na.'

Uit zijn eigen levenservaring puttend, zei de negerkapitein bij zekere gelegenheid: 'De groote geschiedenis, die van den hemel op de aarde kwam, heeft broeder RUDOLF ons het eerst bekend gemaakt. Toen ik ze eerst hoorde, er vervolgens stipt naar luisterde en eindelijk begreep, begon mij de wereld met al hare ondeugden minder te bevallen. En nu zie ik, dat de wereld mij geen wezenlijk genoegen kan opleveren en dit alleen te vinden is, als men op den goeden weg van JEZUS CHRISTUS blijft.' Dien weg ten leven prees ABINI gedurig den zijnen aan.

Eens handelde hij met zijne landslieden over het jongste gerigt. Daarover werd door zijne hoorders veel gesproken. De meesten hadden allerlei uitvlugten. Sommigen meenden, dat zij wel in het bosch het laatste oordeel ontloopen en zich veilig bergen konden. 'Ach,' hernam de kapitein-prediker, 'de Heer weet u allen wel te vinden; en ook die reeds lang gestorven zijn, zullen voor Hem moeten verschijnen. Die Hem hebben lief gehad, zal Hij met zich nemen in Zijne eeuwige vreugde, doch de overigen zal Hij in het eeuwige vuur der helle werpen.'

‘Dan zal ons,’ riepen velen, ‘de straf zoo zwaar niet vallen, want het getal der ongelooovigen is zoo groot.’ - ‘Zoo,’ hernam ABINI, ‘steekt dan allen tegelijk uw vinger in het vuur en wij zullen zien, of een ieder voor zich zelven de pijn niet zal voelen.’

Zoo predikte, of liever zoo praatte deze boschneger op den man af en verkondigde op zijne wijze en naar zijn inzicht een Evangelie, hetwelk zich aan zijn eigen hart als een kracht Gods tot zaligheid had geopenbaard.

XIX.

Tegenstand, bitteren tegenstand had onze JOANNES te verduren, die bij eene tot driest verzet steeg; die eene was zijns vaders moeder.

Verstokte afgodendienares, stond zij in een heiligen reuk bij de haren. In het Gadohuis gezeten, gold zij als een orakel. Wild en buitensporig in al hare eischen en verzekeringen, werd zij voor eene gehouden, in wie de Gado, de opperste God, woonde. Zij zelve hield zich daarvan zoo stellig overtuigd, dat zij gedurig in den mannelijken persoon sprak. De domme negers riepen haar aan met den naam van Heer en beschouwden hare uitspraken niet als hare eigene woorden, maar als het getuigenis van dien hoogeren geest, welke door haar redeneerde. Deze zeventigjarige spotte met haar kleinzoon en geen ramp of wederwaardigheid trof de boschnegers, of Gran-mama, gelijk men ze noemde, wist de oorzaak te ontdekken en vond ze altijd in ABINI'S heulen met de Christenen. Tot bestrijding dier matrone behoefde men krachtige hulp, welke juist in een vrouw gevonden werd. Een zuster der Moravische broedergemeente toonde de kracht der zwakkere sekse, door

de gevaarlijke reize naar en het hagchelijk verblijf onder de boschnegers te wagen. De vrouw van den Evangeliebode KERSTEN, vast in het geloof en geworteld in de liefde, heeft, al telt haar arbeid in de bosschen slechts vijf jaren, zich als zendelingzuster vereeuwigd door den moedigen ijver, waarmede zij de broeders ter zijde stond. Haar naam zal wel in het gedenkboek voor 's Heeren aangezigt opgeteekend zijn met den mij onbekenden van een andere zuster, wier ligchaam slechts vijf maanden aan het drukkend klimaat weêrstand kon bieden. De Heer, naar Zijn heilig welbehagen, tijd en loon in Zijn wijngaard regelend, maakt ook den kortstondigen arbeid rijk gezegend. Dat getuigen die negerinnen, welke door zusters tot den levenden God bekeerd, moed verkregen tot afstand der jammerlijke Gado-dienst en door hare toetreding het getal doopelingen met drie vermeerderden.

Toen SCHUMANN van het tooneel zijner werkzaamheid werd afgeroepen, zag hij zich door anderen vervangen. Doch de zeissen des doods maaide zoo vreesselijk onder de Europeërs, dat ABINI tal van zendingen overleefde. Als prediker der gerechtigheid scheen JOANNES als een licht in de duisternis. Hij smaakte den rijken zegen, dat zijn eigene vrouw en zijn zuster bekeerd werden en de afgoderij afzwoeren: het jaar 1780 was het jaar harer wedergeboorte. Zulk een hulpe tegenover zich vindende, werd hij moediger en toen, bij den dood eener afgodendienares, die tot zijne familie behoorde, bloed-

verwanten dit sterfgeval aan vergiftiging toeschreven en beweerden, dat het lijk niet mogt aangeraakt worden, voor dat de moordenaar naar de bestaande gewoonte¹⁾ ontdekt en van kant gemaakt was, beslechtte ABINI de zaak met kloeken moed. Hij trad te voorschijn, legde de hand op de doode en beval onverwijld begrafenis. De bijgeloovige schare zweeg en door die krachtige daad uit het veld geslagen, voldeed zij gedwee aan het bevel, met bezadigde waardigheid door den Christen voorgeschreven.

Toch namen tovenaars en vooral tovenaressen elk middel van tegenweer te baat. Op zekeren tijd stierven op één gehucht vele kinderen; toen trad een negerin te voorschijn en verklaarde, dat haar God had gezegd: 'Ik ben boos op u, daarom heb ik uwe kinderen gedood en zal er nog meer dooden. Het liefst zou ik ook de kinderen van die blanken doen sterven, maar die worden te zeker bewaard.' De Gadovrouw verzekerde, dat de bodem vergiftigd was en men dus naar elders de wijk moest nemen. Zij schreef de sterfgevallen meer bepaaldelijk aan den toorn van een boozen geest toe, die ontstaan was, omdat de Christenen een boom hadden omgehouden, welken men als een magtige godheid vereerde. In allerijl bragt men kippen en eijeren, om den gehoonde te verzoenen en knielde neder bij den gevelden stam; doch toen de gedoopte

1) Zie boven blz. 47.

negers daarbij stonden en dat offeren en knielen voor bijgeloof verklaarden, werden de ongedoopten zoo bevreesd, dat zij allen, van den eersten tot den laatsten, het dorp verlieten, om ver van daar hunne hutten op onbesmetten grond te bouwen.

Terwijl dit geschiedde en de heidenen van hen weggegaan waren, sloegen de Christenen handen aan het werk, trokken een eenvoudig kerkjen op, gaven toen aan hun dorp den naam van *Nieuw-Bambeij*, hetwelk nog heden ten dage op de kaart van het Koninkrijk der Hemelen als zendingspost bij de boschnegers wordt vermeld.

Op dat dorpjen was alles nieuw! Stel het u wel klein en eenvoudig, sober zelfs en armoedig voor, maar toch als een woonstede Gods. Het Christendom was nog maar een klein plantjen, toch droeg het reeds knop en blad en bloesem, die zich tot vrucht zou zetten. Gij kondt het zien, dat onze hoogheerlijke godsdienst niet alleen na dit leven veel belooft, doch in dit leven reeds veel bewerkt. De hutten waren netjes en proper. Het Evangelie werd kennelijk tot deze heidenen gebragt door mannen, die indachtig waren, dat de eerste Apostel der heidenen voor zijn eigen onderhoud, ook in der vromen gezelschap, tenten maakte. De Herrnhutters waren landbouwende, timmerende, houthakkende Evangelisten. Zij konden geen heilige boeken en apostolische brieven doen lezen, doch zij zelve waren aanbevelingsbrieven van het werkdadig Christendom. Toonbeelden van de heiligende kracht des

Evangelies, waren zij als een niet met inkt geschreven brief van CHRISTUS, bekend en gelezen door de boschnegers, die het toonden, dat zij van de dienst der stomme afgoden verlost, tot den éénen levenden God gebragt waren.

XX.

Ware *Bambeij's* cederhut, die tot kerk moest dienen, met een opschrift voorzien, dan had men welligt geen meer geschikt bijbelwoord kunnen vinden dan dit: *Wie gelooft zal niet haasten*. Geene vrienden des Godsrijks zagen hun geduld op zwaarderen proef gesteld, dan de Moravische Broeders op *Suriname*. Hun verblijf in onze kolonie zoudt gij gedurende drie vierde eeuw - het zijn vijf en zeventig jaren! - juister een wachten op, dan een werken voor den Heer kunnen noemen. Toen de Herrnhutters in 1735 te *Paramaribo* kwamen, scheen aan de slaveneigenaars ontgaan te zijn, dat reeds negen en negentig jaren vroeger de Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal, wier bevelen omtrent de bestendinging van den slavenhandel meer dan stipt werden opgevolgd, letterlijk hadden voorgeschreven: 'De Negros ende slaven sullen by hare Heeren ende Meesters wel worden ghetraecteert ende op behoerlycke tyden als den Godtsdienst wert gepleecht tot de publicque exercitiën van de Religie worden gesonden.' Doch ik laat de geschiedenis der Evangeliezatie op de plantages, die waarachtige getuige van der vaderen geloof, meer hechtend aan de kracht der zweep, die uiteendrijft, dan aan die van het

Evangelie, dat te zamenbindt, rusten, om u bij het levensteeken onder de boschnegers te bepalen.

Zoek in de geschiedkundige aantekeningen van *Suriname* niet naar dag en datum der stichting van *Bambeij's* kerkjen. Wel vermeldt de kroniek: 'in 1785 werd het eeuwfeest van het bestaan der Synagoge op de *Joden-Savanna* gevierd,' maar dat er op den 7^{den} Mei 1786 een bedehuis voor de boschnegers werd geopend, heeft zij vergeten, op te teekenen! De Israëlieten van *West-Indië* wogen zwaar op de schaal van de kinderen der achttiende eeuw, in wier schatting het tamelijk onverschillig was, of de buiten het kordon geslotene Saramaccaners al dan niet tot de gedoopten in den naam des Heeren behoorden.

Het zuurdeeg werkte in het verborgen bij de boschneger-Christenen. Ook op dit afgelegen plekjen van den wereldakker, waar wieden en zaaijen hand aan hand gingen en eerst het kruid, daarna de aar, daarna het volle koorn in de aar gezien zoude worden, kunnen wij eenige halmen opzamelen, waarin zich vrucht voordoet.

Eens werd ABINI geroepen, om als kapitein in een gewigtige zaak regt te spreken. Het betrof de verzekering eener negerin, welke, volgens hare opgave, gedurig in den droom door een en denzelfden man werd verontrust, die voor hare verbeelding met een brandenden houtbundel verscheen. Dat gold, naar de meening der vrouw, als stellig bewijs, dat deze persoon zich met giftmengerij bezig hield. Een boschneger-raadvergadering kwam over deze zaak bijeen,

kwanswijs om te beoordeelen, maar eigenlijk om te veroordeelen. Het ontdekken van den misdadiger faalde nooit. De prooi, waarop men het gemunt had, kon niet ontsnappen, want aanklager en aanklageres stonden onder den invloed van Gado, die, door hunnen mond den schuldige aanwees. Ook nu stond men gereed, om door toovermiddelen den moordenaar van een gestorvene te ontdekken, den een of ander door marteling tot bekentenis te dwingen en hem op de wreedste wijze te doen boeten. Doch ABINI - de Christen-kapitein - komt te voorschijn; hij maakt kort proces. Zijn zedelijke kracht zegeviert over de raadsvergadering, die de verklaring aflegt, dat zulke droomerijen tot het bedrog der toovenaressen behooren: den schuldig gewaande, vroeger onbetwistbaar verbrand, werd geen haar van het hoofd gekrenkt. Gedurende den zomer van hetzelfde jaar, waarin dit geschiedde, kwam zekere PIKINKOJA uit het hoogere gedeelte der *Kajena-kreek* te *Bambeij* en bad en smeekte de broeders, om met raad en daad over te komen. Zij gingen en kwamen tot een plek, welke zij een school des Satans noemden. De grootste toovenaar was GRAN ADAMA, een broeder van PIKINKOJA. Deze speelde daar een verderfelijke rol en had de grofste afgoderij verspreid. Terwijl hij de Christenen zag naderen, riep hij hun toe: 'Gij booze lieden! gij bederft ons menschen en komt nu onze goden vertoornen.' In de open lucht predikten de Broeders, doch zij vonden geen gehoor. De ijver van GREGO, SCHUMANN'S doopeling, werd gaande

gemaakt, zoodat hij zijnen landslieden met jeugdigen gloed toeduwde: ‘Als u de meester aardige vertelsels en wereldsche verhalen had opgedischt, dan zoudt gij wel geluisterd hebben. Maar nu hij u van God verhaalt, Die u geschapen heeft, uit liefde tot u mensch geworden en voor uwe zonden aan het kruis gestorven is, opdat gij, in Hem geloovende, vergiffenis uwer zonden zoudt verkrijgen, zijn uwe ooren te dik, om hem te verstaan en de duivel, dien gij tot hiertoe diendet, verhardt uwe harten. Doch God is magtig en als gij u tot Hem wendt, dan zal Hij u van den duivel verlossen.’

Dan GRAN ADAMA ging voort, om de menschen op den weg ten verderve te leiden. Het geloof was voor de blanken, beweerde hij, de negers moesten zich houden aan de Fetischdienst, anders zou Obia komen, hen dooden en hun land verwoesten. Hij verordende, tot afbreuk van der zendelingen pogen, op zekeren tijd een danspartij met zang en trommelmuziek. In zijns broeders hut was RANDT gehuisvest en zie, het eenvoudige woord van den zendeling vermogt meer, dan de kunstnarigen van den toovenaar. Velen verlieten het dansfeest, zeggende: ‘laten wij liever tot de geloovigen gaan en tot hunnen God bidden, dat zal ons meer helpen dan spel en dans.’ Niet weinig had tot zulk een wijziging der in zwang zijnde denkbeelden een feit bijgedragen, waardoor op de bewegelijke gemoederen een diepe indruk was gemaakt. Toen GREGO, door een Herrnhutter begeleid, zijn vader wilde gaan bezoe-

ken, kwam een jong neger onder weg tot hen met de dringende bede, om bij zijne moeder te komen. Deze vrouw had lang en veel geleden. Hoor haar zelve spreken: 'Hier lig ik nu reeds zeven jaren; ik heb alles beproefd, alle goden aangeropen en hun veel geofferd. Die drie daar - het waren drie groote waterkruiken - heb ik mij met veel moeite en kosten aangeschaft, en zij hebben mij toch niet geholpen. Nu ben ik door dezen droom verschrikt: iemand toonde mij twee wegen; de een liep naar den grooten God en een heilige, schoone plaats; de ander naar een oord, waar alleen booze geesten waren. Geef gij mij nu een goeden raad, want ik ben zeer beangst en ik weet niet, waar ik, gestorven zijnde, zal belanden.' De zendeling was een goede raadsman; de vrouw had naar hem geluisterd, en later, op hare belijdenis gedoopt, droeg zij haar lijden gewisselijk met een lijdzaamheid, die velen tot de overtuiging drong, dat het geloof der Christenen toch wel een goed geloof moest wezen. Ik weet niet, of zij van hare ziekte hersteld is, maar wel weet ik van een jongeling te vertellen, wiens krankheid tot den dood, maar tevens ter heerlijkheid Gods was. In *Bambeij* namelijk leefde een zoon van een gedoopte als een getuige, hoe de kracht des Evangelies zich ook in het jeugdig hart openbaart. Dan zie, de knaap vergat zijne eerste liefde en verviel tot een zondig leven. Het ging hem als den verloren zoon. Door menige beproeving, onder anderen door een hevige wonde,

hem eens door een wild zwijn, een andermaal door een tijger toegebracht, stond hij tweemaal op den rand des grafs. Hij kwam dan tot betere gedachten, die, helaas! als een morgenwolk voorbijgingen. Later door de giftige beet eener klapperslang gekwetst, riep hij zijnen kameraden toe: 'dat is Gods hand en een straf van den hemel, die mij het leven kosten zal.' Het vergif werd onder hevige pijnen door het ligchaam verspreid. In doodelijken angst vroeg hij om een zending. Als een goede engel verscheen broeder WIESZ aan zijn hangmat. De lijder openbaarde zijn gewetenswroeging en zijn vrees, dat hij om en door zijne zonden zou verloren gaan. Zijn gebroken hart en verslagen geest maakten hem voor begenadiging vatbaar. Geloovende, dat de Heer ook hem wilde behouden, verkreeg hij vrede door het bloed des kruises. Nog eene maand leed hij naar het ligchaam pijnlijk en folterend, maar in volle verzekerdheid des geloofs aan Gods genade blies hij den laatsten adem uit. En die zijn vredig heengaan hadden gezien, verkondigden van mond tot mond, dat er een eenige troost moest zijn in leven en in sterven, die niet in de magt staat van een Obia, Gado of Loekoeman. Toen het niet meer geloochend kon worden, dat er in *Bambeij* en zijn omtrek dingen gebeurden, die het verstand van den grootsten toovenaar te boven gingen, gaf GRAN ADAMA zich wel niet persoonlijk gewonnen, doch hij legde de wapens neder, waarmede hij de bekeering van anderen zoo lang had bestreden.

XXI.

Als iemand, de enkele verspreide aren en halmen tot een bundel vergaderend, vragen mogt, of de Heer nu het Koninkrijk onder de Samaraccaners ging oprigten, hij zou tot antwoord verkregen hebben: het komt u niet toe, te weten de tijden of gelegenheden, die de Vader in Zijne eigene magt gesteld heeft. Schoon de velden wit schenen om te oogsten, bleek het, dat de uitgezonden dienstknechten telkens na zeer korten en weinig opleverenden arbeid door den Heer tot Zich geroepen werden. De Moravische Broeders, kinderlijk geloovig Hoogere wenken volgende, meenden èn in den spoedigen dood van vele zendeling-broeders en zendeling-zusters, èn in den weinigen opgang van hun Evangeliearbeid, dat van de Evangelieziezie aan de *Boven-Suriname* gold: Mijne ure is nog niet gekomen!

Met een trouw en ijver, die, op den zwaarsten proef gesteld, niet bezweken; met een opofferende liefde, die vele malen sterker dan de dood bleek te zijn; met een geduld, dat onder de bitterste teleurstellingen geen schipbreuk leed, hadden de broeders van het jaar onzes Heeren 1765 tot 1813 bij de boschnegers gearbeid. De gemeente telde toen

juist zoo vele leden, als er jaren aan hare vestiging en opbouwning besteed waren. Schoon nu het heerlijk werk gestaakt werd, toch was het niet te vergeefs geweest. In het rijk der genade zegt het geloof, wat in dat der natuur de wetenschap leert: niets gaat verloren. Wel was er veel zaad bij den weg, op steenachtigen grond en tusschen de doornen gevallen, doch ook was er uitgestrooid, wat veelvoudige vrucht opleverde. Het zaaijen en maaijen is des menschen, maar het oogsten des Heeren. Zijn woord is ook van de Samaraccaners gewisselijk niet ledig tot Hem wedergekeerd; maar het heeft gedaan wat Hem welbehagelijk is en het zou nog vruchtbaar zijn in hetgeen waartoe Hij het zou zenden. Het koninkrijk der hemelen, aan de *Boven-Suriname* gebragt, werd van de boschnegers niet geheel weggenomen. Al verloop en maanden en jaren, die weinig sporen van zijn aanwezen opleveren, gij, die weet, dat van het godsrijk niet wordt gezegd: ziet, het is hier, of ziet, het is daar, zult wel gelooven, dat het zijne kracht bleef betoonen, al blijft het voor ons oog verborgen. De zendingen vertrokken wel, maar de Zender bleef, en schoon de zending post te *Bambeij* tijdelijk opgeheven werd, leefden er toch nog sommigen, die als lichten schenen in de duisternis. In de bedorven en zondige wereld der Samaraccaners hadden een GREGO en een SCHIPPPIO het bederfwerend zout in zich zelve. Laten wij bovenal onzen neger-kapitein niet vergeten, die onder de gelederen der Herrnhuttersche keurbende tot een hoogen ouder-

dom bleef waken en strijden. Het door hem genoten onderwijs in lezen en schrijven stelde hem in staat tot briefwisseling met de Broeders, die hij met zijne nationaal-helpers ook somtijds te *Paramaribo* bezocht. In het jaar 1821 ontsliep JOANNES ABINI. Hij had het geloof behouden en stervend zeide hij tot eenen, die aan zijne sponde nederzat: ‘als ik sterf, vertraag gij dan niet, om mijne kinderen in den weg des Heeren te onderwijzen, want zij zullen bij Hem blijven.’ Hij, wien deze lastbrief werd gegeven, was GREGO, die, kort voor zijnen dood, in de maand Junij 1824, zijne begeerte om ontbonden te worden, in deze woorden, tot de omstanders uitte: ‘Ik wensch niet langer op aarde te leven, maar ik verlang, om naar mijnen Heiland te gaan, in Wien ik geloof. Gij hebt nu geen leeraar meer, die u vermaant, doch bidt den Heer, Hij kan alles doen, Hij kan u allen helpen.’

Het is bij de Samaraccaners toch beter dan bij de Auka- en Bekoe-negers, op wier bosschen en wildernissen gij JOB'S beschrijving van het doodenrijk toepast: ‘een stikdonker land, als de duisternis zelve, de schaduw des doods en zonder ordeningen, en het geeft schijnsel als de duisternis.’ Doch aan de wateren der *Boven-Suriname* vallen lichtstralen in de donkere wouden: gij gelooft en gij hoopt, dat het licht, al taant het vele jaren, niet zal uitgedoofd worden.

XXII.

Zij bezitten en verdienen uwe onverdeelde ingenomenheid de mannen en vrouwen, welke tot de boschnegers gingen, zonder te wachten op hunne roepstem: Komt over en helpt ons. Al ware het gansche werk volstrekt ijdel geweest, toch waardeert gij het, dat in hun harte geweest is, wat niet in dat onzer vaderen opkwam. Grootere toejuiching verdienen de helden des geloofs, die in de bosschen gingen, dan zij, die patrouilles naar de bosschen joegen.

Eindelijk verhief zich dan ook ten gunste der Herrnhutters de stem der regtvaardigheid en de vroeger gedwarsboomde Evangelische Broeders, wie het klagen evenmin oorbaar is als het roemen, zien het ongunstig onthaal vervangen door openlijke en ongeveinsde toejuiching van hunnen arbeid onder de slaven en vrije bevolking op de kolonie *Suriname*.

In het jaar 1828 werd door de ingezetenen te *Paramaribo*, aan wier hoofd zich de procureur-generaal der West-Indische bezittingen plaatste, het plan ontworpen tot krachtdadige ondersteuning van Broeders, door persoonlijke geschiktheid, onberispelijke zedelijkheid, deugdelijk Evangeliewerk boven andeen uitverkoren en geroepen tot het zendingwerk

onder de negers. Zoo werd een vereeniging geboren, welke door *Suriname's* opperhoofd met goedkeuring begroet, door onzen aardschen koning wettig erkend, blijkbaar genade vond bij God en de menschen.

Hare juist afgebakende grenzen heeft zij nimmer overschreden. Over de plaatsen waar, de wijze waarop de Herrnhutters zouden werken, matigt zij zich geen gezag toe. Zij handhaaft zonder eenig voorbehoud een *laissez faire*, en doet en beoogt niets anders, dan gelden bijeen te brengen, om ze in de kas te storten eener broedervereeniging, welke liefde uitdeelt links en rechts, het groote woord van den Apostel tot leuze aannemende: *Zilver en goud heb ik niet, maar 't geen ik heb, dat geef ik u*; en de hand uitstrekt tot den gevallen en afgedwaalde, hem toeroepende: *In den naam van JEZUS CHRISTUS, den Nazarener, sta op en wandel*. Waarlijk, het zou te veroordeelen zijn, indien laakbare gevoeligheid een plaatsvervanger voor den Moravischen Broeder gezocht had. Nationale trots sloeg gelukkig den Nederlander niet met blindheid. Met een open oog voor den loffelijken ijver der Herrnhutters, opende hij zijne hand op de roepstem van vrome en vroede mannen, die, ten einde door geldelijke bijdragen Gods medearbeiders in onze volkplanting te helpen, als stichters optraden eener *maatschappij ter bevordering van het godsdienstig onderwijs onder de slaven en kleurlingen in de kolonie Suriname*. De hoofdstad leverde vele leden, wier stoffelijke belan-

gen aan de plantages verbonden waren; de koopstad, zetel van het Nederlandsche Zendeling Genootschap, was geenszins naijverig jegens de uitheemsche Broeders en trad met ruime giften toe; de hofstad, waar het hoofdbestuur der maatschappij gevestigd werd, muntte boven allen uit. Het koninklijk huis schonk milde bijdragen; de adelstand was indachtig aan het bekende: la noblesse oblige; de handelaar opende zijn geldkist; de leeraar gaf van het zijne; de landbouwer hield zijn geld niet terug. Meer dan een tonne gouds is, gedurende het bestaan der Maatschappij, op het Herrnhuttersche altaar der christelijke liefde geofferd. Als eerste schenker eener bijzondere gift prijkt op de lijst die graaf, welke bij doop- en geslachtsnaam sinds 1813 bij iedereen bekend is; als milde donateur wordt, vóór en na zijne abdicatie, onze eerste koning vermeld.

Drie jaren geleden was het Paramaribosche Kerkgebouw der Broedergemeente door festoenen, kransen en frissche bloemen smaakvol versierd. Op het gedecoreerde spreekgestoelte prijkte in een groenen krans 's Heeren hoog en heilig bevel: 'Gaat heen in de geheele wereld en predikt het Evangelie aan alle schepselen!' Hijmmen en choralen stortten sprake uit van de feestelijke stemming, welke de zeer aanzienlijke en talrijke schare bezielde, die één van ziel en van zin roemde:

O dag van heil en zaligheid!

Het was de vijf en twintigste verjaardag der maat-

schappij, die plegtig en blijmoedig werd gevierd. Nadat door lied en gebed, door feestrede en verhaal van lotgevallen, de menigte verblijd was in den Heer, nam de voorstander der Moravische Broedergemeente het woord en zeide onder anderen dit:

‘Wat het genootschap in het vervlogen vijf en twintigjarig tijdvak heeft gewerkt, hebben wij met innige deelneming gehoord. Doch wij hebben slechts het geringste vernomen; slechts datgene, wat zich onder getallen laat brengen, wat voor het oog zichtbaar en voor het verstand bevattelijk is. Wij hebben gehoord van de sommen, door de maatschappij uitgegeven om de uitbreiding van het godsrijk in dit land te bevorderen en voor de negers de bron toegankelijk te maken, waaruit zij het water des levens putten kunnen. Maar wij hebben *niet* gehoord van den stillen en toch zoo grooten en vermogenden invloed, welke zulk een maatschappij ontwijfelbaar wekken moet; wij hebben *niet* gehoord van de kracht en den nadruk, door uwe vriendelijke deelneming, aanmoediging en ondersteuning aan ons werk en onze bemoeijingen gegeven; van den tweevoudigen zegen van het genootschap, hetwelk vooreerst het Gode welgevallige werk van de toebrenging der heidenen tot CHRISTUS bevordert, en ten tweede de liefde en broederlijke gemeenschap van hen aankweekt, die, in bijzaken onderscheiden, in de hoofdzaak overeenstemmen en op een en denzelfden geloofsgrond staan. - - Vergunt ons, dat wij onzen hartelijken, diep gevoelden dank op dezen dag betuigen. Het

is niet alleen de ons geworden geldelijke ondersteuning, hoe groot ze ook wezen moge, welke ons tot dankbaarheid stemt; het is in het bijzonder ook de opoffering van tijd en krachten, welke gij voor de zaak veil hadt; het is de lust en liefde, waarmede gij het werk gedreven hebt; het is het door u gegeven voorbeeld en de opwekking, die wij daardoor ontvingen tot voortzetting van onzen arbeid ook onder vele beletsels: dat is het, wat ons heden tot warme dankbaarheid jegens u verplicht en dringt.'

Een buitengewone gift van duizend gulden, den Broeders aangeboden met den wensch 'dat zij waardiglijk en met zegenrijk gevolg voort arbeiden, hunnen werkkring meer en meer uitbreiden en talrijker zielen voor het Hemelrijk winnen mogten,' was een waardige feestgave op den zilveren feestdag eener maatschappij, welke, dankend en biddend, Hem werd opgedragen, Die haar het vierde eener eeuw had in stand gehouden.

De maatschappij is thans acht en twintig jaren oud, dus in de kracht van haar leven en toch kwijnt zij. Laten wij zorgen, dat ze op haar dertigsten verjaardag een tijdperk van vernieuwden bloei moge intreden. Groote en goede dingen worden op *Suriname* verbeid. Alles duidt de nadering aan van den schoonen dag, dat het slavenvolk, het zondige maaksel van den mensch, zich zal oplossen in het negervolk, een schepping van den grooten God en van onzen Zaligmaker JEZUS CHRISTUS, Die zich zelven gegeven heeft, opdat Hij ook de negers tot een eigen volk

zou reinigen. Het is niet genoeg, dat er schepen met schoenen, ten teeken van vrijverklaring, bij de negers ankeren, er moet een teeken aan hen gesteld worden, dat zij eenen Heer toebehooren, in Wien slaven en vrijen één moeten worden. Bij manumissiën, vrijkoopng, of volledige emancipatie worde door woord en daad de overtuiging openbaar, dat Hij, Die aan het slavenhout stierf, de ware bevrijder der slaven is.

XXIII.

Wie onder al de kleingeestigheden van het leven behoefte heeft aan een groote en heerlijke gedachte; onder staatkundige en kerkelijke twisten, zich wil verplaatsen op een grootsch tooneel, en in het verkeer met menschen, die onder een schoon masker bedriegelijke doeleinden beoogen, kennismaking verlangt met braven en regtschapenen, orienteere zich met het werk van hen, die, ‘alle goede trouw bewijzende,’ aan kreek en stroom, in bosch en plantage, door de kracht van een eerlijken wandel en eenvoudige prediking, ten tijde en ten ontijde aanhouden, opdat slaven en vrijen ‘de leer van God, onzen Zaligmaker, in alles mogen versieren.’

De wenk des Heeren - dat is de eenige regel door de Moravische Broeders gevolgd. Als gij hun gehoorzaam acht geven op hooger vingerwijzing nagaat, dan geloof ik, dat gij die arbeiders in den wijngaard liever kinderen Gods, dan zelfstandige menschen in CHRISTUS zoudt noemen. Ik beslis niet, of de eerste, dan wel de tweede titel grooter eernaam is, doch beken, dat die vrome, eenvoudige zin bij deze werkzame volgers van Hem, Die als

Zijn Vader, altijd werkt, iets aantrekkelijks heeft. Beslissend gezag kennen de Broeders alleen aan den oudsten verheerlijkten Broeder toe. Dat is het geheim van hunnen trouwen ijver en geeft antwoord op de vraag: van waar komt de kracht, welke in deze mannen woont? Verbeeld u eens: op den 21sten Julij 1776 werd de eersteling uit de negerslaven door hen gedoopt, nadat zij langer, dan Israël in de woestijn omdoolde, in *Suriname* hadden gebeden, geleden en gestreden. Toen zij het vijftigjarig jubilé van dien eersten doop vierden, werd hun, die zeggen konden: ‘wij zoeken u, niet het uwe,’ tot precies zeven plantages - waarvan er honderde op *Suriname* met duizende slaven zijn - de toegang verleend. Zij bleven gelooven en vertrouwen. De Heer heeft hun geduld op grooten, niet op te grooten proef gesteld. In de laatste dertig jaren steeg het aantal plantages, waar de deur, schoon hier en daar slechts met een kiertjen, geopend werd, tot honderd zes en zeventig. Schiet onder het zaad, door hen gestrooid, onkruid op, zij wieden en planten en maken nat, den wasdom verbeidende. Op dorre velden en in woeste streken werken zij op hoop van zegen. Altijd goedsmoeds, vloeit van geloovige lippen hun Broederzang:

Voor hem, die werkt op 's Heeren akker,
Is lijdzaamheid wel 't meeste waard,
Want zal het zaadjen vruchten brengen,
't Moet dan eerst rotten in de aard!

Het lied, waartoe dit couplet behoort, is opge-

nomen in een Neger-engelsch tijdschrift, dat onder den titel van *Makzien voe Kristenroema (Christelijk Magazijn)*, verschijnt. Door dit periodiek werk worden meest verhalen uit de zendingwereld en zeer eenvoudige beschouwingen, vooral liederen, op bevallige zangwijzen, maandelijks verspreid, om bij den zanglustigen neger de onzedelijke en smakelooze liedjens door iets beters te vervangen. Een der nommers van dit Christelijk blad was het middel ter heropening van een voor de Broeders gesloten plantage.

Dan ik mag u niet verder in den wijden kring van hunnen arbeid rondleiden. Slechts van een bepaalde post gewaag ik nog, die in regtstreeksch verband staat met onze boschnegers, waarvan ik u te ver noch te lang wil verwijderd houden.

Op het voetspoor van wat zij elders op de staties van hun over de wereld verspreid arbeidsveld deden en op *Rust en Werk*¹⁾ zagen, wilden de Herrnhutters op *Beekhuizen*, een door hen in de nabijheid van *Paramaribo* gekochte plantage, een centraalschool oprigten tot vorming van aanstaande onderwijzers en nationaalhelpers. Die inrigting, waarvan het plan in breede trekken beschreven, door honderde circulaires bekend en aangeprezen werd, trad na veel vijven en zessen, dat gaat zoo met goede dingen, eindelijk in het leven. Een verstandig man stond

1) Het is een plantage der Heeren LE CHEVALIER en GÜLCHER te Amsterdam, waar een zendeling, voor rekening der eigenaren, eene school bestuurt.

aan het hoofd der kweekschool, welke met zeven zwarten en kleurlingen geopend werd.

Als ik u de huis- en schoolorde in haar geheel meêdeelde, dan zoudt gij hare eenvoudige, doeltreffende inrigting goedkeuren en u veel goeds voorspellen van het onderwijs in de godsdienst, het lezen, zingen en uit het hoofd rekenen. Waarom alleen uit het hoofd rekenen? Hoe, weet ge dan niet, dat een slaaf geen schrijven mag leeren? Bij hooge gunst heeft een eenige directeur daartoe verlof gegeven. Er was dan ook een slaaf, JAN genaamd, die kleine brieven begon op te stellen. Eindelijk heeft men in Augustus van het vorige jaar het ontzettende waagstuk zien begaan, dat sommige administrateurs hunne toestemming tot het voeren der ganzenveder door een slaven hand, niet langer onthouden. Vriendelijk en herhaald werden eigenaars en plantage-meesters tot een bezoek der normaalschool uitgenoodigd, opdat zij zich met eigen oogen konden overtuigen, hoe de scholieren voor ontwenning van den arbeid bewaard, met de Bijbelsche geschiedenis bekend gemaakt en naar hoofd en hart gevormd worden. Gij zoudt vermoeden, dat de inrigting, aangelegd voor dertig à veertig knapen, veel te klein is. Een kostelooze gelegenheid voor vijftienjarige jongens, tot een driejarig onderwijs, waarbij men zelfs voor schoolbehoeften en voeding niets heeft te betalen, moest naar uwe meening, aller sympathie vinden. Ja, maar er was ééne voorwaarde gesteld: de leerling, tot zijnen heer wedergekeerd, moest op de plantage als

onderwijzer gebruikt worden. Dat was voor velen een te groot bezwaar. Toch werden slavenjongens toevertrouwd en hun getal klom soms wel tot twaalf leerlingen!! Doch wanneer zoo'n knaap, als achttienjarig jongeling teruggekomen en kennelijk tot werken uiterst bekwaam was, gaf de Directeur meer om zijn handen, dan om zijn hoofd en hart. Een veldarbeider of huisbediende is voordeelijker dan een schoolmeester. En zoo is het gebeurd, dat men van de tien eerst opgeleide vragen moest: zijn er niet tien tot onderwijzers gevormd en waar zijn de negen? Slechts één trad werkelijk als meester op: die eenige was een boschneger.

XXIV.

De boschneger, welke op *Beekhuizen* zijn opleiding tot nationaal-helper ontving, was van *Bambeij* afkomstig. De betrekking met de daar gevestigde gemeente sinds 1813, als gij u herinnert, tijdelijk gestaakt, zou weder aangeknoopt worden. Begeleid in uwe verbeelding den zendeling VOIGT op zijne bezoekreis naar de Samaraccaners. Hij vaart van de plantage *Berg en Daal* in een gemakkelijke tentboot, door rappe negerhanden geroeid. Zulk een eigen vervoermiddel is alles behalve een artikel van weelde. Een reiziger in *Suriname* zonder boot en roeijers, is als een wandelaar zonder handen en voeten, die iederen voorbijganger verzoeken moet, dat hij uit barmhartigheid hem een eind wegs verder drage. Bijkans honderd jaren hebben de Broeders dat bezwaar gevoeld en van menig plantagebezoek moeten afzien, omdat het gedurig laten halen en terugbrengen een onoverkomelijke hinderpaal was. Nu kunnen ze, in het bezit van eigen vaartuigen, hetwelk zij vooral aan de vaderlandsche maatschappij, die hen ondersteunt, te danken hebben, zich vrij en onbelemmerd naar de verschillende gronden begeven, zonder een beroep te doen op het medelijden

en de hulpvaardigheid van planters of afhankelijk te zijn van de vaak ondervonden willekeur. Onze VOIGT heeft bij zich enkele liederen, schoolboekjens, nieuwe testamenten en eenige psalmen in de Neger-engelsche taal gedrukt. Zijn hart is brandend in hem, om de boschnegers te zien, die in geen twee en twintig jaren door een blanken Christen waren bezocht. De tentboot werd verlaten en door een corjaal verwisseld, die de negers met groote inspanning over de watervallen, waarvan er boven de *Sarakreek* een half dozijn kort op elkander volgt, slepen en droegen. Na ettelijke dagen en nachten stapt de zendeling aan wal en wordt met uitbundige vreugde ontvangen. Aandoenlijk was vooral zijn eerste bezoek, het gold een hoogbejaarden melaatsche. Deze lijder, in 1793 gedoopt, had het geloof behouden. Het in vroeger leven genoten onderwijs stelde hem in de gelegenheid, om de lijdensgeschiedenis van onzen Heer, die een zendeling voor hem uitgeschreven had, te lezen. In een kleinen kring sprak hij gaarne van Hem, Die, omdat Hij zelf ‘gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleden, medelijden kan hebben met onze zwakheden.’ De oude FREDERIK was een merkwaardig toonbeeld van wat het eenvoudig geloof vermag. De kreupele, die door de akelige ziekte het gebruik zijner voeten miste, verblijdde zich aan den avond van zijn leven, dat hij nog eenmaal tot een Evangeliebode zeggen mogt, wat hij in zijn jeugd en mannelijken leeftijd zoo dikwijls had beleden: hoe

liefelijk zijn de voeten dergenen, die vrede verkondigen!

Bij vreemden, welke hem niet onbekend waren, schoon hij ze nooit had ontmoet, nam VOIGT zijn intrek. Het was wel een armzalige en toch gelukzalige hut, want zij werd bewoond door de u bekende familie ARABI, van wie gij wel gaarne iets naders vernemen wilt. Er leefden van dien kapitein, welke de eerste gedoopte boschneger was, nog drie zonen te *Bambey*, NATHANAËL, JOB en JOANNES. Schoon zij door verzwagering met heidenen soms verre afdwaalden en diep vielen, is toch het zaad der wedergeboorte, hoe langen tijd ook onder de doornen in zijn wasdom belemmerd, niet geheel verstikt. NATHANAËL, die iets van de oprechtheid bezat van den man, wiens naam hij bij zijn doop ontving, heeft bekend, dat omgang met een heidensche vrouw hem weder tot de afgoderij en tot ondeugden had verleid, die hij hartgrondig betreurde. Van den dwaalweg teruggekeerd, begon de vonk van godsvrucht, welke nog in hem was, weder te gloren. De bede van zijn stervenden vader werd verhoord: NATHANAËL is, als nationaal helper, werkzaam geweest voor het koninkrijk der hemelen en mogt door Gods genade weder een voorbeeld heeten van trouw en nauwgezetheid, vlijt en orde. Toen hij in het laatst van Maart des jaars 1849 op zes en vijftig jarigen ouderdom stierf, had hij kort voor zijn laatsten ademtogt bevestigend geantwoord op eens broeders vraag: ‘Gevoelt gij den vrede van uw Heiland en Verlosser

aan uw hart?’ Op Palm-zondag begraven, werd hij in de daaropvolgende godsdienstoefening als een broeder herdacht, die in vrede was heen gegaan.

Van JOB wil ik u later nog iets verhalen en u thans nog bekend maken met den jongsten zoon, den naamen geloofsgenoot van vader ARABI. Het heeft dezen JOANNES minder strijd gekost, om trouw te blijven dan zijne broeders. Hij heeft het geloof bewaard en in het midden van het verblinde heidensche volk, aan toemelooze vleeschelijke lusten overgegeven, zich van het verkeerd geslacht behouden. Eens bekreep hem de lust, om door papier en inkt zijn hart uit te storten aan een broeder en zuster in den Heer. Zelf niet kunnende schrijven, onderneemt hij den langen en bezwaarlijken togt naar *Paramaribo*, roept de hulp in van een zekeren CHRISTIAAN en dicteert den 2^{den} Junij 1850 een brief aan een zendeling en zijne vrouw, door het klimaat naar Europa teruggedreven, welken ik letterlijk uit het Neger-engelsch vertaald laat volgen.

Mijn geliefde Leeraar en Missi Meissner!

‘Den brief, dien gij ons met de drie nieuwe leeraars hebt toegezonden, hebben wij ontvangen; ik zelf heb dien gelezen en heb mij zeer verheugd, dat gij nog in liefde aan ons gedenkt. Ik was met mijne lieve MARTHA (zijne vrouw) juist in de stad, toen die nieuwe leeraars van het schip kwamen. Wij beiden zeggen u veel dank, en vele, vele, groote, groote groeten. Ik heb den brief dikwijls en telkens weder gelezen en ik heb dien ook

goed begrepen. Ach, wat was dat voor ons eene verkwikking! Want onze harten zijn zeer gewond, omdat wij geen leeraar meer bij ons hebben, en zijn allen, allen diep bedroefd, ach, hoe buigt ons dat ter neder! Wij allen denken zeer veel aan u. Wij zijn tot nu toe allen naar het ligchaam nog wel! Maar dat wij geenen leeraar voor vast in ons midden hebben, dat smart ons zeer; ach! wat zal er toch van ons worden! Het geloof wordt in ons dikwijls zeer zwak, want nadat onze lieve BARSOE gestorven is, zijn wij tot nog toe nog altijd alleen geweest. Massa JANSa heeft ons echter eenmaal voor eenige dagen bezocht.

Maar zoo even hoor ik, dat nog in deze week leriman DOBLER ons zal komen bezoeken, en nu ga ik spoedig heen, om dit der gemeente te melden, opdat zij het allen vooruit weten. Onze vergadering, die wij nog eene wijle hebben voortgezet, was opgehouden; het is mij echter zeer lief, dat gij ons weder daartoe opwekt; wij zullen ze, hoop ik, beginnen, zoodra ik nu weder te huis kom. De vroegpreek (de dagelijksche morgenzegen) houden wij nog altijd, en ik zal acht daarop geven, ook op de geheele gemeente, opdat wij niet weder van den Heer afvallen, Die ons zoo bemint en zoo veel geduld met ons heeft en opdat wij ons onder elkander liefhebben, en altijd vaster te zamen blijven in de eenigheid des geloofs en in de liefde tot onzen lieven Heiland, op welke wij gegrond zijn. Ja, wij willen ons vasthouden aan

Zijn woord, dat gij ons geleerd hebt; wij willen getrouw blijven; wij willen geduldig en standvastig blijven; maar Hij moet ons kracht en sterkte daartoe geven, opdat wij kunnen, want wij zijn veel te zwak. Daarom willen wij dagelijks den Heiland bidden, en gij moet ons helpen bidden.

Wij hebben u reeds lang moeten schrijven, hoe het ons in het bovenland gaat, maar sedert onze broeder JOB overleden is, hebben wij er geen een onder ons, die een brief schrijven kan, en zoo moesten wij het laten blijven. Broeder JEREMIAS, (een kerkelijk bediende), geeft zich wel veel moeite en schrijft alle dagen wat, maar zoo ver heeft hij het nog niet gebragt.

Nu hebben wij ook nog den tweeden brief van u ontvangen; wij zeggen u daarvoor grooten, zeer grooten dank van ganscher harte. Ik kan u zooveel zeggen, dat HENDRIK HANNIBAL tot nog toe nog altijd groote lust had, naar de stad te gaan, om in de school iets te leeren, maar ach! zijne familie laat hem niet gaan, volstrekt niet, hij krijgt er geen verlof toe. De *Graman* ABRAHAM (opperhoofd) heeft zijne belofte niet gehouden en komt nog niet ter kerk. MARGARETHA is nog zwak en haar man HENDRIK is ook nog niet gedoopt geworden. De voet van JOANNA is een weinig beter. Broeder JONAS en zuster PHILIPPINE zijn zalig gestorven. Zuster SARA heeft een kind gekregen en Masra JANSJA heeft het gedoopt.

Wij wenschen allen en bidden zeer, dat de lieve Heiland u gezondheid moge schenken, en dat, wanneer wij elkander hier niet weder zien, gelijk gij bij het afscheid tegen ons gezegd hebt, wij toch eens bij den lieven Heiland elkander al te zamen mogen wederzien. Help ons dit ook afbidden, gij weet het, dat wij zoo zwak zijn. Daarom bidt voor ons, opdat wij allen en onze kinderen met u behouden en zalig worden; want wij zijn nog altijd zulke ongehoorzame en hardnekkige kinderen. Onze Heiland echter moet ons helpen; op Hem willen wij hopen, Hij zal het doen.

Nu kan ik u ook nog van onze geheele gemeente vele, vele groote groeten toezenden. - Wij allen denken veel, veel aan u. Wanneer ik nu weder in het boschland kom, zoo lees ik spoedig den tweeden brief, dien ik nu ontvangen heb, aan de gemeente voor. Dat zal weder eene groote vreugde wezen. Maar gij moet niet te lang verwijlen en ons regt spoedig weder een brief zenden; want dat helpt ons veel en geeft ons moed; het sterkt en troost ons, en steunt ons zwakke geloof, en dan is het ons, als waart gij nog bij ons in de nabijheid. Nu mijn lieve Leeraar, mijn lieve Missi! zoo sluit ik den brief met vele, vele, groote, groote groeten, eerst van mij en van mijne MARTHA en dan van alle broeders en zusters en kinderen, groot en klein, en van de gansche gemeente. De Heer, onze lieve Heiland, zij met u - en met ons hier! Hij behoede u en zegene u!

Ik ben nog altijd die, welke u steeds met liefde in het hart gedenkt, uw arme

JOANNES ARABI.⁷

Vaarwel!

Gij ziet in dezen brief het getuigschrift van liefderijke gehechtheid en van belangstelling in alles wat de kleine gemeente betreft. Het moet VOIGT goed zijn geweest onder het bladerendak van zulke stille vrome menschen, die in hunne jeugd door den doop tot de Christelijke Kerk gebragt, zich als het eigendom des Heeren beschouwden, Wiens zij waren in leven en sterven. Jammer, dat de Herrnhutter slechts kort bij hen verwijlde; die ongezonde luchtstreek dwong hem, na ééne maand, heen te gaan. Door een zware ziekte overvallen, werd hij liefderijk verpleegd en door de drie broeders, bij wie hij gehuisvest was, naar *Berg en Daal* vervoerd, waar de deerlijk verminderde krachten langzaam herstelden. De herderlooze gemeente werd twee jaren later door een anderen, vervolgens door een derden en vierden bezocht: maar de Europeërs waren niet bestand tegen het doodend klimaat. Dan al vielen en vertrokken telkens arbeiders in den wijngaard, zij bleken mede-arbeiders te zijn van Eenen, Die, hen uitzendend en terugroepend, het werk Zijner handen niet liet varen.

Opgewekt en aangemoedigd door vele geloofshelden, welke hen, hoe kort dan ook, bezochten, voelden de boschnegers zich gedrongen, om een kerkjen

te stichten ter vervanging van het oude, welks dak bijna ingestort was. Naast het bedehuis bouwden zij daarenboven een groote hut, in de hoop, dat zij eenmaal tot huisvesting van een zendeling met zijne vrouw zou mogen dienen. Die wensch is vervuld door... dan eer ik den naam van dezen man ter nederschrijf, wil ik enkele bladzijden uit de geschiedenis van dien kweekeling der goddelijke Voorzienigheid voor u openslaan.

XXV.

Wie op den 12^{den} Februarij 1840 op de oude steenspringerij *Worsteling Jacobs* aan de rivier *Suriname* was geweest, zou des avonds in een vertrek een man kunnen gezien hebben, ‘worstelend in gebeden.’ Hij lag met gevouwen handen en gesloten oog nedergekniel! Toen hij, opstaande, het Bijbelboek opende, dat op de tafel lag, was de plaats der Heilige Schrift, welke hij las, deze: *Vrees niet, want Ik ben met u, wees niet verbaasd, want Ik ben uw God; Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand mijner gerechtigheid* (JES. XLI: 10). Bemoedigd door zulk een vermanend en versterkend woord, legde hij zich in de hangmat neder; na dien nacht zou een der gewigtigste zijner levensdagen voor hem aanbreken. Hij was tot hiertoe zoo merkwaardig geleid! In zijne kindschheid ondeugend, was hij vooral zijner vrome moeder tot groote droefenis. Toen hij eens op ruim veertienjarigen leeftijd een slechte streek had begaan, sprak zijne moeder hem liefderijk en ernstig toe: ‘Jongen’ - dus sprak zij - ‘gij zijt te groot, om door mij met slaan gekastijd te worden, doch van mij moet gij thans weten, hoe ik, u nog onder mijn

hart dragend, heb gebeden, dat gij nimmer het daglicht mogt zien, zoo gij eenmaal niet het eigendom des Heeren mogt worden en blijven.’ Deze woorden maakten op den wilden knaap, naar zijne eigene latere bekentenis, een diepen indruk. Telkens kwamen zij voor zijne verbeelding in de jaren, waarin het menigmaal bleek, dat hem het zuiver houden van zijn pad al te zwaar viel. De tranen, de gebeden, de vermaningen der moeder bragten eindelijk den dwalenden zoon tot inkeer. Hij gevoelde zijne zonden, erkende zijne gebreken, beweende zijne struikelingen. Op den langsten dag in 1812, twee dagen voor zijn twintigsten geboortedag, volvoerde hij het dikwijls genomen en dikwijls verloochend plan, om zich aan de Herrnhuttersche gemeente aan te sluiten. Het door de Moravische Broeders in de vorige eeuw gestichte Sleeswijksche fabriekstadjen *Christiansfeldt*, met zijne twee straten en in het groen liggend kerkjen, telde hem vele jaren onder zijne ingetogen eerbare burgers, die in stilheid werkende, hun eigen brood aten. Met alle ootmoedigheid bekleed, was en bleef de man nederig van harte, en toen hij op acht en twintigjarigen leeftijd door bestuurders werd aangewezen als een geschikt zendeling op *Suriname*, teekende hij, kinderlijk geloovig, over deze roeping in zijn dagboek aan: ‘Ik vroeg mijnen Heer om raad en zeide: wilt Gij zulk een onnut werktuig in Uwe dienst hebben? Er zijn anderen, die daartoe veel beter geschikt zijn. Doch weldra klonk het in mijn hart:

wat bekommert gij u, als Ik slechts bij u ben! En weldra was alle vrees benomen.’ Hij aanvaardde met zijne vrouw de reis naar onze volkplanting. Te *Paramaribo* aangekomen, schreef hij: ‘Ons streven is thans hierop alleen gerigt, eene eere van CHRISTUS te zijn alle onze dagen, Hem onze dienst te wijden, zoo lang Hij ons wil gebruiken, opdat wij velen ten zegen mogen verstreken.’ Na twee jaren waagde hij zich voor het eerst aan een toespraak tot de gevangenen op het fort *Amsterdam* en klaagde soms zijne vrouw, dat door hen niet werd gedaan, wat de Heer vorderde, dan hernam hij doorgaans: ‘Dat gevoel ik zelf het beste. Wierd met ons in het gerigte getreden, dan zou het er slecht met ons uitzien. Nu echter is Hij mijn bondgenoot en spreekt tot mij: Vrees niet, gij zijt de Mijne, en met al uwe tekortkomingen, zwakheden en gebreken blijft gij toch de Mijne!’

Toen nu deze man, na een tienjarige werkzaamheid op verschillende plantages, op den 13^{den} Februarij zijn legerstede verliet, lag er een tentboot met zes negers gereed, om RASMUS SCHMIDT met zijne echtgenoot MARGARETHA WILHELMINA LASSEN tot een bezoekreis naar de Saramaccaners te roeijen en te pagaaijen. Na een week reizens kwam hij bij de boschnegers. Zij woonden op drie en veertig verschillende dorpen, waarvan er twintig door SCHMIDT bezocht werden. Te *Pinakriki* ontzong hem de moed, om de wouden verder in te trekken. De koele ontvangst en wreede bedreigingen deden hem

tot den terugtogt besluiten uit een streek ‘van donker bijgeloof en snoode afgoderij, waar men niets dan werken der duisternis en des heidendoms ontdekt en al het mogelijke geschiedt, om de menschen in de Satanskluisters geboeid te houden.’

Toen de zendeling zijn post weder bereikt had, was de laatste hand gelegd aan het kerkjen te *Gingee*, hetwelk men uit oude betrekking *Nieuw-Bambeij* heette en waarvan de inwijding op lentemaands eersten dag bepaald was. Het werd met kransen van schoone en welriekende woudbloemen versierd. Met groote letters had men twee opschriften voor den ingang gesteld, het een in het Hollandsch luidend: *Vrede zij dezen huize*; het andere: *Wij zullen in het huis des Heeren gaan*. Het eerste opschrift (LUK. X: 5) diende SCHMIDT tot leiddraad zijner eenvoudige toespraak, die door zoo velen, welke uit nieuwsgierigheid zamengevloeid waren, aangehoord werd, dat het binnen en buiten de hut stampend vol mogt heeten. Een korte mededeeling liet de spreker volgen van wat door de blanke broeders in *Suriname* voor het heil van onsterfelijke zielen gedaan was; en menig bewijs kon SCHMIDT geven, dat de Heer de gebeden en tranen der eerste zendingen verhoord en gezien had. In een volgende bijeenkomst stelde hij de gebroeders ARABI als nationaal-helpers aan en deelde enkele eenvoudige boekjens uit, welke door hen konden gelezen worden. Toen de tijd voor de bezoekreis verstreken was, drong de Bambeijsche gemeente, welke uit 16 gedoopten en 50 volwassen inge-

schrevenen bestond, op het bezit van een eigen leeraar aan: ‘Wij bidden u,’ zeiden zij bij het afscheid van SCHMIDT, ‘om aan ons arme boschnegers verder te denken en ons niet zonder leeraar te laten. Dat is de bede, die wij dagelijks tot den Heer opzenden.’

De zending, door wat hij gezien en gehoord had, aanvankelijk overtuigd, dat de Heer zelf *Nieuw-Bambey* als zendingspost aanwees, deed een tweede bezoekreis, waarbij hij nog vier negerdorpen leerde kennen, waar hij vele zieken kon wijzen op de doelloosheid der poorten, afgodstempels, groote houten poppen met twee aangezichten en spiesen ter afwending van moeraskoortsen. Zijn wensch, om den eenen waren Zielenarts aan te prijzen, Die van erger dan van ligchaamslijden kan verlossen, werd levendiger in hem en hij achtte zich gelukkig, toen de Broederschap hem aanstelde, om onder de boschnegers het werk van een Evangelist te volbrengen.

XXVI.

In de laatste dagen van 1840 verliet SCHMIDT, met zijne hulpe tegenover hem, voor goed *Worsteling Jacobs*, hopen de den levenstijd, dien de Heere God hem geven zou, onder de boschnegers te slijten. De kersnacht, schooner dan een der dagen, werd onder plasregens in een wildernis doorgebracht, en toen zij twee dagen later ter plaatse hunner bestemming kwamen, werden zij door de Samaraccaners blijde begroet. Als welkomstlied hieven de drie broeders ARABI den schoonen, in het Neger-engelsch vertolkten zang der Herrnhutters aan, beginnende met den regel:

Mir nach, spricht CHRISTUS!

Een schoon bewijs van hunne liefde en zorg leverden de boschnegers, door het in gereedheid brengen eener nieuwe hut tot betere woonplaats voor hunnen leeraar. Zij was twee en dertig voeten lang en negen en zeventig breed. Dak en zijwanden bestonden uit digte palmbladen en van behoorlijk omheinden, schoon gewieden en met maïs bezaaiden tuingrond was de hut voorzien. Die kleine geriefelijkheden werden door de bewoners breed uitgemeten,

die geen enkele klagt uitten over de tallooze ontberingen en teleurstellingen, die hun in zulk een wildernis, onder zulke menschen ten deel vielen. Ochtend- en avondgodsdienstoefening en schoolhouden, ziedaar 's mans dagelijksche bezigheid. Op hoe zware proeve de lust tot volharding werd gesteld, kunt gij hieruit opmaken, dat er op den eerstaanbrekenden Witten Donderdag slechts één boschneger kwam, om met den zendeling en zijne vrouw den dood te verkondigen van den Heer, Die wel tegenwoordig zal geweest zijn, toen deze drie in Zijnen naam vergaderd waren.

Voor zich zelve getrouw aan de stipte tuchtregels der Broedergemeente, duldde SCHMIDT geene afwijkingen of uitzonderingen. Hij leefde in gedurigen strijd met de vleeschelijke en zondige neigingen der menschen. Ware het hem om naam-Christenen te doen geweest, velen zouden zich spoedig hebben aangesloten. Geen enkele werd er evenwel gedoopt, zonder doorslaand bewijs van diep schuldgevoel en oprechte zucht tot bekeering van hart en wandel gegeven te hebben. Het zedengerigt werd streng gehouden. Hoor, hoe zich SCHMIDT'S vrouw daarover uitlaat: 'De geest Gods werkte onloochenbaar op vele harten. Wat tot hiertoe verborgen was gebleven, kwam menigmaal op verrassende wijze aan het licht. Wij hadden geen feest, doop of avondmaal, dat zich niet kort te voren of daarna iets zondigs openbaarde, wat geheim was gehouden. Er kwam een vrees over veler zielen, en zij erkenden en be-

leden, dat de Heer onze God te rein van oogen is, dan dat Hij het kwade zou zien. De harten werden daardoor bereid, om den heiligen en regtvaardigen God eerst te vreezen, om Hem later als den waren vriend van zondaars aan te nemen en Hem als zoodanig te kunnen liefhebben.'

Op een zekeren dag, dat de gedoopten zich met de heidenen aan goddeloosheid hadden schuldig gemaakt, bragt de zendeling hen met hoogen ernst onder het oog, dat zij, zich aldus misdragend, geen Christelijke gemeente konden uitmaken. De boschnegers overlegden bij zich zelven: deze rede is hard, wie kan ze hooren? Het bleek, dat de leerling niet meer was dan de meester, en hij zag zich door allen, zelfs door de nationaal-helpers ARABI verlaten. Hun werd tijd tot bedenken gelaten, of zij den breeden weg, die ten verderve, dan wel den naauweren weg, die ten leven leidt, wilden inslaan.

De boschnegers hebben de afschuwelijke gewoonte, om hunne jonge dochters van negen of tien jaren aan heidenen te verkoopen, en die kinderen dan, tegen becoming van geschenken, op te voeden, om hen, als zij huwbaar zijn, te leveren; aan dit schandelijk misdrijf nu hadden ook enkelen der gedoopten zich schuldig gemaakt, welke zich noemden naar Hem, Die gezegd heeft: 'Laat de kinderkens tot Mij komen en verhindert ze niet!'

Een gansche week ging voorbij, waarin niemand kwam opdagen, totdat eindelijk twee gebroeders ARABI zich op een vroegen ochtend aanmeldden en

den leeraar bekenden, dat zij groote zonden hadden gedaan en hem beterschap beloofden. Wel mogt SCHMIDT na een jaar arbeids, van zijn werkkring getuigen: ‘Het hier aanwezige hoopjen Christenen is met een stuk land te vergelijken, waarvan de boomen afgekapt en verbrand zijn, doch waarop telkens weder struiken opschieten, zoodat er dikwijls tijd en geduld noodig is, totdat alles weder gezuiverd en beplant kan worden en zich door Gods zegen eenige vruchten vertoonen.’

Op den dorren, steenachtigen grond drong somwijlen door kluit en klont een enkel spruitjen, dat goede hope gaf. Zoo wilde op zekeren tijd een negerin met een kind op haren rug tot den zendeling gaan. Door heidensche negers achterhaald, die haar voornemen verijdelen wilden, werd zij met vuistslagen gedrongen, zich van de kerk af te houden. Schoon met doodslag bedreigd, liet de vrouw zich niet afschrikken. Een nationaal-helper, van dit voorval onderrigt, stond haar bij en riep den heidenen toe: ‘Ziet toe, gij hebt niet slechts met een mensch, doch met God te doen. Indien gij Hem bespot, dan zal Hij u weten te vinden en te straffen.’ Een der aanvallers had medelijden met de mishandelde MINA, die, uit de hand harer vijanden verlost, later schoone beloften om haar tot afval te bewegen, even standvastig bleef weigeren, als zij thans het openbaar geweld tartte, en trad openlijk tot de gemeente toe.

Gelijk de moed van deze, werkte de standvastig-

heid eener andere negerin onwederstaanbaar op vele heidenen, die met hunne ooren wel zwaarlijk hoorden, maar toch hunne oogen niet konden sluiten voor menig schouwspel van de kracht des geloofs.

Zekere HANNA PRANZA lag ernstig ziek. Haar man, in zijn vroege jeugd gedoopt, was mede tot heidensche goddeloosheid vervallen; hij riep zijne zuster aan het krankbed, die als een aartstoovenares bekend stond. De vrouw zelve verlangde de toespraak en hulp eens Christens aan hare legerstede. Slingerend tusschen hoop en vreeze, liet hij broeder en zuster SCHMIDT bij de stervende roepen. ‘Maakt, dat gij wegkomt,’ duwde toen HANNA'S zuster den Evangeliebode en zijne vrouw, bij het binnentreden der hut, toe, ‘gij hebt een boos hart tegen ons.’ Het rustig antwoord op den ruwen uitval luidde: ‘de reden van onze overkomst is eenig en alleen bezorgdheid voor het zieleheil der kranke, waaraan zij zich zelve in gezonde dagen soms liet gelegen liggen. Gij hebt echter tot hiertoe er nog niet aan gedacht, dat uwe eigene arme ziel moest gered worden.’ De toovenares werd woedend. Doch de arme zieke gaf door een weemoedigen blik te kennen, hoe haar deze ontmoeting smartte, vouwde de handen en sloeg het matte oog hoopvol ten hemel. Het was haar ten vollen ernst, om zich van alles los te scheuren, wat haar van God verwijderen kon. Haar man, JAKOB, begeerde volstrekt, dat men hem zou veroorloven, om zijne vrouw zoo mogelijk naar *Bambey* te vervoeren, opdat zij van de heidensche

bijgeloovigheden verlost, in het midden van de Christenen zou kunnen herstellen of rustig sterven. Toen zij verzwakt en doodelijk krank daar aankwam, zuchtte zij: ‘God dank, dat ik op dit gezegend plekje wezen mag!’ Hare krachten verminderden van dag tot dag. Bij de zichtbare nadering van 's levens einde vroeg zuster SCHMIDT haar: ‘Is het u goed, den Heiland in uwe laatste uren tot troost te hebben?’ Met een ligte beweging van het hoofd en onder het opheffen harer stramme handen, stamelde zij: ‘Ja!’ En terwijl de zendeling voor hare ziel bad, ontsliep zij kalm en zacht. Het verzoek der heidenen, om bij de uitvaart, naar hunne gewoonte, snaphanen af te schieten en daarna te dansen en trommelen, werd door den Graman geweigerd en het door hen verspreide gerucht, alsof de blanken haar vermoord hadden, vond geen geloof. Op de statige en plegtige wijze der Herrnhutters werd zij, die in de stille week gestorven was, op Paasch-maandag begraven. Voor het eerst werd het klokken, uit *Zeist* aan de boschnegers geschonken, geluid, en voor de eerste maal de Paaschlitanie in de kerk gebeden, terwijl het lied ter verheerlijking van Hem, Die de opstanding is en het leven, ook de zaâmgevloeide heidenen kennelijk trof.

Menig ziek- en sterfbed getuigde, dat het vertrouwen op de *Obiaas* meer en meer begon te wankelen en de geschiedenis van SCHMIDT'S werkzaamheid getuigde van de langzame, doch voortgaande zegepraal des Evangeliums over de magt van het

bijgeloof. Een jeugdig meisje, door de stokslagen harer moeder niet van het Christendom teruggehouden, leed aan de akelige Lepra. Op hare nabestaanden en bekenden, door wie ze geschuwd en gemeden werd, maakte het voorbeeld van SCHMIDT, die haar trouw bezocht, een treffenden indruk. Meer nog trof de lijdzaamheid der Christelijke lijdere zelf. Onder de hevigste smarten openbaarde zij het geheim harer stille berusting, sprekende van Hem, ‘Wiens hoofd vol bloed en wonden,’ voor haren geest zweefde. ‘Het geeft mij kracht,’ zeide zij, ‘als ik aan Hem denk, Die voor mij, ook voor mij geleden heeft.’ Toen het lijden onder vreeselijke folteringingen toenam, zeide zij, zalig in hope: ‘Straks als de Heer komt en mij tot zich neemt in het Paradijs, is de vreeselijke ziekte van mijn zondig ligchaam vergeten!’¹⁾

Gij kunt ligtelijk nagaan, dat er althans enkele gevonden werden, die het geloof der Christenen wilden navolgen, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.

- 1) Haar laatste gebed luidde in het Neger-engelsch aldus: Hatti lobbi JESUS, sanni mi sador, te mi sakor helpi mi de hom na Joi de sabi dressi alla Sikiwan sari mi dan hessi kemi Helpiman. Dat is: JEZUS, Wien ik hartelijk lief heb, wat zal ik doen? Als ik hulp behoef, dan kom ik tot U, Gij kunt allerlei zieken helpen. Erbarm U dan ook welhaast over mij, als mijn Heiland.

XXVII.

Het dagboek van SCHMIDT'S werkzaamheid onder de boschnegers is vol van afwisselende blijde en droevige ervaringen. Onder de meest grievende teleurstellingen bleef hij altijd goedsmoeds, en waar hij eenige vrucht mogt zien van zijn zelfverloochenenden, opofferenden liefde-arbeid, gaf hij Gode alleen de eer. Eens, toen hij na grievenden hoon en smaad verblijd werd door veler afzwering van het heidendom, schreef hij in een vertrouwelyken brief naar Europa: 'Het is niet ons doen en werken, waardoor de zaak des Heeren alhier vooruitgaat, het is het werk van den Heer zelve, die de harten der menschen tot zich trekt.' In Februarij 1845 verheugd door het uitzigt, dat de reuk van 's Heeren kennis aan vele plaatsen in het boschland ging triomfeeren, omdat de gramman ABRAHAM en op zijn voetspoor eenige kapiteins een beteren zin openbaarden, getuigde de edele Christen: 'Zoo wordt ons de weg geopend, wij bezitten in den Heer een Leidsman, Die vooruitgaat, den weg baant, ons magtig ter zijde staat en ons genadig helpt. Wij vatten altijd meer moed en durven hopen, dat de tijd nabij

is, waarin Hij zich nog verder erbarmen en de duisternis rondom ons in licht herscheppen zal.’

Twee maanden nadat de vrome, kinderlijk geloovige Apostel der boschnegers deze hoopvolle verwachting had geopenbaard, sprak de Heer, Die niet antwoordt van Zijne daden, onverwacht het amen uit over 's mans werkzaamheid. Na op den 6^{den} April over den goeden Herder, Die het leven voor Zijne schapen stelde, gepredikt en op den 7^{den} zich nog met schoolonderwijs bezig gehouden te hebben, overviel hem een ziekte, waartegen zijn vermoeid en afgetobd ligchaam slechts twee dagen bestand was. Zijn sterfbed was de kroon van zijn leven. Hij heeft in de laatste uren gebeden en gedankt, gezongen zelfs en geroemd in zijne verdrukking. Kort voor dat hij den laatsten adem uitblies, vroeg hij om een Bijbel. Met een stervende hand sloeg hij voor zich zelve op: II TIM. I: 12. ‘Ik weet, Wien ik geloofd heb, en ben verzekerd, dat Hij magtig is, mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag.’ Het Schriftwoord, uit een tijd afkomstig, toen van Israël gezegd werd, dat het vele dagen zonder den waren God geweest is, door den zoon van ODED tot ASA gesproken, drukte hij zijne vrouw, die weenend aan zijne sponde zat, op het hart: ‘Wees gij sterk en laat uwe handen niet verslappen; want er is loon naar uw werk’¹⁾. Zijn kuddeken, het voorwerp zijner allerlaatste bemoei-

1) II KRON. XV: 7.

jingen, wees hij op JES. LV: 3, waar geschreven staat: ‘Neig uw oor en kom tot mij, hoor en uwe ziel zal leven: want Ik zal met u een eeuwig verbond maken, (en u geven) de gewisse heiligheden DAVIDS.’

Ziedaar 's mans laatste werk - een uur later werd zijn geloof in aanschouwen verwisseld. Naar zijn uitdrukkelijke begeerte legde men het lijk, in een wit kleed gewikkeld, voor de liturgietafel in de kerk. Velen kwamen, om een laatsten blik te slaan op het stoffelijk omhulsel van eenen man, bij wiens begrafenis, indrukwekkend door roerende liederen en de toespraak zijner weduwe, een neger op den Godsakker bad, dat deze zaadkorrel, welke thans in de aarde werd geworpen, een zegenrijken oogst voor gansch boschland en met name voor *Bambeij* mogt opleveren!

De treurmare, dat RASMUS SCHMIDT, na een ruim vierjarigen Evangelie-arbeid onder de Samaraccaners, in den ouderdom van 53 jaren gestorven was, werd een maand later ter kennis van de Broeders te *Paramaribo* gebracht. Toen dezen de geschiedenis van zijn sterfbed, door een oog- en oorgetuige vernamen, zeiden zij, met het oog op den bezweken Apostel der boschnegers: ‘Dood! waar is uw prikkel? Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven.’

XXVIII.

Een voortreffelijk man, die de meeste slavenlanden van *West-Indië* en *Noord-Amerika* bezocht heeft, kwam twee maanden na SCHMIDT'S dood in *Nieuw-Bambeij*. Wat hij heeft gezien en gehoord, verhaal ik u te liever, omdat deze persoon door onpartijdigheid, opregtheid, gezond verstand en juist oordeel boven velen uitmunt, en geen man is, om zich door bedriegelijk vertoon te laten misleiden. Ik laat OTTO TANK zelven bij voorkeur over zijn bezoek aan de Saramaccaners spreken, en deel u meest zijne eigene woorden mede:

Nieuw-Bambeij is een gehucht op den rug van een vrij hoogen heuvel gebouwd. Tusschen twee rijen hutten leidt een breede straat naar het kerkjen en de leeraarswoning. De daken en wanden van al de huisjens zijn uit palmladen gevlochten, bij uitzondering van het bedehuis, dat van boven en op zijde met cederhouten planken gedekt is. Een prachtige tuin en een groot stuk land zijn met suikerriet, koffijboonen, bananen en verscheidene andere vruchten beplant. De ruime wegen, die naar de rivier, naar de beek, waaruit water gehaald wordt, en naar het kerkhof leiden, waren allen door het aanbrengen

van kiezelsteen, netjes en goed onderhouden. Op eenigen afstand, daar, waar *Oud-Bambeij* gelegen heeft, waren de kostgronden der negers. Een aandoenlijk gezicht leverde het gezicht der vele, met twee steenen gedekte graven der zendelingen op, die daar vroeger in zoo groote menigte den tol der natuur betaald hebben. De hier groeiende ooftboomen toonden nog, dat er vroeger Europeërs geweest waren.

Elken dag wordt er in *Bambeij*, waar geen heidenen wonen, godsdienstoefening gehouden. Met het aanbreken van den dag komen de proper gekleede leden der kleine gemeente te zamen. Dan wordt de tekst voorgelezen uit den Herrnhutterschen kalender, dat dagelijksch versterkend gemeenschapsmiddel voor twee en zeventig duizend zielen, die, in veertien landstreken verspreid, aan de zorg van drie honderd zendelingen zijn toevertrouwd; voorts wordt er, naar aanleiding van den dagtekst, soms een kort woord gesproken en altijd worden er eenige verzen uit den Neger-engelschen liederen-bundel gezongen. Des avonds is er wreder een stichtelijk zamenzijn, en behalve de gewone Zondagsche godsdienstoefeningen, zijn er nog van tijd tot tijd vergaderingen, waar men zich, door vragen en antwoorden, bidden en overdenken, bekend maakt met de dingen van het Koningrijk der hemelen. TANK zelf woonde zulk eene bijeenkomst bij, die geleid werd door JOB, den jongsten zoon van ARABI, den eersten der Bambeijsche gedoopten. Hij hoorde daar veel met hooge ingeno-

menheid bespreken. Het gezang der neger-gemeente scheen hem welluidend en melodieus toe en de meeste wijzen werden met vaardigheid gezongen. ‘Onze Bambeyers,’ zegt de bezoeker, ‘vormen een opgewekt, levendig, vrolijk volkjen, en het is treffend om te zien, hoe zij zich door onge Kunstelde tevredenheid van hunne heidensche landslieden onderscheiden.’ Zij weten tamelijk goed rekenschap te geven van het geloof, dat in hen is, en in de twistredenen met de heidenen behalen zij ligtelijk de overwinning. Bekend met de schijngronden, waarop de afgodendienaars hunne stellingen bouwen, zoeken zij die met een gelukkigen takt te ondermijnen, en hunne eigen overtuiging tegen de gewone aanvallen te verdedigen. De heidenen barsten soms in woede los en kunnen niets anders uitrigten, dan dat zij vrouwen en kinderen, die ten gevolge van huisselijke inrigting, niet te *Bambeij* behooren, ter sluiks wegvoeren, opdat zij dieper in de bosschen met de Christenen in geen verdere aanraking komen. Dat hierdoor de goede zaak des Heeren meer bevorderd, dan tegengewerkt wordt, valt in het oog, want zoo komt er scheiding tusschen naam- en ware Christenen. Die met een voornemen des harten zich aan het Christendom hebben aangesloten, zullen in de wouden niet afvallig worden en mislukt het pogen, om zich in *Bambeij* zelf openlijk als belijders van het nieuwe geloof te vertoonen, in hoogere gemeenschap leven zij voort met broeders en zusters, welke hunner door gebeden indachtig blijven. Gedurig wordt

er door de heidenen op aangedrongen, om door de kracht der wapenen of in een tweegevecht uit te maken, of Gado, dan wel de Vader in CHRISTUS de ware God zij: dit armzalig plan kwam tot hiertoe door Gods goedheid niet tot uitvoering. Doch gedurende TANK'S verblijf verscheen er te *Bambeij* een troep wilden uit zeker dorpjen *Slei*, om met 'de kerklieden' te strijden. Daar geen tegenspraak of verzet baten mogten, verklaarden de boschneger-Christenen: 'nu dan, uw verlangen worde bevredigd, maar laten wij eerst bij elkander gezeten, eenige onzer liederen zingen.' Dat gezang, op liefelijke melodie, deed hier een uitwerking, die gij vaak op het stugst gemoed kunt waarnemen; de heidenen werden tot zachte aandoeningen gestemd, en nog voor dat het gezang afgeloopen was, namen zij in stilte, zonder iemand leed te doen, weder de wijk naar hunne bosschen. Gelijk uit dit enkel feit, zoo blijkt uit alles om en in *Bambeij*, de uitwerking van het Christendom. Met blijmoedige vrolijkheid is hier de boschneger bezig. Geregeld aan het werk, is hij altijd opgeruimd; uit den mond der kinderen en uit dien der volwassenen hoort gij geen ergerlijke deunen, maar liefelijke zangen vloeijen van hunne lippen.

Zoo vond TANK hier een werk Gods, dat in den aanvang was, doch van hetwelk hij geloofde, dat het niet zou verbroken worden. Het afscheid viel hem, na een verblijf van eenige weken, zwaar. De gemeente van *Bambeij* was, onder een herder en

leeraar als RASMUS SCHMIDT, toegenomen in uitwendigen bloei en vooral in inwendige kracht, en in het midden van loerende en grijpende wolven vereenigde zich het kuddeken onder den stok en den staf van den grooten Herder der schapen.

XXIX.

Toen de man, die voorstander was van het geheele zendelingswerk op *Suriname*, naar *Paramaribo* terugkwam, zweefde een grootsch denkbeeld voor zijnen geest, dat helderder werd bij een nieuw bezoek, in een volgend jaar door hem bij de bevredigde negers aan de *Sarakreek* gebragt. Hij was daartoe door den volksstam zelven dringend en herhaaldelijk uitgenoodigd. Bij zijne aankomst werd hij door twee hoofden der negers vriendelijk verwelkomd. Een twintigtal mannen en vrouwen verzamelde zich rondom hem, die vertrouwelijk met hem spraken en verzochten, dat hij dadelijk met het schoolonderwijs een aanvang zou maken. Zij verklaarden, dat zij zeker het Christendom zouden aangenomen hebben, indien er maar iemand was, die hen onderrigte. Zulk een toenadering van den kant der boschnegers, welke de blanken schuchter en vol argwaan plegen te ontwijken; het verdwijnen voorts van afgodsteekenen, waarmede vroeger de landingsplaatsen bezaaid waren; de lust tot meer geregelden veldarbeid, waarvan menige maïs-akker het bewijs opleverde: ziedaar wat een lang gekoesterden wensch bij TANK deed rijpen. Met eigen oog ziende, dat de zweep,

door zeker iemand een zedelijk dwangmiddel genoemd, den neger geen stap verder bragt,¹⁾ maar vrije arbeid hem tot iets beters vormde, schiep hij een heerlijk plan, wat hij in groote trekken ontwierp. Hij wilde de boschnegers naar een lager gedeelte der rivier doen trekken en door hen een kolonie van vrije arbeiders in het leven roepen. Als de regering hem behulpzaam was in landverschaffing aan beide zijden der rivier, van *Victoria*, het laatst bewoonde punt af, dan meende hij daar den *Samaraccaner* aan landbouw en veeteelt te kunnen gewennen. De boschnegers zouden het rondzwerven moede worden en van den arbeid hunner handen wenschen te leven: de vruchtbare bodem, die slechts op de spade wachtte, beloofde gewisselijk steeds rijker oogst. De goede financier had de zaak juist bekeken; hij kende den ondernemer en den arbeider stoffelijke winst toe, en hoe groot een zedelijke winst zulk een volkplanting op zich zelve zou verschaffen, viel niet te berekenen. Ook zonder zich gouden bergen te beloven, liet het zich toch aanzien, dat zulk een oase den neger uit zijne bosschen zou lokken, die allengs als vrijman aan het maatschappelijk zamenleven boven de horde, waartoe hij, eenmaal verjaagd en voortgezweept, de toevlugt had moeten nemen,

- 1) Het is waar en schoon door DE FELICE gezegd: Le travail moralise, dit-on. Expliquons nous. Il y a deux cents ans que les Noirs travaillent dans nos colonies: en sont ils plus moraux? Non. Le travail forcé, le travail sans salaire, le travail à coups de fouet ne moralise pas: il avilit et abrutit.

de voorkeur zou geven. Het ontwerp, voorzigtiglijk gewikt en gewogen, met juiste en grondige kennis omschreven en bezadigd aanbevolen, bragt de schrandere man ter kennis van het gouvernement; hij besprak het met mannen, die in koloniale aangelegenheden goed te huis waren. Hij genoot sympathie, mogt zich met ondersteuning van vermogende en invloedrijke ingezetenen van het moederland en de volkplanting vleijen. Hij stond in de schatting van die hem kenden, hoog aangeschreven en genoot in onverdeelde mate het vertrouwen der regering. Aan zijne bemoeijng toch is het boven al te danken, dat sinds 1848 uit de koloniale kas een jaarlijksche som van *f* 2000 aan de Moravische Broedergemeente, als tegemoetkoming harer uitgaven tot uitbreiding van het Christendom in onze volkplanting, wordt verleend. Een ontwerp van TANK ontleende een eerste aanbeveling van den ontwerper, die gemoedelijk en trouw, ijverig en kundig was. Hij, geleerd door een blik in Gods aanbiddelijke wegen, wist, dat een zaadkorrel tot een boom kon groeijen. Hij wenschte daarom op kleine schaal aan te vangen en begon met zelf zooveel duizend gulden toe te zeggen, als de tegenwoordige Nederlandsch-West-Indische maatschappij, die klaar is op het papier, millioenen begeert. Ik heb van die groote dingen geen verstand, ofschoon ik wel geloof, dat een maatschappij, helder van hoofd, juist van blik, warm van hart, hare gevulde hand tot *Suriname's* woesten grond en bosschen uitstrekking, een bodem vruchtdragend maken en

verdiërljkte leden van Godsgeslacht tot een redeljk denkende bevolking vormen en opleiden kan. - Er is een woord in ons handwoordenboek geschreven, waarmee gij veel effect kunt maken. Het heet *plannenmakerij*. Wie er slag van heeft, om dat goed te pas te brengen, bezigt een dekmantel voor zijn eigen dolce far niente, waarin hij een door niemand gestoorde rust en zoeten sluimer geniet en stelt een hinderpaal voor eens anders werk, door niemand uit den weg te ruimen. Eilieve, goede nietsdoeners! bestempelt den philanthroop, den volks- en staathuishoudkundige, met den naam van plannenmaker, en gij hebt zijn wil en wensch, zijn werk en bedoeling door dien titel den bodem ingeslagen! - Aan het denkbeeld van den bezoeker der boschnegers werd nog eenvoudiger het leven benomen: het stierf in de geboorte, omdat de man, die het offerde, in het uiten van zekere klagt, meer duivenopregtheid, dan slangenvoorzigtigheid openbarend, zijn ontslag moest nemen uit de betrekking, door hem jaren lang bij de zending der Evangelische Broedergemeente bekleed. Hij verlaat *Suriname*. Zijn plan werd ter griffie gelegd; in dat stof ligt het begraven en er is tot hiertoe geen tweede OTTO TANK gekomen, om het ten uitvoer te leggen.

XXX.

In stilheid en in vertrouwen moest, naar Gods bestel, de sterkte blijken van hen, die een zegen wilden zijn voor de boschnegers. SCHMIDT'S weduwe toeft in hare hut en werkt in den kleinen kring rustig voort. Aan een klavier ontlokt zij zachte, liefelijke toonen, waardoor zij kindertjens tot zich trekt. Zij zingt Jobsiaden noch Jeremiaden, maar zangen van geloof en hoop, die liefelijk klinken. Zij heeft Bijbelsche prenten in hare hut opgehangen, verklaart die en heldert ze op voor de natuurmenschen, hopend, dat wat het oor verneemt en het oog ziet, in de harten wortelen moge. Gij vindt haar aan tafel zitten met A. B. C. bladen. Zij is daarmee bezig met een onbeschrijfelijk geduld, dat nog overtroffen wordt door toegenegenheid jegens de boschnegers, die haar de magt geven om met opofferende zelfverloochening zich te wijden aan een zoo grootsche en toch weinig belovende taak. Meermalen verhief zij zich, als volwassen dochter in den Heer, boven de letter van het Apostolisch bevel: *Dat uwe vrouwen in de gemeente zwijgen!*

De Heer zorgde voor deze weduwe. Zij bleef niet alleen. Door een tweeden echt, te *Paramaribo* gesloten,

aan den zendeling MEISSNER verbonden, mogten zich de Samaraccaners weder in het bezit van gehuwde zendingen - waarop door de Herrnhutters groote prijs wordt gesteld - verblijden. De vreugde was kort van duur. Hevige ziekte en verontrustende moeraskoortsen ondermijnden zoo zeer beider gestel, dat zij eindelijk het ongezonde *Bambeij* moesten verlaten. Een langer verblijf ware doodelijk geweest. Op raad van den geneesheer keerden beiden naar *Europa* terug. Naauwelijks had een beter klimaat de levenskrachten verfrist en versterkt, of hunne harten zijn wederom brandend in hen, om naar het boschland weder te keeren. Welk een magt der liefde en des geloofs! Zij begaven zich naar den rand van een geopend graf, naar een groot kerkhof, waar tientallen broeders en zusters, in de kracht des levens, te slapen waren gelegd. MEISSNER en zijne echtgenoot, na uiterst korte afwezigheid tot herstel hunner geknakte gezondheid, wederkomende, gaven een voorbeeldige toepassing van het woord des discipels, welken de Heer lief had: 'Hieraan hebben wij de liefde gekend, dat Hij Zijn leven voor ons gesteld heeft, en wij zijn schuldig het leven voor de broeders te stellen.' Als de Herrnhutters eer bij de menschen zochten, dan zou ik u een tafereel trachten te schetsen van hun nameloos lijden en strijden, doch meer in hunnen geest is het, om de enkele lichtstralen op te vangen, die op hun donkeren en hobbeligen geloofsweg vielen. Een hunner schoonste dagen was de vijftigste Nieuwejaarsdag

dezer eeuw. Op den eersten Januarij wordt er op *Suriname's* plantages feest gehouden, gedanst en gedronken, ja, gebrast zelfs door de slaven, die dan gedurende twee of drie vrije dagen toonen, hoe losbandig zij kunnen wezen. Anders was het toen bij de Samaraccaners. Het was bij hen een nieuw feest in het nieuwe jaar. Door het bengelend klokjen werden weinigen, doch iets later velen naar het kerkjen geroepen. Zij hoorden buiten iets, wat zij nog nooit hadden gehoord. Er werd op een seraphine gespeeld; de toonen klonken ver in de rondte, terwijl het gezang werd gespeeld:

‘Halleluja! lof, eer en magt,’ enz.

Toen kwamen oud en jong op dat treffend geluid toeloopen. In de kerk werd hun verteld, dat dit instrument hun was toegezonden door een Hollandsche dame, die van het levensteeken op het doodenveld gehoord had en vurig wenschte, dat de broeders en zusters in de verte den lof des Heeren waardiglijk mogten verkondigen. Sommige Europesche vrienden hadden aan deze aanzienlijke gift eenige snuisterijen toegevoegd, welke de daarmede verraste groote en kleine natuurkinderen verblijd huiswaarts deed gaan. Niemand verliet met ledige handen het bedehuis, binnen welks cederen wanden, onder begeleiding van de schoone seraphine, met een vrolijke stem door kinderen werd gezongen:

‘Looft den Heer!’

terwijl bij het Halleluja de mannen en vrouwen jui-

chend invielen. Een boschneger begon toen uit de volheid zijns harten in het Neger-engelsch woorden te spreken, die gij wel een nieuwe taal zult noemen. Aldus getuigde hij: 'Welk eene liefde! hoe zullen wij onze erkentelijkheid betuigen voor deze gave en voor al het goede, dat wij ontvangen hebben. 't Was voor ons een moeilijke tijd, waarin wij allen moed en geloof verloren zouden hebben, indien de Heiland niet zoo genadig ware geweest, ons te bewaren en aan Zich verbonden te houden. Wij zouden schade geleden hebben aan onze zielen, maar Hij ontfermde Zich over ons en vertroost ons nu weder na al het doorgestane leed. Ja, Hij is een groote God, een genadige en barmhartige Heiland! O, mogt Hij daarvoor ook weder vreugde aan ons zien. Mogt dit schoone geschenk een blijvende zegen zijn voor ons en velen, opdat de harten zich aangespoord voelen, om den Heer te loven en te danken voor al wat aan ons geschied is. O, mogt het ons vergund zijn, eenmaal in de eeuwigheid onzen weldoeners daarvoor onze erkentenis te betuigen! - Hier vermogen wij dit niet. - Dit is de wensch van ons aller hart.'

XXXI.

Een vierendeel jaars later was de boschneger, die aldus sprak, gestorven. Hij was acht en veertig jaren en vier maanden oud geworden en liet een weduwe na met een zoon en vijf dochters. In grooteren kring werd hij als een gestorven vader beweend - want hij was velen een vader in CHRISTUS geweest. 'Hij vergat zich zelven en leefde voor anderen' - ziedaar het getuigenis, bij zijn uitvaart op den stillen Zaterdag des jaars 1849 aangaande hem afgelegd door eenen man, die weeklaagde: wij hebben in het boschland geen tweeden JOB meer. Daar noem ik den naam van den Christenneger, wiens laatste dagen een spiegel waren van heel zijn leven. Op Palmzondag was BENJAMIN, de jongste zoon van JOB'S broeder, NATHANAËL, heimelijk ter jacht op wilde zwijnen, naar het bosch gegaan. Hij geraakte op het spoor der dieren en werd zijn eigen spoor bijster en doolde dieper en dieper in het ongebaande woud af. Des avonds kwam hij niet te huis. Toen het den volgenden ochtend begon te dagen, werd zijn oom door onrust voortgezweept, zoodat hij de wildernis introk, om den vermisten knaap te zoeken. JOB, die in den laatsten tijd naar

ziel en ligchaam veel had geleden, doolde dag en nacht rond, totdat hij Dingsdags tegen den avond terug kwam: zijn neef was door een bijzondere omstandigheid onder struiken gevonden, waar hij, van het regte pad gedwaald, door angst en kommer afgetobd, niets dan den dood te gemoet zag. Het was voor JOB te veel geweest. De vermoeide man werd door een hevige koorts aangetast - toch mogt hij een zielsbehoefte nog bevredigd zien. Op den Witten Donderdag avond kon hij in de kerkhut, door te eten van het brood en te drinken van den wijn, nog gemeenschap oefenen met Hem, in Wien hij geloofde. Aan het Avondmaal, door JEZUS op den dag die Zijnen dood vooraf ging, ingesteld, was de neger voor zijn eigen sterfdag aangezeten. Den volgenden morgen was zijn ziekte zoo vreesselijk toegenomen, dat er geen twijfel overbleef, of het was een ziekte tot den dood. Een brandende koorts sloopte de lichaamskrachten en toen na een hevigen aanval de kranke rustig nederlag, naderde de dood met rassche schreden. De lijder gevoelde, dat zijn einde daar was. Door MEISSNER naar den grond van zijn geloof en hope gevraagd, hief hij de handen omhoog en knikte met het hoofd, dat hij, geloovende in zijnen Heer, verhuisde. Er kwamen nog oogenblikken van verademing, waarin hij velen om zijn sponde wenschte te zien. Hij sprak de omstanders met verzwakte stem en afgebroken toe en zeide: 'Ik bid allen, die ik in een of ander beledigd heb, om vergiffenis. U echter, lieve vrouw! en u mijne dier-

bare kinderen! vermaan ik, bij JEZUS te blijven en het geloof te behouden tot den einde toe, opdat ik u eens daarboven bij den Heer mag wederzien. Dit bid en wensch ik ook allen broeders en zusters en kinderen toe. Mogt dáár eenmaal niemand ontbreken. Het is de vurigste wensch mijns harten, dat nog velen de oogen mogen geopend worden, opdat zij zich tot den Heer bekeeren. Gaarne had ik nog langer geleefd. Nu de Heer dit echter anders besloten heeft, ga ik ook gaarne tot Hem, in het vaste vertrouwen, dat Hij, om Zijns lijdens en stervenswil, ook mij in genade zal aannemen'... toen kon hij niet langer spreken... zijn adem stokte... hij sluimerde in. Op Goeden Vrijdag des namiddags te drie ure, kwam de Heer om dezen vriend uit den slaap te wekken. Zou het ontwaken voor zulk eenen niet heerlijk geweest zijn?

Hij was een zegen geweest voor velen, een echte zoon van ARABI, den eersten doopeling. Ik heb in duidelijk en flink handschrift van den voortreffelijken man een Neger-engelschen brief voor mij liggen. Van den eersten tot den laatsten regel is hij een proeve van hartelijke en ongeveinsde belangstelling in zijne boschgenooten, waaronder hij velen tot huisgenooten des geloofs trachtte op te leiden. Toen VOIGT voor het eerst de boschnegers bezocht, leerde hij in JOB iemand kennen, die door een krachtig tuchtmiddel was teruggebracht tot het geloof, dat op een jammerlijke klip schipbreuk had geleden. Onze JOB der nieuwe, had een beproeving als die der oude

bedeeling. Zijne vrouw had hem beduid, om niet meer aan God vast te houden. Beproofd door het verlies van kinderen, nam hij op haren raad, bij de ziekte van drie anderen, de toevlugt tot toovermiddelen. Geheel in de magt van den Loekoeman, deed hij wat deze gebod. Met zijn verzwakt kroost verliet hij de streek, waarin hij woonde, en koos de nabijheid van een in zijn vak geoefenden toovenaar. De vader kwam deerlijk bedrogen uit. De Obiaas werden zoo weinig probaat bevonden, dat hij, tot de zijnen teruggekeerd, op de vraag: waar zijn uwe kinderen, naar de graszoden bij de hut van een gewaanden Gado-man moest heenwijzen. In die harde beproeving eerbiedigde hij de hand van den mistrouwden Hemelvader en van den verloochenden Zoon des Vaders, Welke hem van den weg des bijgeloofs op den eeuwigen weg wilden leiden. Gelouterd en geschokt keerde hij weder, juist toen VOIGT het Abini-geslacht leerde kennen.

JOB verbrak de banden van bij- en ongeloof, waarin hij verstrikt was en opstaande van zijn val, heeft hij het geloof behouden en zijne broeders daarin versterkt. Hij was een medehelper der zendelingen, en als dezen werden afgeroepen, vatte hij het werk op met goeden moed. Bij smartelijke ervaring wetende, hoe het geloof telkens versterking behoefde, onderhield hij, als de gemeente herderloos was, door menige reis naar *Paramaribo*, de gemeenschap met de broeders. Hij was de steun der beproefde gemeente. De gave des gebeds schijnt dezen man

vooral in rijke mate verleend te zijn geweest; hij bezigde die voor zich zelve, dagelijks smeekend, dat hij mogt opwassen in de genade en kennis des Heeren; hij woekerde met het hem toevertrouwde talent in afzonderlijke bedestonden en bij de huisselijke godsdienstoefening. In het diep gevoel wat aan zijn eigen geestelijk leven en dat der gemeente haperde, was hij vol van zich zelf verloochenende en opofferende liefde. Het voorbeeld der Herrnhutters, die, door de taal hunner lippen en vooral door het werk hunner handen, gedurig inscherpten, dat men in stilheid zijn eigen brood moest eten, had vooral op hem een krachtigen invloed; van hem leerden zijne stamgenooten, dat het schuwen van den arbeid zonde is voor een volger des Heeren. Wel mogt de zendeling dezen JOB ABINI, die veel gestreden, meer geleden, meest gebeden en niet minder gearbeid had, tot sterven inzeggenend, een vader der geloovigen onder de Samaraccaner boschnegers noemen.

XXXII.

Onder vernieuwd lichaamslijden trachtten MEISSNER en zijne vrouw in de beproefde en bedroefde gemeente hunne taak voort te zetten. Zelfs meenden zij, dat ééne maand toevens te *Paramaribo*, waartoe zij veertien dagen na JOB'S dood door een hevige moeraskoorts gedwongen werden, voor hunnen verzwakten toestand lang genoeg was. Het Pinksterfeest zag hen weder op hunnen moeilijken post. Bijbelsche prenten, pas uit *Zeist* ontvangen, dekten de wanden van het kerkgebouw. Het Zusterhuis te *Nieuw-Dietendorp* had voor de Bambeijsche naaischool een geschenk van naalden, garen en vingerhoeden gezonden, en toen een eigenhandige brief van de scholiersters aldaar, aan de kleine negers in hunne taal werd voorgelezen, waren de zwarte kindertjens tot tranen geroerd, omdat de blanken schreven: ‘Wij willen ons met u verbinden, om den Heiland regt lief te hebben, en om ons leven lang voor elkander te bidden, opdat wij allen Zijn eigendom mogen blijven tot in eeuwigheid.’

Aan de gemeenschap der heiligen, in kinderzielen door dit schrijven zoo aandoenlijk gewekt, hadden de Bambeijers groote behoefte, toen op den 19^{den}

Julij, 's morgens ten negen ure, een korte afscheidsrede met een zwakke stem werd uitgesproken door den man, die door vier broeders op een stoel naar de boot gedragen, zijn zendingswerk onder hen met de zegenbede besloot: ‘de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, beware uwe harten en zinnen in CHRISTUS JEZUS!’

Hoe werd de droefheid over het scheiden van dezen broeder en zuster, wier gezondheid in het boschland geknakt was, getemperd, toen de negers te *Paramaribo*, werwaarts zij hun geliefden Leeraar en Leerares gebragt hadden, vernamen, dat BARSOE en zijne echtgenoot gereed stonden, om onder de Samaraccaners op te treden, als uitdeulers der menigerlei genade Gods. Dan zie, daags nadat MEISSNER met scheepsgelegenheid de reede van *Paramaribo* had verlaten, landde daar een negerboot van *Bambeij* aan - een doodelijk kranke man en een door moeraskoorts aangetaste vrouw werden er uit gedragen: die stervende was BARSOE, welke na eene maand te *Bambeij* gewerkt te hebben, in de kracht des levens bezweek.

In het midden van het jaar onzes Heeren 1850 kwam in *Europa* dit berigt uit de heidenwereld: ‘Die arme kleine gemeente der boschnegers aan de *Samaracca* in *Dedecondre* of *Doodenland*, gelijk zij zelven het noemen, is, zooals men weet, sedert het spoedig afsterven van Broeder BARSOE, op nieuw zonder herder en leeraar, en ziet verlangend naar troost uit en naar hulpe. Ja! wel mag dat land

een land des doods heeten, niet slechts van wege de heete en vochtige luchtsgesteldheid, die in zijne onafmeetbare bosschen zoo ongezonder is, maar vooral ook, wijl het bewoond wordt door een volk, daarheen levende geestelijk dood, overgegeven aan het blindste heidendom, voorthollende in schaamteloze ondeugd; door een volk, welks hand ras is tot bloedvergieten, dat zich aan de meest toemeloze vleeschelijke lusten overgeeft, en hoe fier en oorlogzuchtig het ook is, toch door gestadigen angst voor booze geesten, voor hekserij en tooverij gekweld wordt; door een volk, diep gebukt onder het slaafsche juk van de vreeze des doods, gelijk de Schrift zegt, en dat boomen, potscherven, ja, de nietswaardigste dingen als zijne goden aanbidt. Onder den verblindenden glans der keerkringszon, ligt het daar in dikke duisternis als met doodsbeenderen bezaaid. Maar toch.... daar flikkert een flauw licht en wij hopen, 't moge het begin zijn eener algemeene verlichting, namelijk in de kleine gemeente te *Bambeij*, die geringe woonstede Gods onder de heidenen.'

XXXIII.

Ik moet u naar het vrije negerdorp *Koffijkamp* verplaatsen. Het ligt, waar de *Sarakreek* in de *Suriname* valt, een dagreis beneden *Bambeij*. Meer en meer bleek het, dat men bij den aanleg van den zendingspost in het door hitte en vochtigheid ten uiterste ongezonde boschland, de minst geschikte plaats had uitgezocht. *Bambeij* is gebouwd aan de helling van een bergwand, die den oever van de *Suriname* vormt, wel niet geheel in de diepte, maar aan de verkeerde ringzijde van het gebergte, zoodat de meestentijds oostelijk waaijende wind deze plaats niet bereiken kon en er de lucht dus niet voldoende gereinigd en verkoeld werd. Daarenboven heeft de heuvel, aan de andere zijde van den vloed, onafzienbare moerassen voor zich, waaruit bestendig schadelijke dampen stijgen. Uit *Koffijkamp*, hetwelk, door den zandachtigen droogen grond, gezonder en door onderscheidene talrijk bevolkte vrijnegerdorpen omringd is, valt de gemeenschap met *Bambeij* niet moeilijk en ligter dan dit, kon het een middenpunt der zending worden. Het dorp telde onder zijne inwoners reeds eenige Christenen, die, hopen op de overkomst van anderen, uit eigen be-

weging een bedehuis begonnen te bouwen: het mostaardzaad in *Bambeij* gestrooid, groeide reeds tot een boom, die zijne takken uitbreidde!

Laten wij te *Koffijkamp* in plaats van de grootere hut, die tot kerk moest dienen, gindsche kleinere bezoeken. Daar ligt een vrouw ernstig ziek. Zij is een Europesche en door de Elephanthiasis aangetast. In haar lijden is zij grootendeels van genoegzame oppassing en geheel van geneeskundige hulp verstoken. Aanvallen van jicht en rhumatisme verergeren de ziekte, terwijl voortdurende koortsandoeningen haren toestand bedenklijk maken. Zij is derwaarts gekomen, om een en ander in gereedheid te brengen voor den dagelijks verwachten leeraar, door wien de afreize van *Paramaribo* drie malen reeds, ten gevolge van opkomende ziekte, uitgesteld was. De kranke vrouw, welke op zoo verren afstand, buiten weten harer vrienden, haar einde voelt naderen, is een weduwe, van wie een veeljarige bekende heeft gezegd: ‘Als ik haar aanzag, vergeleek ik haar steeds met de Galilesche vrouwen, die alles verlieten, om JEZUS na te volgen, Hem te dienen en later onder Zijn kruis te staan. Ik geloof niet, dat zij haars gelijke ooit op deze zending gevonden heeft, of immer vinden zal.’

Voor dat gij die lofspraak overdreven noemt, moet gij die zieke voor uwen geest halen, gelijk zij in gezonde dagen was. Hare veeljarige woon- en werkplaats is de kostgrond *Berg en Daal*. Hoewel het de moeite loont, om een kijkjen te nemen van den zoo-

genaamden *blauwen berg*, die ruim 125 ellen hoog is, van waar gij in zuidelijke rigting een vrij groot gebergte, dat nog niet bezocht is, kunt zien, en een onderzoek naar den groensteen, door verweëring in diorit overgaande en met magneetijzer-, bruinijzer- en roodijzersteen vermengd, voor aardkennis niet onbelangrijk is, moet ik thans uwe aandacht bepaaldelijk op de weduwe MARIA HARTMANN, geb. LOBACH, vestigen. Zij is een der uitstekendste dienaressen in het koninkrijk der hemelen. Gij vindt haar op hare lievelingsplek, bereid om te helpen en bij te staan. De groote en kleine zwarte kinderen hangen aan die vrouw, welke moeder der Surinaamsche zending mag heeten. Jaren lang is zij als leerares daar werkzaam geweest. Nederig en zachtmoedig trok zij allen tot zich. Kind met de kinderen, daalde zij af tot de ondenkbaar luttele vatbaarheid van de kleine zwarten en was zij een Creolen-Mama, niet zoo als op andere plantages gevonden werd, maar zoo als een Christin wezen moet. Hoe veel zij op de ouden van dagen vermogt, getuige BANDINA, een hoogbejaarde toovenares. Die in het hart dezer bedriegster leest, vol booze bedenkingen, van dien mond hoort, vol godslasteringen, en van die waarzeggerskunsten verneemt, waardoor zij velen van ‘het nieuwe geloof’ terughield, en anderen tot afval verleide, zegent de hand der Christelijke vrouw, welke deze oude verstokte zondares teregt bragt, zoodat zij met besliste keuze hare afgoden vernietigde en, hare zonden belijdende, zich aan den eenigen zondaarsvriend overgaf.

Waar het klimaat het ongezondste, de dienst het vermoeijendste, de ontbering het grootste is, daar vindt gij de weduwe HARTMANN. Zij liet zich door niets afschrikken. De directeur der plantage toonde haar zijn haat en zijn onwil, schoon hij haar uit vrees voor oproer onder de negers niet durfde weggagen; de Elephantiasis, die vreeselijke negerziekte, tastte haar aan: doch de vrouw bleef onbewegelijk. Zij deelde in de verachting, de armoede, de droefenis, zelfs in de krankheid harer negers, om hunne zielen te winnen voor den Heer. De houtplantage *Berg en Daal* was en bleef de akker, waarop zij arbeidde van den ochtend tot den avond.

Zoo brak het jaar 1851 aan - het donkerste jaar voor *Suriname!* Binnen den tijd van zes maanden werden, op ééne uitzondering na, alleen door de gele koorts veertien broeders en zusters, meest in de kracht des levens, weggerukt - er bleef geen arbeider voor *Bambeij* over. Toen verliet de weduwe het tooneel harer werkzaamheid en toog naar het boschland. 'Zij is verheven boven onzen lof', dat is aangaande deze groote vrouw gezegd door een Herrnhutter zelve, in wiens handboek het zoeken naar eere bij de menschen een bastaardwoord is. De verlaten kudde werd door haar bijeengehouden. Zij vermaande, troostte en leerde volwassenen en kinderen - ziedaar de geschiedenis van een veeljarigen arbeid, deels onder de slaven van *Berg en Daal*, deels onder de vrije boschnegers. Haar man was bij God in den hemel - haar zoon was bij de

slaven in *Zuid-Afrika* - haar hart was bij de negers op *Suriname*, dáár leefde zij, dáár hoopte zij te sterven. Die wensch is vervuld. Wij vinden haar te *Koffijkamp*, verzwakkend van dag tot dag. Zoo heeft zij vier weken in de hangmat gelegen, totdat eindelijk de verwachte broeder verschijnt, om wiens wil zij derwaarts was gegaan, hopende getuige te zijn der inwijding van het kerkjen bij de *Sarakreek*. Doodelijk krank wordt zij naar *Paramaribo* vervoerd. Zij kwam daar den 22sten December aan, doch het was, om den wandel, hier met den Heer aangevangen, in beter oord voort te zetten. Op den voorlaatsten avond des jaars 1853 lag zij in een gemakkelijken ziekestoel. ‘Moro na hei’ (meer naar boven) vroeg zij aan de omstanders, en eer die konden toeschieten, om haar meer in de hoogte te rigten, was de Heer gekomen, en nam MARIA op in het Vaderhuis daar boven.

Het leven dezer vrouw, die 55 jaren en 19 dagen oud werd, is haar lofrede. Koestert gij diepen eerbied en hooge bewondering voor haren geloofsmoed, geloofskracht en geloofsijver, gij zult haar liefhebben, omdat zij met alle ootmoedigheid bekleed was. Verneem, hoe zij, die wij als een sieraad van het menschelijk geslacht met eer en heerlijkheid kroonen, over zich zelve dacht. Zij schrijft in haar dagboek: ‘Als ik op mij zelve zie, dan vind ik dagelijks zoo veel zonde in mij, in gedachten, woorden en daden, dat ik van smart en bekommernis naauwelijks moed vind tot het bidden. Slechts met tranen werp ik mij aan

de voeten van den Heiland neder en roep met den knecht in het Evangelie: Ach, Heer, wees langmoedig over mij. Ja, ik gevoel en erken het in den diepsten grond mijns harten, dat slechts Zijne barmhartigheid mijn leven is, dat ik alleen door genade kan zalig worden, gelijk de moordenaar aan het Kruis naast den Heiland.'

Op den Herrnhutterschen Godsakker te *Paramaribo* werd zij begraven. Die stille rustplaats bewaart in haren schoot het stof van vele helden en heldinnen des geloofs, maar onder al die goeden en edelen was er, geloof ik, niet een zoo uitnemend als MARIA HARTMANN, van wie in het uit *Suriname* naar *Europa* overgezonden doodsbericht werd getuigd: 'zij heeft gedaan wat zij konde.'

XXXIV.

Op het een en zestigste jaarfeest te *Zeist* werd uit eenen, te *Paramaribo*, een half jaar na het afsterven der weduwe HARTMANN geschreven brief, voorgelezen: ‘Wij bevelen *Nieuw-Bambeij* en de geheele *Boschneger*-zending in uwe belangstellende liefde en voorbede aan.’

Er was wel reden voor zulk een verzoek. De Moravische Broeder, door de stervende weduwe verbeid, kwam te *Koffijkamp*, wijdde het kerkjen aldaar in onder een toevloed van Christenen en heidenen, zette van de *Sarakreek* zijne reis op de *Suriname* over de watervallen voort tot aan *Bambeij*. Doch zijn wensch, om, op twee en vijftigjarigen ouderdom nog langen tijd onder de boschnegers te kunnen wonen, werd spoedig verijdeld. Een hevige landkoorts sleepte een zijner kinderen ten grave en dwong hem en zijne echtgenoot het Doodenveld, na een verblijf van weinige weken, te verlaten.

Bambeij vacant - ziedaar de geschiedenis dezer bosch-neger-gemeente van 1855 tot in November 1857. Toch bleven de oogen van hen, die daar een goed werk begonnen waren, voortdurend op het boschland gevestigd. Op *Berg en Daal* was een na-

tionaalhelper, de eersteling der gedoopten op die plantage, welke, bij zijne opneming in de gemeente, den 15^{den} Julij 1832, den naam ontving van JAKOB HOOP. Hij was een man krachtig en vurig van geest, daarenboven - een zeldzaamheid onder de negers! - een man van veel doorzicht en niet geringe talenten. Hij genoot een algemeene achting en toonde, vier en twintig jaren lang, zelfs als slaaf, in het houden van tucht onder de slaven, den blankofficier en bastiaan te overtreffen. 'Waart gij eens vrij,' dacht een zendeling, na een kort bezoek bij de Samaraccaners in 1855, op *Berg en Daal* JAKOB ontmoetend, 'dan zoudt gij juist de man zijn, dien wij als nationaalhelper op *Berg en Daal*, op *Victoria* en in het boschland konden aanstellen.' De neger op het titelvignet afgebeeld, staande onder takken en tusschen struiken, roept hem voor onzen geest. Lees in zijn ten hemel geslagen oog, dat niet meer gevestigd is op allerlei voorwerpen, over den grond gestrooid tot offergave aan een bijgeloovig vereerden boom, waarvan men, bij het omhouwen, zeggen moest: 'hij heeft geen goede vruchten gedragen.' De nog dunne stam achter des zwarten rug, die om zijn wortel, meer waarde bezit, dan om zijne weinige takken en bladeren, die voor uw oog verborgen zijn, doet onwillekeurig aan den quassiaboom denken, dus genaamd naar den negerslaaf, die de genezende kracht van bast en wortel ontdekte. De daardoor beroemde QUASSI kwam in 1775 te 's Gravenhage, verscheen ter audientie van Prins WILLEM V, van wien hij

een medaille ontving, toen hij Zijne Koninklijke Hoogheid, naar het uitdrukkelijk verzoek van FOURGEOUD, bijzonderheden uit den krijg met de boschnegers had medegedeeld. Naast onzen slaaf, om tot de afbeelding terug te keeren, is zijne vrouw gezeten. Moederlijk bezorgd voor het pand uit hun huwelijk, door een Herrnhutter ingezegend, luistert zij naar den blanke, die oog en hart naar boven heft en uit het boek, dat opengeslagen ligt, van zaliger en heerlijker bergen weet te spreken, dan van den blaauwen berg, welken gij op den achtergrond ontdekt. - Het kersfeest is aanstaande. De geloovige JAKOB was reeds weken bezig geweest, om de kinderen kersgezangen te leeren en zag den gedenkdag der geboorte van HELPIMAN - de Neger-englische naam van onzen Heiland - te gemoet. Dan grootere zaligheid zouden zijne oogen nog vóór dien dag aanschouwen. Hij legt zich in de maand December, op een zaterdag-avond te slapen en, vóór dat de ochtend aanbrak, had de Heer zelf hem voor een heerlijken zondag uit den slaap opgewekt!

De meest bruikbare en meest begaafde nationaalhelper was opgeroepen. Meer dan twee jaren had men vruchteloos getracht, dezen van hart en wandel bekeerden en in Christelijke kennis gevorderden slaaf van zijn meester vrij te koopen, opdat hij een licht zou zijn onder de boschnegers; dan toen de Herrnhutters hun verlangen door menschen verijdeld zagen, hadden zij, naar hunne gewoonte, het lijdzaam

aangezien, en nu de dood JAKOB'S banden verbrak, zeiden zij: 'de Heer heeft het gedaan! Dat zij ons genoeg; wij zwijgen en gelooven!'

De Moraviërs zijn werkdadige Christenen, daarom beijveren zij zich gaarne in het opleiden van medehelpers. Jammerlijk teleurgesteld in den loop der zaken te *Beekhuizen*, waar zij arbeiders voor de school hoopten te vormen, is het plan, om vrije slavenkinderen tot zendeling-werklieden in de vreeze des Heeren te bekwamen, bij hen aan het rijpen. Weinige maanden geleden mogten de Broeders zich in een treffend bewijs van ingenomenheid met hunne, door veler onwil verijdelde pepinière, van wege 's lands regering verheugen. Hunne vergadering te *Paramaribo*, gewijd aan de belangen van het Koningrijk der hemelen op *Suriname*, werd onlangs door Zijne Exc. den Gouverneur der kolonie bijgewoond. Het was geen ijdele vertooning, maar een daad van veel beteekenis. De bewindvoerder drukte den wensch uit, dat telken half jaar een verslag den toestand der normaalschool te *Beekhuizen* mogt openbaren. Hoe het gouvernement deze inrigting beschouwde en waardeerde, bleek zonneklaar, toen *Suriname's* opperbestuurder aan de Broeders een jaarlijksche som van *f* 4000 uit 's lands penningen toezeide. - Mij dunkt, dat keurt gij goed. Lof en eere aan het moederland, dat op deze wijze zorgt voor zijne volkplanting. Het behoort tot die dingen, welke voortgezegd moeten worden. Een iegelijk moet het weten, dat gezonde, Evangeliesche opvoeding der

negers bij ons gouvernement krachtdadige ondersteuning vindt. Zulke feiten zijn getuigen van een goeden wil, voor menigen plantage-eigenaar en Directeur diep beschamend; voor u en mij, die gelooft, dat, als er geen profetie is, het volk ontbloot wordt, opwekkelijk; aanmoedigend vooral voor den Herrnhutter, die ondervindt, dat de oogst wel groot is, doch dat de arbeiders weinige zijn. De velden worden witter. Zelfs begint thans de hope, dat er iets zal kunnen geschieden voor de vrij-verklaarden aan de *Marowijne*, te schemeren. *Suriname's* Gouverneur heeft kort geleden aan de Herrnhutters gezegd, dat het, ten gevolge van een onderhoud met den Bijman, gebleken is, hoe onder de daar verspreide boschnegers behoefte aan iets beters begint te ontwaken. Er is uitzigt op pogingen tot Evangeliezatie der Bekoe's. Niemand verachte den dag der kleinigheden!

XXXV.

In het laatst van Julij des vorigen jaars kwamen eenige boschnegers met hout in de stad *Paramaribo*. Onder hen waren JOANNES ARABI, eenigst overgebleven zoon van den eerst gedoopten boschneger en schrijver van den boven meêgedeelden brief, JEREMIAS, een door de zendelingen opgeleide en aangestelde medearbeider onder de Samaraccaners en een zekere GODFRIED, die zijne dochter KETTY met hare twee kinderen begeleidde. Deze vrouw was, als heidin, uit het *Boven-Boschland* naar *Gansee* komen wonen. Haar vader en JEREMIAS hadden haar christelijk onderwijs gegeven, en toen zij eindelijk vroeg: wat verhindert mij gedoopt te worden, had zij besloten, om, tot het ontvangen van het uiterlijk teeken, dat zij tot de gemeente der geloovigen behoorde, met haren vader en vrienden naar *Paramaribo* te reizen. Het bleek aan de Christenbroeders, dat zij een diep godsdienstig gevoel bezat en *zeer goed* in de kennis des Evangelies onderwezen was. Op den 3^{den} Augustus werd de boschnegerin in *Suriname's* hoofdstad gedoopt. Zij verkreeg den naam van LYDIA, en met hare kinderen naar haren heidenschen echtgenoot teruggekeerd, heeft haar zeker wel iemand toegeroe-

pen: wees goeds moeds, want wat weet gij, vrouw! of gij den man zult zalig maken?

‘Onder de boschnegers is niets bijzonders voorgevallen’¹⁾, in dien enkelen regel is de officiële geschiedenis der Auka-, Bekoe- en Samaraccanegers vervat; wij behoeven hem, ten opzichte van het Godsrijk, niet geheel over te nemen. Wij zien, dat de Heer intusschen voortgaat, den stam der geloovigen in het boschland bij de gezondheid te bewaren. Voorts het Koningrijk der hemelen komt niet met uiterlijk gelaat, en schijnt het te toeven, die gelooven haasten niet. Zoo staren de Evangelieboden op *Bambeij*, als op een herinneringsteeken voor allen, die tot den zendelingsarbeid geroepen worden, dat zij zelfs het leven niet te dierbaar moeten achten voor de zaak van CHRISTUS den Heere. Vragen wij soms: ‘Heer, wanneer zult Gij het Koningrijk oprigten onder de boschnegers?’ dan dwingen wij om geen antwoord: de Heer kent Zijnen tijd! Ach, mogt er spoedig een gevonden worden, om op het Doodenveld te zaaijen en te planten, in den geest van den door JAKOBUS beschreven landman, ‘die op de kostelijke vrucht des lands wacht en geduld heeft, totdat zij den vroegen en laten regen ontvangen heeft.’ Wij, de dingen overwegende en bepeinzende, die sinds drie vierde eeuw in het boschland geschieden, zien hopen uit, dat de magt van het kleine zich

1) Worden uit het jongst Koloniaal Verslag van het Gouvernement aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

ook hier op geestelijk gebied openbare en het opgerigte levensteeken door niemand wedersproken worde.

De herderlooze gemeente bestaat, naar de allerjongste telling, uit honderd negen en vijftig gedoopten. Weinige maanden geleden werd zij, wat in geen drie jaren gebeurd was, door een zendeling bezocht. Men hoopte, dat hij de geloovigen aan den disch des Heeren zou kunnen vereenigen. Dan zie, naauwelijks was de Evangeliebode aangekomen, of hij werd door de moeraskoorts aangetast; de kranke broeder vertrok, zonder het avondmaal te kunnen vierden. Ach, dat voor het ontmoedigend berigt: '*Nieuw-Bambeij* vacant,' spoedig gelezen worde: 'te *Nieuw-Bambeij* en *Koffijkamp* een zendingstpost', zoodat het Doodenveld door de verlichtende, verwarmende en vruchtbaarmakende zon der gerechtigheid bestraald, een akker der levenden genoemd moge worden!

Slot.

Als u het lezen der vijf en dertig afdeelingen eenige uitspanning gegeven heeft, acht ik mijne moeite rijkelijk beloond, - vergeef mij, goedgunstige lezer, dat ik die voorrede-schrijvers tirade niet overneem. Het getuigenis: de lectuur heeft mij niet verveeld, is mij wel niet onverschillig, doch zoo dit de eenige vrucht van mijn geschrijf ware, dan zou ik mij over den tijd, aan veel en omslagtig onderzoek besteed, diep moeten beklagen. Wilt ge weten, waarom ik als auteur van dit boekje optreed? Een viervoudig antwoord verkrijgt gij door u te verbeelden, dat op het titelblad, onder mijn naam geschreven staat: Nederlandsch Burger; Christenleeraar; Lid der Nederlandsche maatschappij ter bevordering van de afschaffing der slavernij; Hoofdbestuurder der maatschappij ter bevordering van het godsdienstig onderwijs onder de slaven en verdere heidensche bevolking in de kolonie *Suriname*.

Onze naastbij gelegen overzeesche volkplanting hoorde ik meermalen een lastpost noemen. Zoo mag toch het moederland niet over zijn vroeger geliefde kolonie denken. Ik meende dat het geenszins hors de saison was, om in dezen tijd de kennismaking te be-

vorderen met een bezitting, zoo groot en zoo rijk, als wij in *Zuid-Amerika*, naar den raad van den God onzer Vaderen, het eigendom van Nederland mogen noemen. De volkplanting steeg eenmaal tot een rijke kolonie, waardoor vaderlandsche handel, en zeevaart bloeiden; wie weet, wat ze nog eenmaal voor onze nakomelingen worden zal? Er ligt daar een schat op en onder den bodem: het moederland wete dat en neme het ter harte!

Misschien gaf ik op menige bladzijde aan dezen of genen ergernis, doch ik kon ze, door schikken, plooijen en veinzen niet geheel ontwijken. Verg niemand, om wit zwart, en zwart wit te noemen. Ontneem aan geen enkelen mensch den moed, om de waarheid te zeggen; geloof het, die haar vreesachtig verbergt, laat de wereld in duisternis. Christenen moeten weten, hoe veel kwaads in de vorige eeuw bedreven, hoeveel goeds jegens de boschnegers door onze landgenooten in de tegenwoordige eeuw nagelaten werd. Er is Een, die oordeelen zal: ik vrees, dat mannen en vrouwen uit de negers tegen ons zullen opstaan in het gericht.

Schoon de Nederlandsche natie, zoo als N. BEETS heeft gezegd, ‘op den vollen middag der 19de eeuw niet met open oog en ontwaakt geweten, de schuld, waarvoor de vaderen blind zijn geweest, zal gaan overbrengen op de kinderen’, zou ik toch hem, die elke stemverheffing tegen de slavernij overbodig acht, bij voorkeur vragen: hoe, zijt gij alleen een vreemdeling in ons Vaderland? Daarom, hoewel mijner

middelmatigheid wel bewust, heb ik gepoogd, ook iets bij te dragen *ter bevordering van de afschaffing der slavernij* - opregte en onopregte, driftige en voorzigtige slavenvrienden, waarom vergeet gij, dat de welbekende maatschappij die cursieve woorden in haar schild voert? Zij verkondigt krachtens hare beginselen alomme: 'een waarlijk heilzame vrijlating moet plaats hebben, naar Christelijke beginselen en met Christelijke opleiding gepaard gaan.' Het klakkeloos en onbezonnen ontheffen der slavernij, zonder opheffing van den slaaf, doet velen, en terecht! huiveren voor de vrijlating. Ik verblijd mij met groote blijdschap, dat onze landgenooten, van den Koning af tot den geringsten burger toe, abolitionisten zijn; maar Emancipatie zonder Evangeliezatie vervult mij met groote vreeze. Toch acht ik het een spotten met, neen, een zonde tegen onze eeuw van snellen vooruitgang, dat er tusschen de uitspraak: geen slavenhandel meer, en het woord: ook geen slavernij meer, een tijdperk ligt van veertig jaren.

Toen ik het werk had leeren kennen van hen, die, zonder over emancipatie-plannen te praten of te schrijven, tot de slaven en vrijen gingen, was mij het zwijgen onmogelijk geworden. Ik kon niet nalaten, om te spreken van die eerbiedwaardige mannen en in God krachtige vrouwen, welke, zonder een droppel Nederlandsch bloed in de aderen, op Nederland's grondgebied in gevaren hebben verkeerdt van rivieren, van de heidenen, in de stad,

op zee en onder valsche broeders en er niet in konden slagen, om een kolonie, door slavenmagten bevolkt, tot een kolonie van het Koningrijk der hemelen te herscheppen.

Is het mij soms mislukt, om uwe sympathie voor de boschnegers te wekken, die zoo gruwelijk zijn mishandeld, dan zal ik mij schadeloos zien gesteld door uwe ingenomenheid met menschen, als STOLL, SCHMIDT, HARTMANN en anderen, wier leven en dood eertroféen zijn voor de kracht der aan het Evangelie ontstoken liefde des geloofs. Heb ik met name over hen en over de negers niet warm genoeg geschreven - beschuldig dan mijne pen van ontrouw jegens hem, die haar op zijne wijze en dus geenszins als purist voerde. De tijd nadert, waarop de keten der slavernij verbroken en, naar mijne innigste overtuiging, een vloek, die daardoor op *Suriname* ligt, opgeheven en in zegen verwisseld zal worden. Dan staan wij, als Nederlanders, ten opzichte onzer volkplanting, wel aan een mijl-, maar volstrekt aan geen eindpaal. Ik hoop vurig, dat het slavernij-afschaffings-genootschap spoedig uitgediend zal hebben en zich oplosse in de maatschappij tot bevordering van het godsdienstig onderwijs, niet meer onder slaven, maar onder vrijen in *Suriname*. Anderen mogen, wat mij betreft, den aard en de soort van voogdij bediscutieëren over menschen, die als zij schoenen aan hebben, nog niet op vrije voeten kunnen staan. Liever dan ze als schuldenaars te beschouwen van het geld, ten hunnen

behoefte uit te geven, wil ik ze als voorwerpen van voortdurende hulp en bescherming aan uwe voorbede en werkzaamheid aanbevelen.

Wij worden dezer dagen krachtig heen gewezen naar het land, waar het schuldboek, beschreven met het bloed en de tranen der duizende geroofde negers, tot onze beschaming, onbetaald open ligt. De kust van *Guinea*, eenmaal de schouwplaats van roof en moord en slavenketenen, geduld en beschermd onder en door de Hollandsche vlag, die de negers, hoe is het mogelijk! als een fetisch eerbiedigen, worde kweekplaats van Nederlandschen zendingijver. De afstammelingen dier verkochte en mishandelde natuurgenooten hebben voor ons gewerkt op *Suriname*. Maken wij de slavenboei los, de band der volmaaktheid moge ons voor tijd en eeuwigheid aan hen verbinden. Komt de dag, dat onze natie niet meer behoeft te blozen, als zij, met het oog op *Suriname*, bedenkt, hoe er geschreven staat: 'dat niemand zijnen broeder vertrede!' wij willen toonen, dat het geen ijdele klank is, als wij tot den Heer der kerke het kerklied opzenden:

Och! brak die dag ook spoedig aan,
Dat Kaffer, Moor en Indiaan
De knie voor U, o JEZUS, bogen!

Onder het diep gevoel van het gewigt des oogenblik, bid ik u, waarde en hooggeschatte lezer, bedenk, wat onze hand en welhaast die onzer kinderen te doen zal vinden. *Suriname* - ons *Suriname* gaat een toekomst tegen, die.... die des Heeren is.

Het heeft zijn rol niet uitgespeeld, het is nog maar aan het begin van het begin. Wat ik in die kolonie veroordeel, voor haar wensch, van haar verwacht, omtrent haar geloof en hoop, gij hebt het in en tusschen de regels kunnen lezen.

Er moet nog wel veel gebeds gebeden en veel strijds gestreden worden, voor dat *West-Indië* een wingewest van het Koninkrijk Gods zal heeten. Doch God, Die wil, dat ook daar de menschen tot de kennis der waarheid komen, zal het werk doen gelukken. Kon ik bij de boschnegers nog op geen CROWTHER'S en DASALIE'S wijzen, het ARABI-geslacht wekt onze hope. Is het Doodenveld geen *Liberia*, die merkwaardige neger-vrijstaat, een kind van en een teeken voor onzen tijd - *Nieuw-Bambeij* en *Koffijkamp* toonen, dat het werk niet ijdel is in den Heere. Schraag dan en steun de Evangelische broeders met uw goud en uw zilver, opdat zij het goede werk voortzetten met al hunne krachten. Nog onlangs drongen zij hunne smeekstem om vermeerderde ondersteuning voor hun werk bij de Surinamers aan, met de woorden: 'Schoolonderwijs moet nu, meer dan ooit, aan de Evangelieverkondiging gehuwd, de aankomende bevolking vatbaar maken tot het verkrijgen van regten, en geschikt en gewillig, om maatschappelijke en huisselijke pligten te volbrengen.' Beschouwt het als ook tot u gezegd, opdat de zegen van aardsche en hemelsche vrijheid in *West-Indië* verbreid worde!

Eenmaal zal aan de stille wateren van *Suriname*

en *Commewijne*, van *Coppename* en *Corantijn*, van *Marowijne* en *Samaracca* zich om een eeuwigblijvend levensteeken, geen horde van wegloopers en slaven, maar een maatschappij ontwikkelen, die vol zal zijn van de kennis des Heeren. School- en kerkgebouwen mogen daartoe in de Overzeesche Bezittingen verrijzen. Gestempeld door *Suriname's* wapenschild worde daardoor een drievoudige zegen in deze drie woorden openbaar:

GEREGTIGHEID, GODSVRUCHT, TROUW.

Wij herhalen op deze laatste bladzijde het woord, waarmede wij aanvingen: wraak, eeuwige wraak over de rebellen, maar wraak, die den Christen voegt. Wij hebben een regt op die zwarten, welke in de bosschen leven, het regt, om hen te winnen voor den Heer. Hij zelf gaat voor - wij volgen - wij gelooven - wij wachten - wij werken - wij bidden. Het Doodenveld met grafteekenen van Evangelieboden gevuld, prijkt gewisselijk eenmaal met zegeteekenen van geloof, hoop en liefde!